

Stockholms
stad

Årsredovisning

2017

Struktur

Målgrupper

I Stockholms stads årsredovisning hittar du en översikt över stadens ekonomi och verksamhet under 2016. Årsredovisningen produceras av Stockholms stads stadsledningskontor och är avsedd för politiker, stockholmare, brukare, medarbetare och övriga intressenter.

Förvaltningsberättelse

I förvaltningsberättelsen redovisas året som gått i enlighet med 4 kapitlet i den kommunala redovisningslagen. I den inledande delen sammanfattas året och ger en utblick i omvärlden. Uppfyllelsen av Stockholms stads inriktningsmål och verksamhetsområdesmål redovisas kortfattat. Här finns också kortfattad information om stadens finansiella mål, kommunkoncernens investeringsverksamhet och medarbetare.

Så styrs staden

Under detta avsnitt kan du läsa om kommunkoncernens styrning, Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm, stadens internationella arbete och stadens kvalitetsarbete.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Kommunfullmäktige har i Stockholms stadsbudget fastställt inriktningsmål, mål för verksamhetsområdena, indikatorer och aktiviteter. I detta avsnitt beskrivs hur staden uppfyllt kommunfullmäktiges mål. Beskrivningen är uppdelad per verksamhetsområdesmål där aktiviteter som genomförts under året och utfall för indikatorer redovisas.

Ekonomisk och finansiell analys samt årsbokslut

Årsredovisningen avslutas med en ekonomisk och finansiell analys av resultatet för hela kommunkoncernen och staden. Även resultaträkning, balansräkning och kassaflödesanalys med tillhörande noter ingår.

Digital och tryckt version

I Stockholms stads digitala version finns möjlighet att följa länkar för de som vill fördjupa sig. Den tryckta versionen finns i begränsad upplaga av miljöskäl.

Stockholms stads årsredovisning 2017

Foto omslag Lieselotte van der Meijs **Foto insida omslag** Sara Mc Key **Produktion** Stadsledningskontorets finansavdelning i samarbete med Blomquist Communication – blomquist.se **Repro och tryck** Åtta.45 2018-03 **Artikelnummer** 15668

Innehåll

4 Förord – Ett Stockholm för alla

6 Förvaltningsberättelse

- 7 Viktiga händelser och beslut under året
- 8 Stockholm i världen
- 9 Omvärldsanalys
- 12 Organisation och styrning
- 13 Kommunstyrelsens uppsiktsplikt

26 Så styrs staden

- 27 Kommunkoncernens styrning
- 33 Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm
- 34 Stadens internationella arbete
- 36 Stadens kvalitetsarbete

38 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

- 40 Ett Stockholm som håller samman
- 58 Ett klimatsmart Stockholm
- 70 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- 80 Ett demokratiskt hållbart Stockholm

94 Ekonomisk och finansiell analys

- 95 Om kommunkoncernen
- 97 Om staden

104 Årsbokslut

- 105 Resultaträkning
- 106 Balansräkning
- 108 Kassaflödesanalys
- 109 Redovisningsprinciper
- 112 Noter till resultaträkningen
- 116 Noter till balansräkningen
- 126 Noter till kassaflödesanalysen
- 128 Revisionsberättelse
- 129 Nämnder, bolag och stiftelser
- 132 Femårsöversikt

Ett Stockholm för alla

Stockholm ska vara en stad där alla människor kan utvecklas och uppnå sina drömmar och ambitioner. En stad där alla får plats och alla kan vara delaktiga. Med utgångspunkt i visionen om ett Stockholm för alla arbetar vi för ökad kvalitet i våra verksamheter och en fortsatt god välfärd. Genom en aktiv politik skapas förutsättningar att bygga ett Stockholm som håller samman och är ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt hållbart.

Till Stockholm kommer människor från hela världen för att uppleva stadens unika karaktär. I Stockholm möter storstadens liv naturens lugn. Närheten till vatten ger livskvalitet. Stockholm är och ska vara en fantastisk stad att leva och verka i.

Under 2017 flyttade fler än 73 000 personer till Stockholm. Flyttningsnettot är 7090 personer. En stark arbetsmarknad gör att människor söker sig till Stockholm. Sysselsättningen ligger på en hög nivå och antalet sysselsatta ökar. Det startas många nya företag i staden och Stockholm är en attraktiv stad för småföretagare. Det är glädjande att den starka arbetsmarknaden tillsammans med verkningsfulla arbetsmarknadsåtgärder och nyföretagande leder till minskat behov av ekonomiskt bistånd.

En god ekonomi och sunda finanser är grundläggande för att Stockholm ska fortsätta utvecklas. Stockholms ekonomi fortsätter att växa och konjunkturen i regionen är stark. Staden visar upp ett mycket bra resultat. Värt att notera är att stadens goda resultat medgett att vi redan under året finansierat stadens åtagande inom ramen för Sverigeförhandlingen.

Bostadsbyggandet i Stockholm når nya rekordnivåer. 7 614 bostäder påbörjades

under 2017 vilket innebär att årsmålet om 7 000 är uppfyllt med god marginal. Vi bygger klimatsmarta bostäder med rimliga hyror och fler hyresrätter i hela staden. En tydlig målsättning ger resultat i praktiken, prognosen framöver visar på att det för första gången på mycket länge kommer att byggas fler hyresrätter än bostadsrätter i staden. Den utvecklingen står i skarp kontrast till åren 2006 till 2014 då allmännyttans hyresbestånd minskade med omkring 4 000 lägenheter per år. Ett nytt mål om att bygga 80 000 bostäder till 2025, varav hälften hyresrätter, är antaget.

”Allt fler elever blir behöriga till gymnasiet. Den mest positiva utvecklingen i resultaten har skett i skolorna med tuffaste utmaningarna.

Alla barn och ungdomar i Stockholm, oavsett var i staden de bor eller vilken bakgrund de har, ska få en god och likvärdig utbildning. Det har skett ett positivt trendbrott i skolresultaten – allt fler elever blir behöriga till gymnasiet. Den mest positiva utvecklingen i resultaten har skett i skolorna med tuffaste utmaningarna.

Rätt till heltid i förskolan har införts. Ett aktivt arbete sker för att öka antalet inskrivna barn

i förskolan, framförallt i socioekonomiskt utsatta områden. Satsningen på introduktionsförskolor fortsätter i flera stadsdelar med goda resultat. Arbetet för att öka andelen förskollärare i staden har fortsatt genom en rad olika kompetensförsörjningsinsatser. Idag jobbar över 1 000 fler lärare i våra förskolor och skolor jämfört med 2014.

Stockholm är världsledande när det kommer till klimat- och miljöarbete. Vi ska fortsätta vara en internationell förebild genom en aktiv politik som bidrar till en hållbar utveckling. Under året har arbetet med energieffektivisering i stadens verksamheter fortsatt tillsammans med flertalet åtgärder inom ramen för de avsatta klimatinvesteringsmedlen. Åtgärder vidtas för förbättrad luftkvalitet, miljöeffektiva transportmedel och för att minska användningen av skadliga kemikalier. Arbetet pågår för att nå de långsiktiga målen att minska koldioxidutsläppen samt för att uppnå en hög beredskap för kommande klimatförändringar.

Alla äldre ska känna sig trygga i vår stad. Inflytande över sitt liv och sin vardag är grundläggande. Därför inför vi ramtid i hemtjänsten för att individens behov och önskemål i högre grad ska styra hur hemtjänsten utförs. Under året har seniorboende med aktivitetscenter inrättats genom omvandling

av stadens trygghetsboenden. Aktivitetscentrets främsta uppgift är att ordna aktiviteter och främja social gemenskap, motverka otrygghet samt bidra till fysisk aktivitet för både boende och äldre i närområdet.

Stockholm har ett brett kulturliv där fler barn och unga får chansen att mötas, uppleva och själva gestalta sina liv. Kulturskolan Stockholm redovisar det bästa deltagarantalet någonsin med 35 671 deltagande. Festivalen "We are Sthlm" är Europas största ungdomsfestival och 2017 ökade besöksantalet ytterligare. Även det lokala kulturlivet i staden visar på ett ökat engagemang. Kulturen i Stockholm skapar möten, upplevelser och är inkluderande. Det egna skapandet ges utrymme i en miljö där det fria uttrycket är tillgängligt för alla oavsett bakgrund, inkomst eller konststillhörighet.

I flera internationella rankingar och internationell statistik hamnar Stockholm i topp. Stockholm har ur ett internationellt perspektiv hög BRP per capita, låg arbetslöshet och en i hög grad välutbildad befolkning. Stockholm rankas exempelvis som EU:s mest innovativa region och som den åttonde säkraste storstaden i världen.

Varje dag växer och utvecklas vår stad i kontakt med människor och idéer som har ursprung runt om i världen. Företag och studenter, idrottsmän och forskare. Alla kommer hit och för något unikt och viktigt till vår stad. Vi tror på den öppna staden, staden som vänder sig utåt. Men vi vet att denna öppenhet provocerar. Den provocerar dem som är fiender till demokrati och öppenhet. De vill med hot och våld få oss att välja en annan väg.

Den 7 april 2017 drabbades staden av ett terrordåd som krävde fem dödsoffer och många skadade. Samtidigt som vi minns den fasansfulla händelsen minns vi reaktionen efteråt. Med värme, sammanhållning och solidaritet gick stadens invånare samman.

Med värme, sammanhållning och solidaritet gick stadens invånare samman. Många medarbetare inom staden gjorde extraordinära insatser.

Många medarbetare inom staden gjorde extraordinära insatser. Utvärderingen av stadens hantering av terrordådet visar på ett snabbt och effektivt agerande, men att det också finns lärdomar att dra för att utveckla stadens arbete i händelse av kris.

Insatser för ökad trygghet görs lokalt och centralt i staden. Vissa insatser är av mer akut karaktär men en övervägande del av stadens

trygghetsarbete sker med långsiktigt fokus. Det förebyggande sociala arbetet prioriteras tillsammans med tidiga insatser för barn och unga. Sociala insatsgrupper och skolsociala team utgör goda exempel på samverkansarbete och ett långsiktigt trygghetsarbete som syftar till att kunna ge ett tidigt, koordinerat stöd. Det gemensamma arbetet med polisen fortsätter att utvecklas med tät samverkan.

Slutligen vill vi rikta ett stort och varmt tack till alla medarbetare som bidrar till Stockholms utveckling. Det är ni som har möjliggjort för Stockholm att kunna ta stora steg närmare målet om ett Stockholm för alla.

Karin Wanngård,
Finansborgarråd

Ingela Lindh,
Stadsdirektör

FOTO: LIESELOTTE VAN DER MEUS

Förvaltnings- berättelse

Viktiga händelser och beslut under året

Beslut

- Uppgörelsen inom Sverigeförhandlingens storstadspaket för Stockholmsregionen har antagits och avtalen är undertecknade och godkända
- Lokala handlingsplaner mot våldsbekämpande extremism har beslutats i 19 nämnder.
- Genomförandebeslut har tagits för bland annat en specialhall för gymnastik på Mälarhöjdens IP, en träningshall för skridsko och bandy på Gubbängens IP samt en ny dubbel idrottshall och 11-manna konstgräsplan vid Kämpetorpsskolan.
- Genomförandebeslut har tagits för nya cykelbanor och upprustning av Vasagatan samt för pendlingsstråk för cykel och återställning efter Citybanan på Torsgatan.
- Kommunkoncernens fordonsstrategi har antagits.
- Grönare Stockholm, riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden har antagits.
- Program för ett jämställt Stockholm, Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck samt Program för barnets rättigheter har antagits.
- I de tre första ansökningsomgångarna har elva sociala investeringsprojekt beviljats medel.
- En ny avfallsplan för Stockholm 2017–2020 har antagits.
- Fortum Värme har beslutat om inriktning att avveckla kolkraftvärmeverket i Värtan till 2022.
- Riktlinjer för bostadsförsörjningen 2017–2020 har antagits.
- Nya riktlinjer för ekonomiskt bistånd har antagits.
- Detaljplan och genomförandebeslut har tagits för två projekt som möjliggör nästan 2000 nya bostäder på Södermalm och i Farsta.
- Inriktningsbeslut för Söderstaden/Slakthusområdet har antagits.

Händelser

- Bostadsbyggandet har slagit nytt rekord med 7614 påbörjade bostäder.
- Inriktningsbeslut för Fokus Skärholmen ett profilprojekt för hållbar stadsutveckling omfattande cirka 6000 bostäder.
- Stockholm drabbades av ett terrorattentat på Drottninggatan den 7 april. Utvärderingen av stadens hantering visade i stora delar på ett snabbt och effektivt agerande.
- Staden har klarat av mottagande och bosättning för 3461 anvisade nyanlända.
- Mer än 1700 medarbetare deltog under hösten i en grundutbildning om våldsbekämpande extremism.
- Under året anställde staden 8500 feriearbetande ungdomar.
- Framtid Stockholm Järva som arbetar med föräldrastöd, uppsökande arbete bland ungdomar, alkohol- och drogfrågor och unga lagöverträdare har öppnats.
- Staden har bistått Regeringen genom Socialdepartementet i ansökan om att bli nytt värmland för European Medicines Agency, EMA. Efter omröstning utsågs Nederländerna till nytt värmland.
- Stadens koncerngemensamma ekonomisystem, inklusive koncernrapporteringsystem har införts på samtliga förvaltningar och bolag.
- Stockholm utsågs till bästa kommun, oavsett kategori, i Fokus "Bäst att bo"-lista.
- En biokolsanläggning och ett nytt vattenkraftverk, som ska bidra till stadens dricks-vattenförsörjning, har invigts.
- P A Fogelströms gymnasium har öppnat på Södermalm.
- Stockholms stads gymnasieskolor fick kvalitetsutmärkelsen Guldtrappan 2017 för det digitala förändringsarbetet.
- Stockholms stad har fått ta emot pris som Sveriges kemikaliesmartaste kommun.
- Stockholm utsågs till Årets evenemangskommun.
- I samarbete med Stockholms universitet har förskolesummit genomförts för att tillgängliggöra kompetensutveckling och forskning för personal inom förskola.
- Staden utsågs till Sveriges Digitaliseringskommun.
- Stockholms stad har för fjärde året i rad utsetts till Sveriges Bästa Miljöbilskommun
- Mitt 127 och Mitt 127-festivalen i Skärholmen fick årets trygghetspris.
- Festivalen "We are Sthlm" är Europas största ungdomsfestival och besöksantalet har ökat ytterligare med 20000 besök till 140000.
- Kulturskolan Stockholm redovisar det bästa deltagarantalet någonsin med 35671 deltagande för både avgiftsbelagd och avgiftsfri verksamhet.

Stockholm i världen

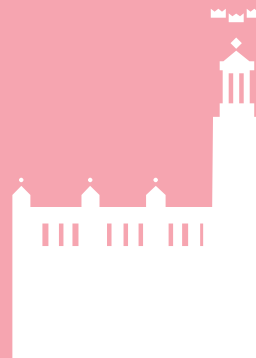
Stockholm hamnar högt upp i flera internationella rankingar och internationell statistik. Det visar en sammanställning från januari 2017 som SWECO Strategy tagit fram på uppdrag av staden. Stockholm har ur ett internationellt perspektiv hög BRP per capita, låg arbetslöshet och en i hög grad välutbildad befolkning. Enligt SWECO:s rapport har Stockholm goda resultat i index som mäter städernas miljömässiga hållbarhet, innovationskapacitet och digital utveckling.

Stockholm rankas till exempel som EU:s mest innovativa region enligt 2017 års Regional Innovation Scoreboard, som presenterades av EU-kommissionen i juni. Stockholm mäter bäst resultat på samtliga 18 indikatorer, följt av Köpenhamnsregionen. Avseende kultur och kreativitet hamnar Stockholms stad på

plats fyra i Europeiska kommissionens ranking The Cultural and Creative Cities Monitor och när New York Times under 2017 listar de 52 mest intressanta platserna i världen värda att besöka hamnar Stockholm på plats 16.

Stockholm rankas som den åttonde säkraste storstaden i världen enligt en rapport från brittiska The Economist Intelligence unit som publicerades i oktober 2017.

Stockholm placerar sig alltså högt inom flera av stadens prioriterade områden men konkurrensen i förhållande till andra städer i Europa och internationellt blir generellt hårdare. En fortsatt högkvalitativ och kostnadseffektiv samhällsservice är en förutsättning för Stockholms stads framtida attraktionskraft och utveckling.

2017 rankades Stockholm ...

- ... som EU:s mest innovativa region.
- ... på fjärde plats avseende kultur och kreativitet enligt Europeiska kommissionen.
- ... som den åttonde säkraste storstaden i världen.

FOTO: SIMON GATE

Omvärldsanalys

Den globala konjunkturen förstärks

Den globala konjunkturen förstärktes under andra halvåret 2017. I flera av de större tillväxtekonomierna såsom Brasilien och Ryssland pekar nu tillväxtkurvorna uppåt igen, till följd av stigande råvarupriser. Även i euroområdet är uppgången stabil och omfattar så gott som samtliga medlemsländer och även den amerikanska ekonomin utvecklas positivt. Internationella valutafonden, IMF, bedömer att den globala tillväxten uppgick till 3,7 procent under 2017 och att den kommer att stärkas till 3,9 procent under 2018 och 2019. IMF konstaterar samtidigt att flera viktiga handelsavtal, som Nafta¹, samt avtalen mellan Storbritannien och resten av EU är under omförhandling. Om dessa förhandlingar leder till ökade handelshinder kan det dämpa investeringar och produktion och minska tillväxtpotentialen globalt.

Svensk ekonomi går starkt

Utvecklingen i den svenska ekonomin är stark. Både produktionen och sysselsättningen ökade snabbt under hösten 2017 och de flesta indikatorer pekar på en fortsatt god utveckling under 2018. I konjunkturinstitutets (KI) senaste prognos för den svenska ekonomin beräknas BNP-tillväxten för 2017 uppgå till 2,5 procent och till 2,9 procent år 2018 till följd av ökad tillväxt i omvärlden som gynnar exporten. KI ser dock vissa risker med den senaste tidens bostadsprisfall som, om utvecklingen fortsätter, kan verka dämpande för konsumtion och investeringar. Läget på den svenska arbetsmarknaden är fortsatt starkt. Enligt SCB:s officiella statistik fortsätter arbetslösheten att minska och uppgick till 6,7 procent av arbetskraften

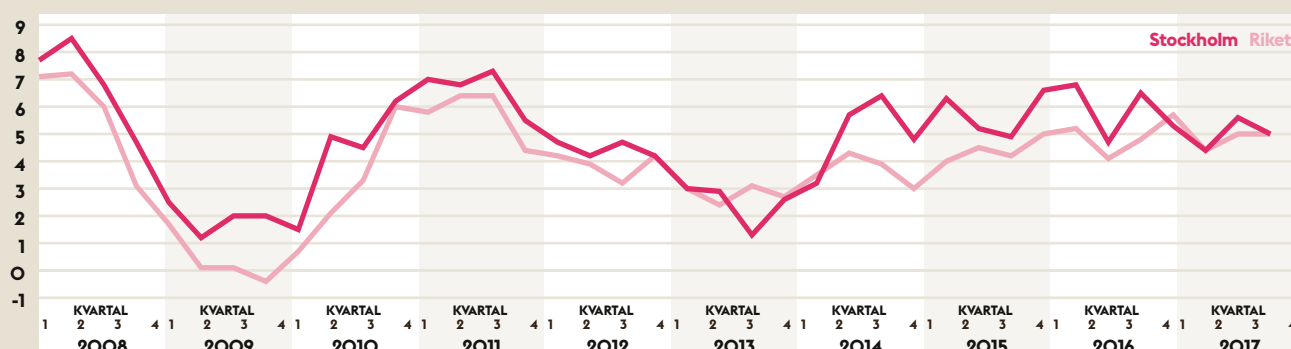
helåret 2017 jämfört med 6,9 procent 2016. KI bedömer att arbetslösheten fortsätter ner under 2018 och bottnar på strax över 6 procent år 2019.

Konjunkturen i Stockholm är stark

Konjunkturen i Stockholm är stark och ekonomin fortsätter att växa även om tillväxttakten år 2017 inte var lika hög som under

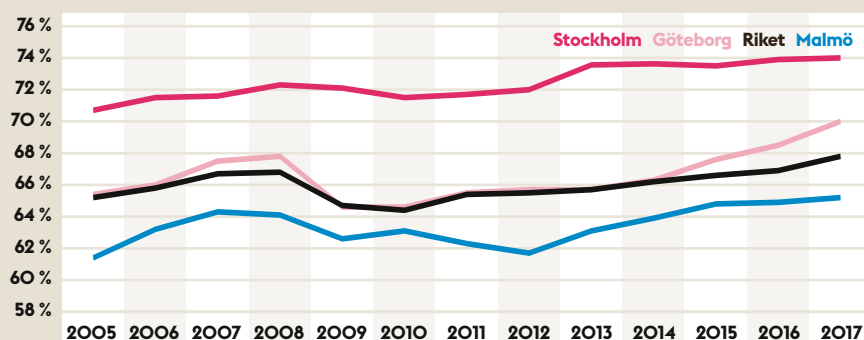
2016. Lönesumman, som är en indikator på den regionala tillväxten, ökade med 5 procent under tredje kvartalet 2017, jämfört med motsvarande kvartal år 2016. Även handelskammarens konjunkturbarometer för fjärde kvartalet 2017 visar att konjunkturen i Stockholms län är starkare än normalt. Stockholmsbarometern ligger på drygt 104, vilket betyder att konjunkturen i Stockholm

Figur 1 Lönesummor, procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år

Källa: SCB, lönesumma = antal arbetade timmar x timlön

¹ North American Free Trade Agreement, är ett frihandelsavtal mellan Mexiko, Kanada och USA som antogs 1993 och trädde i kraft 1 januari 1994.

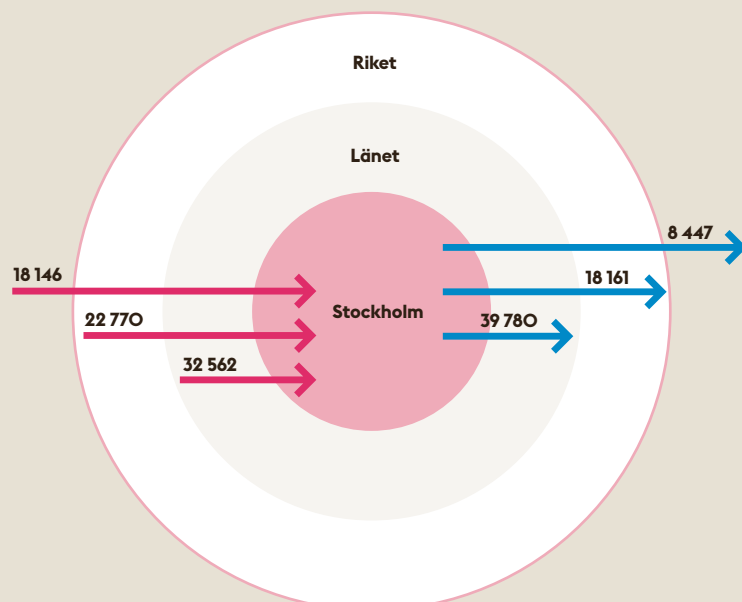
Figur 2 Sysselsatta som andel av befolkningen 15–74 år, storstäder

Källor: SCB/AKU

Figur 3 Sysselsättningsnyckeltal för staden

Nyckeltal	2016	2017	Förändring
Sysselsättningsgrad, 15–74 år*	73,9 %	74,0%	+0,1 p.e.
Relativ arbetslöshet i procent av arbetskraften *	6,1%	6,1%	oförändrad
Inskrivna öppet arbetslösa (dec)**	17 866	19 692	+10 %
Nyanmälda platser (dec)**	19 651	16 348	-17 %
Nystartade företag i länet***	25 444	25 473	-2 %

Källor: *SCB,** Arbetsförmedlingen,***Bolagsverket

Figur 4 Flyttningar till och från Stockholms stad 2017

Flyttningsnetto för Stockholm*	
Totalt	7 090
Därav utlandet	9 699
Därav övriga län	4 609
Därav Stockholms län	-7 218

* Inflyttning minus utflyttade
Källa: SCB/Sweco

befinner sig över det historiska genomsnittet (100), och är nästan exakt i nivå med läget för ett år sedan.

God arbetsmarknad med utmaningar

En stark konjunktur och växande befolkning i Stockholm ger förutsättningar till en fortsatt växande arbetsmarknad. Antalet sysselsatta i åldern 15–74 år ökade med 1,5 procent i Stockholms stad år 2017 jämfört med 2016. Det innebär en lägre tillväxttakt än tidigare år, och även en lägre procentuell ökning än genomsnittet för hela riket, där sysselsättningen ökade med 2,3 procent. Detta kan förklaras av att sysselsättningen i Stockholms stad redan ligger på en mycket hög nivå, vilket framgår av figur 2 till vänster. Sysselsättningsgraden, som mäter andelen sysselsatta i procent av befolkningen, är 74 procent vilket är den högsta nivån under hela tidsserien.

Samtidigt som sysselsättningsgraden stiger något är den relativa arbetslösheten i staden oförändrad jämfört med 2016. Under 2017 har dock antalet inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen ökat, vilket kan utläsas i figur 3 till vänster. Ökningen ska inte tolkas i termer av en svagare arbetsmarknad utan kan förklaras av att allt fler nyanlända deltar i Arbetsförmedlingens etableringsinsatser.

Matchningen allt viktigare

Det är fortsatt stora skillnader i arbetslöshet mellan utrikes och inrikes födda och grupper med hög respektive låg utbildningsnivå. I Arbetsförmedlingens statistik är drygt hälften av alla inskrivna arbetslösa födda utanför Europa. Matchningen utgör ett allt större problem, där många branscher upplever brist på arbetskraft.

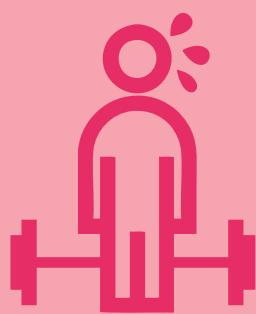
I Arbetsförmedlingens prognos fram till 2018 identifieras tre tydliga utmaningar på Stockholms läns arbetsmarknad. Dessa är utrikes föddas inträde på arbetsmarknaden, effektiv matchning och att motverka långa tider i arbetslöshet. För att utmaningarna inte ska bli hämmande för sysselsättningsutvecklingen är det viktigt att stärka de arbetslösas position på arbetsmarknaden. Framför allt gäller det grupper med låg utbildningsnivå och för utrikes födda.

Fortsatt hög befolkningsökning

Sveriges folkmängd uppgick till 10 120 242 den 30 december 2017, en ökning med 125 089 personer sedan årsskiftet. Stockholms län ökade med 39 083 personer till 2 308 143. Det innebär att länet stod för 31 procent av Sveriges folkökning, vilket är högre än 2016 då motsvarande andel var 26 procent.

Stockholms stads befolkning ökade med 14 142 under 2017, och staden hade 949 761 invånare i slutet av år 2017. Befolkningsökningen i staden förklaras både av ett fortsatt starkt födelsetto, det vill säga att det föds fler än som avlider (förklarar 49 procent av ökningen) och av att ett positivt flyttnetto mot utlandet. Det inrikes flyttnetto blev däremot negativt under året, till följd av en fortsatt stor utflyttning från Stockholms stad till andra läns kommuner. Figur 4 på sidan 10 visar hur flyttströmmarna till och från Stockholms stad såg ut år 2017. Det totala antalet flyttningar över kommungränsen var nära 140 000. Den översta pilen illustrerar utrikesflyttar till och från Stockholms stad, vilket resulterar i ett positivt flyttnetto mot utlandet motsvarande 9 699 personer. Pilarna i mitten visar flyttströmmarna gentemot övriga län i Sverige (+4 609), och de nedersta pilarna visar flyttningarna från och till övriga Stockholms län (-7 218).

Utflyttningen till andra kommuner i Stockholms län har ökat de senaste åren. En förklaring kan vara att bostadsbyggandet i hela länet har varit hög under senare år och att Stockholms stads andel av det totala byggandet nu utgör cirka 40 procent, jämfört med hälften för ett par år sedan. Inflyttningen

949 761

personer bodde i Stockholms stad vid årsskiftet 2017/2018. Det är en ökning med

14 142

invånare det senaste året.

består dock fortfarande till största delen av 20–30-åringar vilket ger staden en fortsatt ung profil i befolkningen.

Stockholm en allt attraktivare besöksort

En tydlig värdeomätare på Stockholms attraktivitet är besöksnäringens utveckling. 2017 blev ett rekordår för Stockholms besöksnäring med drygt 14 miljoner gästnätter i länet, varav 9,6 miljoner i Stockholms stad. De internationella gästnätterna har haft en positiv utveckling under alla årets månader och har lett till en ökning med 10 procent.

Flest gästnätter står tyskar för, följt av amerikaner och briter.¹

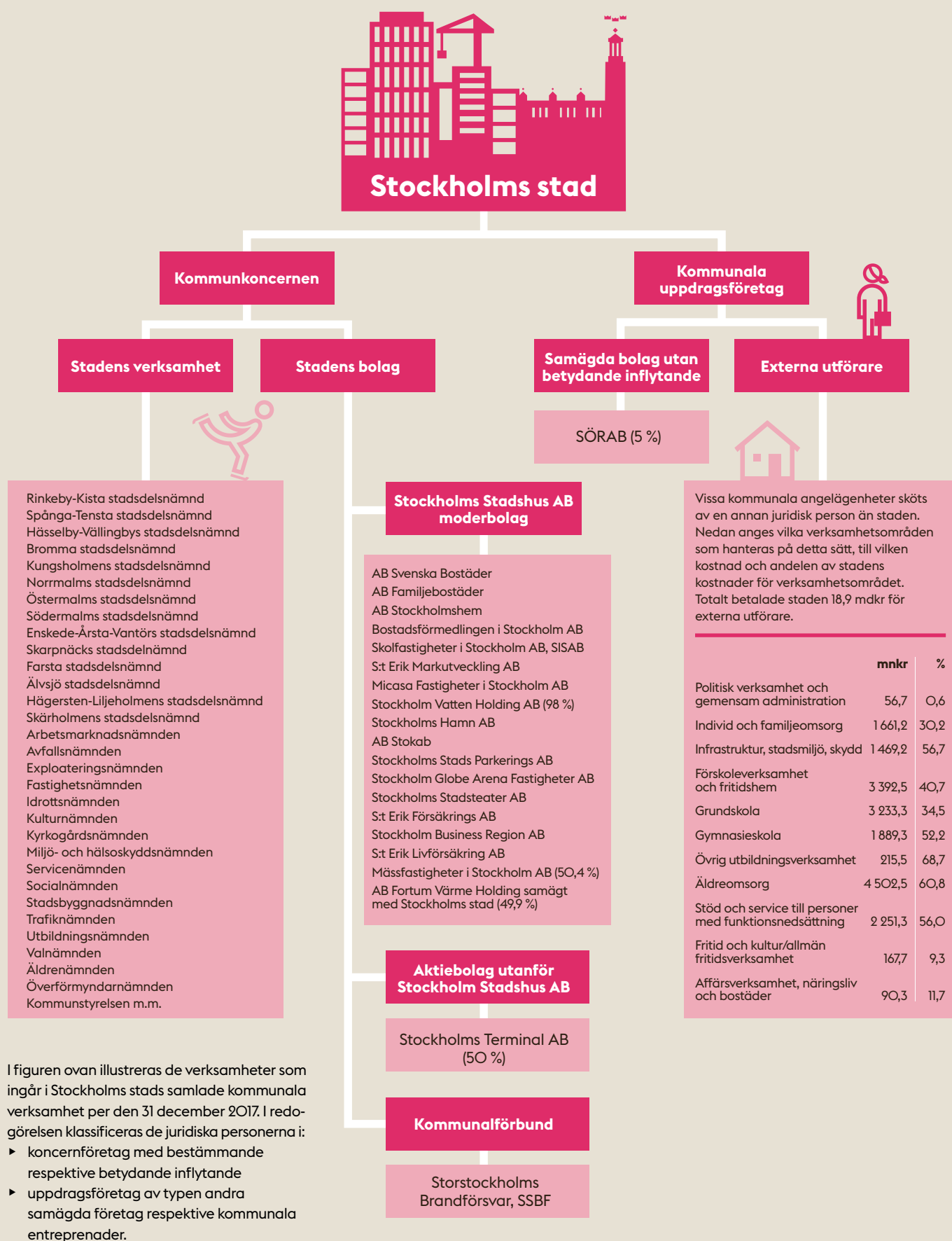
Fortfarande dominerar den positiva bilden av Sverige och Stockholm utomlands, där jämlikhet och välfungerande välfärd är viktiga komponenter. Det är dock viktigt att ha beredskap för att det finns strömningar i såväl i Sverige som utomlands som vill sprida en mörkare och mer kritisk bild av Sverige som ett land med stora problem med invandring och integration.

FOTO: LENNART JOHANSSON

¹ Fakta om besöksnäringen 2017, Visit Stockholm

Organisation och styrning

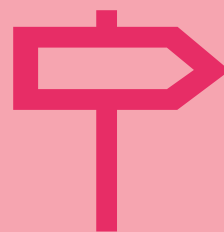
I figuren ovan illustreras de verksamheter som ingår i Stockholms stads samlade kommunala verksamhet per den 31 december 2017. I redogörelsen klassificeras de juridiska personerna i:

- koncernföretag med bestämmande respektive betydande inflytande
- uppdragsföretag av typen andra samägda företag respektive kommunala entreprenader.

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt

Uppsiktsplikt innebär enligt kommunallagens definition att kommunstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter. Detta gäller såväl för stadens nämnder som för stadens hel- och delägda aktiebolag, se bilaga 4. Som ett led i uppsiktsplikten har kommunstyrelsen granskat nämndernas verksamhetsplaner inklusive väsentlighet- och riskanalyser för 2017. I de fall nämnderna hade angivit för låga årsmål för indikatorer har de uppmanats att återkomma med mer ambitiösa värden i syfte att säkra uppfyllelsen av kommunfullmäktige

ges årsmål. Uppsiktsplikten har även utövats genom kommunstyrelsens uppföljning i tertiärrapporterna och årsredovisningen för Stockholms stad. Kommunstyrelsen ska årligen fatta beslut om de hel- och delägda aktiebolagen har bedrivit sin verksamhet i enlighet med det fastställda kommunala ändamålet och inom ramen för de kommunala befogenheterna. Kommunstyrelsen anser att stadens hel- och delägda aktiebolag har bedrivit sina respektive verksamheter i förenlighet med lag.

Kommunstyrelsen ska leda och samordna förvaltningen av kommunens angelägenheter.

God ekonomisk hushållning

Integrerat ledningssystem – ILS

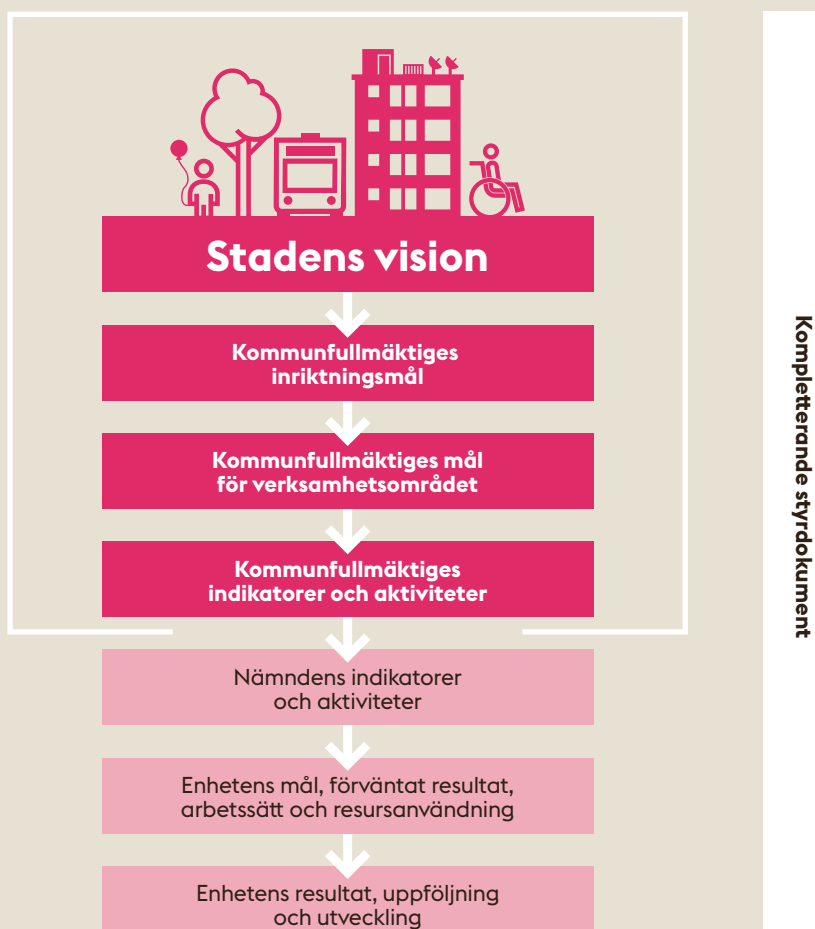
All planering och uppföljning sker i enlighet med stadens styrmodell, ILS, integrerat system för ledning och styrning av verksamhet och ekonomi. Som stöd i arbetet finns ett webbaserat verktyg som används på alla nivåer i staden.

I budgeten för varje år fastställer kommunfullmäktige inriktningsmål, mål för verksamhetsområdena, indikatorer och aktiviteter som tillsammans mäter måluppfyllelse. För varje indikator fastställer kommunfullmäktige ett årsmål. Nämnderna och styrelserna konkretiserar kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdena genom nämnd-/bolagsmål.

Stadens vision

Stockholms stads vision, Vision 2040 – Ett Stockholm för alla, är uppdelad i fyra avsnitt med samma utgångspunkter som kommunfullmäktiges inriktningsmål.

Stadens styrning enligt ILS

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Kommunfullmäktige har i budget 2017 beslutat om följande fyra inriktningsmål:

- ▶ Ett Stockholm som håller samman
- ▶ Ett klimatsmart Stockholm
- ▶ Ett ekonomiskt hållbart Stockholm
- ▶ Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Inriktningsmålen utgör ramen för stadens styrning av verksamheterna. Kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdesmålet konkretiserar inriktningsmålen för de olika verksamheter som finns i staden.

För varje mål finns ett antal indikatorer och för varje indikator har satts ett årsmål. Årsmål för indikatorerna sätts utifrån läge, förutsättningar och ambitionsnivå och utifrån vilken nivå som ska uppnås för respektive år.

Bedömning av måluppfyllelse för året grundas på utfall för kommunfullmäktiges indikatorer och aktiviteter, huruvida nämnderna uppfyllt sina egna nämndmål, nämndindikatorer och i vilken utsträckning de genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Utifrån ovan har en bedömning av samtliga kommunfullmäktiges verksamhetsmål gjorts. Den samlade bedömningen är att staden uppfyllt kraven för en god ekonomisk hushållning under 2017. Sammanfattning av målbedömningarna redovisas i tabellen till höger.

Kommunkoncernens måluppfyllelse för året		Kommunkoncernens måluppfyllelse för året *
1.	Ett Stockholm som håller samman	Delvis
1.1	Alla barn i Stockholm har goda och jämlika uppväxtvillkor	Delvis
1.2	Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla	Helt
1.3	Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar	Delvis
1.4	Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo	Helt
1.5	Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla	Helt
1.6	Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande	Helt
1.7	Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet	Helt
2.	Ett klimatsmart Stockholm	Helt
2.1	Energianvändningen är hållbar	Delvis
2.2	Transporter i Stockholm är miljöanpassade	Delvis
2.3	Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning	Helt
2.4	Stockholms kretslopp är resurseffektiva	Helt
2.5	Stockholms miljö är giftfri	Helt
2.6	Inomhusmiljön i Stockholm är sund	Helt
3.	Ett ekonomiskt hållbart Stockholm	Helt
3.1	Stockholm är en världsledande kunskapsregion	Helt
3.2	Stockholm är en företagsvänlig stad	Helt
3.3	Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva	Helt
3.4	I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet	Helt
3.5	Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar	Helt
4	Ett demokratiskt hållbart Stockholm	Helt
4.1	Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika	Helt
4.2	Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor	Helt
4.3	Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering	Helt
4.4	Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Helt
4.5	Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld	Helt
4.6	Stockholm är en tillgänglig stad för alla	Helt
4.7	Stockholm är en demokratisk stad där invånare har inflytande	Helt
4.8	Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning	Helt

Uppfyllelse av inriktningsmål

Ett Stockholm som håller samman

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts delvis under året. Bedömningen baseras på att fem av sju underliggande mål har uppfyllts helt och två uppfyllts delvis.

Till följd av höga ambitioner och förstärkt samordning håller staden en hög takt i bostadsplaneringen och trots ett osäkert marknadsläge i slutet av året har bostadsbyggandet nått en ny rekordnivå under året med 7 614 påbörjade bostäder. Av dessa är 3 004 hyresrätter, och 1 769 har påbörjats av de kommunala bostadsbolagen.

I staden har ett aktivt arbete pågått under året för att utveckla det förebyggande arbete och tidiga insatser för barn och unga har prioriterats. Sociala insatsgrupper (SIG) och Skolsociala team utgör goda exempel på samverkansarbete och ett långsiktigt trygghetsarbete som syftar till att kunna ge utsatta ungdomar ett tidigt, koordinerat stöd. Stadens

arbete för att säkerställa att barn och unga i familjehemsvård har goda uppväxtvillkor och en sammanhållen skolgång har fortsatt under året.

Staden har fortsatt prioritera det förebyggande arbetet för att undvika att personer hamnar i hemlöshet. Rådgivning kring budget- och skuldfrågor erbjuds och staden bedriver ett uppsökande arbete, stödjer individer till ett självständigt boende och arbetar för att förhindra vräkning och hemlöshet. Familjer med osäker boendesituation har särskilt uppmärksammats och *Stockholms stads program mot hemlöshet 2014–2019* är vägledande för arbetet.

Staden arbetar aktivt med att stärka medarbetarnas kunskap och medvetenhet om hur våldsbejakande extremism motverkas på bästa sätt.

Staden har under året fortsatt arbetet med att utveckla en evidensbaserad missbruksvård och barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården har stärkts. Staden har fortsatt att utveckla samarbetet med brukar- och intresseorganisationer inom socialpsykiatri bland annat genom Peer Support, där personer med egna erfarenheter bidrar till verksamhetens utveckling.

Stockholmarnas upplevda trygghet har minskat och ett intensivt arbete pågår för att vända utvecklingen. Stadens trygghets- och säkerhetsarbete har under året präglats av händelserna på Drottninggatan den 7 april. Stadens centrala säkerhetsfunktion har under hösten förstärkts och det gemensamma arbetet med polisen fortsätter att utvecklas med tät samverkan både stadsövergripande och lokalt. Staden arbetar aktivt med att stärka medarbetarnas kunskap och medvetenhet om hur våldsbejakande extremism motverkas på bästa sätt. En nära samverkan internt i staden och med relevanta aktörer

fortsätter att utvecklas, vilket leder till mer effektiva arbetssätt kring såväl radikaliserings- av personer som hantering av avhoppare och återvändare.

Förskolan och skolan är viktiga för barns utveckling och lärande. Under året har staden arbetat för att öka andelen inskrivna barn i förskolan, särskilt i mindre gynnsamma socioekonomiskt utsatta områden där förskolan kan ha störst betydelse. Flera stadsdelsnämnder har öppnat introduktionsförskolor med goda resultat. Introduktionsförskolan är en öppen förskoleverksamhet för vårdnadshavare och barn som även ger vårdnadshavare möjlighet till introduktion i svenska samhället och lättare svenskundervisning. Antalet inskrivna barn har ökat i vissa stadsdelsområden, det totala antalet barn i förskolan ligger dock kvar på samma nivå som förra året. Flickor och pojkar i förskolan ges nya möjligheter till lek och lärande genom att pröva olika digitala verktyg. Barnomsorgsgarantin har uppfyllts under året. Arbetet för att öka andelen förskollärare i staden har fortsatt genom en rad olika kompetensförsörjningsinsatser.

Introduktionsförskolan är en öppen förskoleverksamhet för vårdnadshavare och barn som även ger vårdnadshavare möjlighet till introduktion i svenska samhället och lättare svenskundervisning.

Flickors och pojkars betygresultat i grundskolan har förbättrats. Andelen elever i årskurs nio som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen har ökat med fem procentenheter till 79 procent 2017 och skillnaderna mellan pojkars och flickors resultat har minskat. Även spridningen i skillnader mellan grundskolornas resultat har minskat för första gången på flera år. Det är främst skolor med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar som har förbättrat sina resultat. Även gymnasieelevernas resultat har förbättrats i flera avseenden. Både andelen elever som har ett examensbevis efter tre år och betygssnittet har ökat i de kommunala skolorna. Den genomsnittliga betygspoängen ökade från 15,5 till 15,6 poäng vilket är högre än motsvarande resultat för riket.

Stadens brukarundersökning visar att 86 procent av brukarna inom äldreomsorgen är nöjda med den vård och omsorg de får. Staden har fortsatt att lägga stor vikt vid att utveckla brukarnas inflytande i planering och utförande av hemtjänstinsatserna. Genom att

86%

av brukarna inom äldreomsorgen är nöjda med den vård och omsorg de får.

successivt införa så kallad ramtid i stadsdelsnämnderna ska brukarens dagsaktuella behov och önskemål ska i högre grad styra hur hemtjänsten utförs. Vidare har seniorboende med aktivitetscenter inrättats genom omvandling av stadens trygghetsboenden. Aktivitetsscentrets främsta uppgift är att ordna aktiviteter och främja social gemenskap, motverka otrygghet samt bidra till fysisk aktivitet för de boende i seniorboendet och äldre i närområdet.

Festivalen *We are Sthlm* är Europas största ungdomsfestival och 2017 ökade besöksantalet ytterligare med 20 000 besök till 140 000. Även det lokala kulturlivet i staden visar på ett ökat engagemang. Jämfört med 2015 har stockholmarnas nöjdhet med tillgången till kultur lokalt där man bor ökat från 49 procent till 61 procent för 2017.

Simkunnighet är förutom en livsviktig kunskap också en förutsättning för godkänt avgångsbetyg i grundskolan. Satsningar på simkunnighet är därför prioriterat. Av de elever i årskurs 6–9 som under året deltagit på intensivsimskolan elva gånger är det 92 procent som klarar simkunnighetskravet.

Ett klimatsmart Stockholm

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att fyra av sex underliggande mål för verksamhetsområdet uppfyllts helt och två uppfyllts delvis.

Kommunfullmäktige har avsatt klimatinvesteringsmedel för åtgärder som ska bidra till stadens möjlighet att uppnå de långsiktiga målen att minska de klimatpåverkande CO₂-utsläppen och att ha en hög beredskap för kommande klimatförändringar. En stor

En stor del av de klimatinvesteringsmedel som fördelats under 2017 har använts till energieffektiviseringar i stadens verksamheter.

Ett positivt arbetsmarknadsläge bidrar till minskat behov av ekonomiskt bistånd.

del av de klimatinvesteringsmedel som fördelats under 2017 har använts till energieffektiviseringar i stadens verksamheter till exempel genom byte till nya vitvaror, LED-belysning, elcyklar samt solcellsdrivna skräpkorgar.

För perioden 2012–2018 har staden avsatt 1,3 mdkr för utbyggnad och förbättring av cykelinfrastrukturen. Den fortsatta utbyggnaden av de mest prioriterade sträckorna pågår.

I enlighet med stadens handlingsplan för god vattenstatus har lokala åtgärdsprogram tagits fram med syfte att säkerställa att vattenförekommerna når god vattenstatus. Staden har även arbetat med förebyggande åtgärder och omsorgsfull drift för att minska påverkan på mark och vatten och bland annat har pilotprojekt med hållbara dagvattenlösningar genomförts.

Staden arbetar kontinuerligt med att förbättra luftkvaliteten, främst genom att begränsa mängden skadliga partiklar. Indikatorn för miljö kvalitetsnormen för PM₁₀ (partiklar mindre än tio mikrometer i diameter) har uppfyllts för fjärde året i rad.

Stadens förskolor ska vara kemikaliesmarta. För att skapa förutsättningar för en kemikaliesmart förskola har staden tagit fram material i form av webbutbildningar, vägledningar samt stöd vid inköp. Materialet är möjligt att användas av både kommunala och fristående förskolor. Under året har stadsdelsnämnderna haft möjlighet att söka medel för genomförandet av vägledningen Kemikaliesmart förskola, inom vilket det pågår ett arbete med att fasa ut material och leksaker som inte uppfyller dagens miljökrav.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att samtliga underliggande mål är helt uppfyllda.

Stockholm är en attraktiv stad för småföretagare. Det lokala näringslivet stärks genom

FOTO: OLOF THIEL

att staden tillhandahåller utvecklad företagarservice och rådgivning. Entreprenörskap och eget företagande bland kvinnor och utrikes födda stöds särskilt. Staden samverkar med både offentliga och privata aktörer för att öka företagandet i Stockholm. Under året har 25 473 nya företag startats i Stockholm vilket är fler företag jämfört med 2016. Staden fortsätter samverka med lärosäten, delta i forskningsprojekt och driva utvecklingsprojekt för att stärka och utveckla stadens verksamheter.

Under året har ett treårigt projekt påbörjats för att inrätta en idésluss som ska ta tillvara nya idéer och förslag från stadens verksamheter och vara ett verktyg för att öka stadens innovationsförmåga.

Arbetsmarknadsläget i regionen är positivt, vilket tillsammans med stadens arbete med arbetsmarknadsåtgärder bidrar till minskat behov av ekonomiskt bistånd. Staden har ett brett utbud av utbildningar, varav en mängd kan leda direkt till arbete. Under året har antalet elever inom vuxenutbildningen ökat, både på grundläggande och på gymnasial nivå. Samtliga elever som uppfyllt antagningskravet har erbjudits plats.

Staden har en god budgetföljksamhet då samtliga av stadens nämnder redovisar ett överskott på totalt 725 mnkr efter resultatdispositioner. Stadsdelsnämndernas del av överskottet uppgår till totalt 114 mnkr och facknämndernas del är 611 mnkr av överskottet. Samtliga finansiella årsmål har uppfyllts under året. Stadens arbete med digitalisering bidrar till stadens vision att göra livet enklare och bättre för invånare, företagare och besökare.

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att samtliga åtta underliggande mål har uppnåtts helt.

Staden har under året fortsatt och intensifierat det långsiktiga arbetet med att föra in ett jämställdhetsperspektiv i beslutsfattandet och i ordinarie styrning, från planering till utförande och uppföljning av verksamheten. Ett särskilt fokus har varit att utveckla arbetet med jämställdhetsanalyser.

Arbetet med att sänka sjukfrånvaron är fortsatt prioriterat i samtliga nämnder och sjukfrånvaron har sjunkit för såväl kvinnor som män. Rekrytering till den femte omgången av stadens traineeprogram för akademiker har påbörjats.

FOTO: MÅSKÖR

Stadens brukar- och medborgarundersökningar tjänar som underlag för att bedriva ett strategiskt arbete som säkerställer rättigheter samt förebygger och motverkar diskriminering. Samma syfte tjänar de under året framtagna stadsövergripande programmen om barns rättigheter och inflytande samt om hbtq-personers rättigheter. En studie om diskriminering i Stockholms stads verksamheter har sammanställts. Den under året framtagna diplomutbildningen för ett hbtq-kompetent bemötande och andra kompetenshöjande insatser har också bidragit till utveckling av arbetssätt för att tillgodose stockholmarnas mänskliga rättigheter.

Staden har prioriterat och genomfört ett antal åtgärder för att utveckla arbetet mot våld i

Staden har under året fortsatt och intensifierat det långsiktiga arbetet med att föra in ett jämställdhetsperspektiv i beslutsfattandet och i ordinarie styrning.

nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Medarbetare inom samtliga verksamhetsområden har utbildats för att upptäcka tidiga signaler på våldsutsatthet och för att kunna ge råd och stöd. Barnperspektivet i alla ärenden som rör våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck har stärkts genom utbildningar och samverkan.

Under året har staden påbörjat ett pilotprojekt inom verksamhetsområdet funktionshinder genom metoden kollegial observation som syftar till att få ett utvecklingsdrivande instrument för uppföljning av den faktiska kvaliteten med fokus på mötet mellan personal och brukare. Staden har under året även startat ett projekt inom Digital förnyelse med syfte att utveckla ett verktyg för att göra information om fritids- och kulturaktiviteter tillgänglig för personer i LSS-boenden för vuxna. Projektet går under arbetsnamnet *Fritidsappen*.

Staden har fortsatt att utveckla den lokala demokratin. Samtliga stadsdelsnämnder har genomfört planerade aktiviteter inom ramen

för de lokala utvecklingsprogrammen för att förverkliga visionen om ett Stockholm för alla. För att förverkliga visionen om ett Stockholm för alla, behöver stockholmarna vara delaktiga och ha möjlighet att påverka stadens utveckling. Under året har staden arbetat med att stärka inflytandet från invånarna och civilsamhället genom att bland annat en medborgarbudget har genomförts samt att staden tillgängliggjort skollokaler till föreningslivet.

Staden har tillsammans med Göteborgs Stad och Malmö stad färdigställt arbetet med att ta fram särskilda arbetsrättsliga villkor inom byggområdet för ett 50-tal olika yrkeskategorier. Genom att ställa ut särskilda arbetsrättsliga villkor i upphandlingar minskar risken för osund konkurrens och oskäliga villkor på den svenska arbetsmarknaden.

Finansiella mål för staden

Staden har satt upp finansiella mål för att garantera en gynnsam ekonomisk utveckling över tid. Samtliga finansiella mål uppfylls 2017.

Stadens nettokostnader i förhållande till skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning

Måttet fastställer att stadens nettokostnader i ett långsiktigt perspektiv inte får vara större än skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning. Kortsiktigt kan även finansnettot användas för att finansiera verksamhetens nettokostnader. År 2017 utgör verksamhetens nettokostnader 99 procent av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning. Inklusiva finansnettot utgör nettokostnaderna 97 procent. Målet är därmed uppfyllt på kort och lång sikt. Under den senaste femårsperioden har nettokostnadernas andel av skatteintäkter, generella statsbidrag och utjämning legat på gränsen till acceptabel nivå, men visar en nedåtgående trend 2017.

Soliditet

Soliditet mäter hur stor del av stadens tillgångar som är finansierade av eget kapital. Måttet räknas inklusive pensionsskulden, som enligt gällande regler delvis ligger utanför balansräkningen. Målet är att soliditeten långsiktigt inte ska understiga 34 procent. Kortsiktigt kan värdet sjunka till 30 procent. Soliditeten 2017 uppgår till 36 procent och målet är därmed uppfyllt. Soliditeten har de senaste fem åren på balansdagen legat stabilt på minst 34 procent.

Kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnaderna

En ökad investeringsvolym innebär ökade driftkostnader i form av avskrivningar och ränta. För att bevaka att dessa kostnader inte tar en allt större del av stadens totala nettodriftkostnader har ett mål satts upp att dessa kostnader högst får utgöra 7 procent av stadens nettokostnader. År 2017 uppgår

kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnaderna till 6 procent. Målet är därmed uppfyllt. Under den senaste femårsperioden har utfallet legat stabilt på 6 procent.

Budgetföljsamhet

En god budgetföljsamhet är en förutsättning för en fungerande ekonomistyrning och därmed god ekonomisk hushållning. Budgetföljsamhet mäter hur väl den ekonomiska styrningen fungerar mot givna förutsättningar i budgeten.

För nämnderna görs uppföljningen för driftbudgeten inklusive kapitalkostnader, resultatenheterens resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar, budgetjusteringar och resultatöverföringar. Målet för budgetföljsamheten är att den efter och före tekniska justeringar inte får överskrida 100 procent. Nämndernas utfall utgör 98 procent av budget och målet är därmed uppfyllt.

Årets resultat för staden

2 361 mnkr

Årets resultat för kommunkoncernen

3 446 mnkr

Figur 1

Målpuppfyllelse 2013–2017, %	2017	2016	2015	2014	2013
Nettokostnader/skatteintäkter, utjämning, generella statsbidrag	99	100	101	100	98
Soliditet inklusive pensionsskuld	36	36	34	36	34
Kapitalkostnadernas andel av nettodriftkostnaderna	6	6	6	6	6
Nämndernas utfall i procent av budget	98	98	99	99	99
Nämndernas utfall i procent av prognos i tertialrapport 2	0	1	1	0	0

Prognossäkerheten

Prognossäkerheten beskriver förmågan att bedöma avvikelser och att vidta åtgärder för att hålla given budget. Prognossäkerheten mäts som avvikelser mellan årets prognoser och utfall, inklusive kapitalkostnader, resultat- enheternas resultat och kommunstyrelsens tekniska justeringar. Utfallet 2017 avviker med 0 procent från uppsatt prognos och målet är därmed uppfyllt. Se figur 1.

Årets resultat för kommunkoncernen

Resultatet efter skatter och finansiellt resultat för kommunkoncernen uppgår till 3 446 mnkr (5 406 mnkr), efter att koncerninterna mellanhavanden, inklusive utdelning har räknats bort. I kommunkoncernens resultat ingår resultatet för staden, resultatet för koncernen Stockholms Stadshus AB samt resultatet för stadens övriga bolag som inte ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB. Årets

resultat för koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår till 1 913 mnkr (1 347 mnkr).

Bokslutsdispositioner i kommunkoncernen
Årets resultat efter finansiellt resultat för koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår till 2 331 mnkr (1 914 mnkr). I bokslutet för koncernen Stockholms Stadshus AB täcks förluster i vissa dotterbolag med motsvarande koncernbidrag på totalt 453 mnkr (491 mnkr). Utdelningen till staden 2017 uppgick till 800 mnkr.

Dispositioner för koncernen Stockholms Stadshus AB framgår av tabellen. Sammanfattningsvis kan noteras att koncernen utnyttjat tillgängligt resultat för att stärka dotterbolagens egna kapital samt frigöra medel för kommande utdelning om 1,7 mdkr till staden enligt kommunfullmäktiges budget för 2017. Se figur 2.

Figur 2

Bokslutsdispositioner i kommunkoncernen, tkr	Lämnade koncernbidrag	Erhållna koncernbidrag	Lämnade aktieägar-tillskott	Erhållna aktieägar-tillskott	Utdelning från Stadshus AB koncernen	Utdelning Stockholms stad
Moderbolaget						
Stockholm Stadshus AB	90 000				-1 700 000	1 700 000
Dotterbolagen						
AB Svenska Bostäder ¹					9 603	
AB Familjebostäder ¹					830	
AB Stockholms hem ¹					951	
Bostadsförmedlingen i Stockholm AB						
Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)						
Micasa Fastigheter i Stockholm AB						
S:t Erik Markutveckling	10 000					
Stockholm Globe Arena fastigheter AB		98 000				
Stockholm Vatten AB					1 851	
Stockholms Hamn AB						
AB Stokab	213 000					
Stockholm Stads Parkering AB	140 000					
Stockholms Stadsteater AB		355 000				
Stockholm Business Region AB						
S:t Erik Försäkring AB						
S:t Erik Livförsäkring AB						
Övriga bolag						
Koncernjusteringar						
Summa	453 000	453 000	0	0	-1 686 763	1 700 000

¹) utdelningen är hänförligt till §3 allbolagstiftningen

Årets resultat för staden

Årets resultat för staden uppgår till 2 361 mnkr (4 643 mnkr). Realisationsvinster och försäljning av exploateringsfastigheter utgör den största delen av resultatet, 4 163 mnkr. Försäljningar har skett främst i Botkyrka kommun, Hagastaden, Hjorthagen och på Kungsholmen. Sverigeförhandlingen har inneburit en kostnad på drygt 3 mdkr för medfinansiering till infrastrukturella satsningar. Verksamheterna lämnar ett överskott på 725 mnkr, varav 114 mnkr avser stadsdelsnämnderna och 611 mnkr facknämnderna. Skatteintäkterna inklusive generella statsbidrag och utjämning visar ett överskott på 467 mnkr.

Årets resultat exklusive engångsintäkter från försäljningar uppgår till -1 803 mnkr (217 mnkr). Korrigerat även för engångskostnaden hänförlig till Sverigeförhandlingen erhålls ett resultat på 1 177 mnkr. Överskottet visar det verksamhetsmässiga resultatet, det vill säga den del av stadens löpande verksamhetskostnader som finansierats med löpande intäkter som skatt, avgifter och statsbidrag.

Engångsintäkterna från försäljningar har, i enlighet med stadens finansstrategi, använts till att finansiera stadens investeringar och därmed minskat behovet av nyupplåning med motsvarande belopp. Stadens investeringar har i sin helhet kunnat finansieras med egna medel, det vill säga med resultat, avskrivningar samt försäljningar. Egenfinansieringsgraden uppgår till 135 procent (123 procent). Kostnaden för Sverigeförhandlingen påverkar under året inte lånebehovet utan först när utbetalningar till de infrastrukturella satsningarna sker.

Årets resultat för staden, mnkr	2017	2016
Årets resultat	2 361	4 643
Avgår reavinster*	-4 163	-4 426
Avgår avsättning	2 979	533
<i>Resultat exklusive reavinster och engångskostnad</i>	<i>1 177</i>	<i>750</i>

Avstämning mot balanskravet

En avstämning mot balanskravet ska göras enligt kommunallagens krav på en ekonomi i balans 8 kapitlet 4§. Syftet med balanskravet är att visa att en kommun inte lever över sina tillgångar. Realisationsvinster och vissa andra jämförelsestörande intäkter av engångskaraktär räknas bort från resultatet. Enligt lagkravet kan inkomster från försäljning av exploateringsfastigheter räknas med i balanskravsutredningen vilket gjorts nedan. Stadens resultat justerat enligt kommunallagens krav visar att staden uppfyller kravet på en

ekonomi i balans då balanskravsresultatet är positivt med 828 mnkr (4 225 mnkr).

Årets resultat, mnkr	2017
Årets resultat	2 361
Avgår jämförelsestörande intäkter	-1 533
Periodens balanskravsresultat	828

Budgetavräkning

Totalt redovisar stadsdelsnämnder och facknämnder ett överskott om 725 mnkr inklusive reglering mot resultatfonder. För 2016 var motsvarande överskott 740 mnkr.

Enligt beslut i tertialrapport 2 har 400 mnkr av den budgeterade utdelningen från Stockholms Stadshus AB betalats tillbaka vilket medför ett budgetunderskott på 400 mnkr.

Stadens personalkostnader har ökat med 5,6 procent i förhållande till föregående år. Antal helårsarbetare har ökat med 1 092 i jämförelse med genomsnittet föregående år. Ökningen är betydligt mindre än året innan. Arbetsgivaravgifter för stadens personal visar ett överskott mot budget på 100 mnkr.

Skatteintäkter, utjämning och generella statsbidrag avviker totalt +0,5 mdkr från budget. Skatteintäkterna blev inklusive slutavräkningar 0,7 mdkr högre än budgeterat. Högre skatteintäkter påverkar inkomstutjämningen, som blev 0,4 mdkr lägre än budgeterat. Staden har även i år erhållit en byggbonus som ger ett plus på 0,2 mdkr.

Pensioner

Kostnader för pensioner i resultaträkningen uppgår till 2 444 mnkr inklusive finansiella poster (2 297 mnkr). Beräknade pensionsavgifter, som utgör en procentuell andel av lönesumman för den aktiva personalen, har sammanlagt ökat med 4,8 procent. Det är i nivå med budgeterat belopp och följer personalkostnadsökningarna. Förändringen av pensionsskulden har ökat med 22 procent i jämförelse med 2016. Fler anställda når upp till gränsen för den förmånsbestämda pensionen, 7,5 inkomstbasbelopp. Därmed blir hela deras tjänstgöringstid i staden grundande för förmånsbestämd ålderspension. Sammanlagt ger pensionskostnaderna ett litet överskott gentemot budget. Lokala pensionsbestämmelser utöver det kommunala pensionsavtalet, KAP-KL, ingår i pensionskulden. För anställda födda 1986 eller senare gäller det avgiftsbestämda pensionsavtalet, AKAP-KL. Övriga personalgrupper sorterar under avtalet, KAP-KL.

Ansvarsförbindelsen för pensionsskuld intjänad till och med 1997 uppgår till 16 905 mnkr inklusive löneskatt, en minskning med 433 mnkr jämfört med 2016. En fortsatt

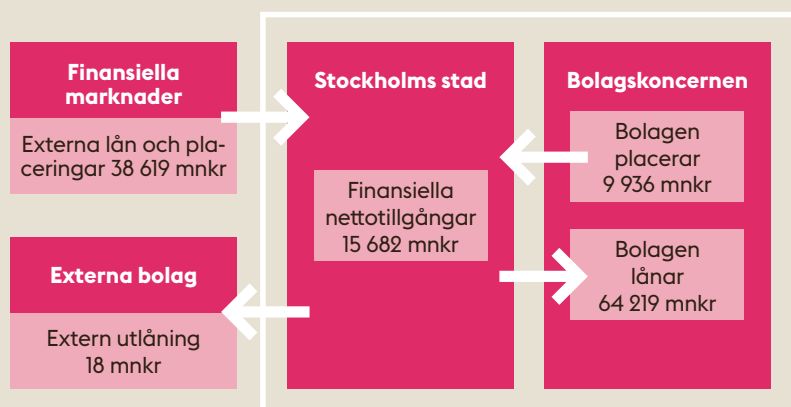
Översikt över resultat (mnkr)

Investeringar nettoutgifter per nämnd (mnkr)

Nämnd	Budget inkl. justeringar	Utfall	Avvikelse mot budget
Kommunstyrelsen m.m.	-2,0	-0,5	1,5
Servicenämnden	-1,0	-1,2	-0,2
Stadsdelsnämnderna	-331,1	-286,5	44,6
Arbetsmarknadsnämnd	-5,0	-7,4	-2,4
Exploateringsnämnden	-3 805,9	-3 034,1	771,8
Fastighetsnämnden	-1 758,1	-1 260,5	497,6
Idrottsnämnden	-47,8	-35,3	12,5
Kulturnämnden	-29,6	-16,1	13,5
Kyrkogårdsnämnden	-64,0	-89,0	-25,0
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	-0,8	-1,2	-0,4
Socialnämnden	-4,7	-2,1	2,6
Stadsbyggnadsnämnden	-3,0	-1,9	1,1
Trafiknämnden	-1 351,1	-1 021,4	329,7
Utbildningsnämnden	-110,0	-102,5	7,5
Äldrenämnden	-22,1	-3,6	18,5
Överförmyndarnämnden	-0,1	-0,2	-0,1
TOTALT NÄMNDERNA	-7 536,3	-5 863,3	1 673,0

Kommunkoncernens finansiella ställning

Kommunkoncernens interna mellanhavanden

mnkr	Interna köp som har elimineras	Intern försäljning som har eliminerats	Interna fordringar, exkl. koncernkontot som har elimineras	Interna skulder, exkl. koncern- kontot som har elimineras
Kommunkoncernen	3 941,2	3 941,2	1 196,5	1 196,5

minskning av ansvarsförbindelsen är väntad under åren framöver. Pensionsavsättningarna säkras i stadens tillgångar.

Kommunkoncernens investeringsverksamhet

Kommunkoncernens bruttoinvesteringar uppgår 2017 till 15 912 mnkr (15 595 mnkr). Bruttoinvesteringarna för koncernen Stockholms Stadshus AB uppgår 2017 till 10 874 mnkr (10 073 mnkr). Bruttoinvesteringarna består främst av nyproduktion av bostäder och infrastruktur som hamnar och anläggningar för va-verksamhet.

Stadens investeringsutgifter 2017 uppgår till 5 908 mnkr (5 759 mnkr), vilket är en ökning med 2,6 procent i jämförelse med föregående år, men betydligt lägre än budgeterat. Investeringsinkomster för året uppgår till 45 mnkr (144 mnkr). Netto uppgår investeringsutgifterna till 5 863 mnkr. Stora projekt under året har varit Hagastaden, Norra Djurgårdsstaden, ombyggnad av Slussen och renovering av Sergels torg och Östermalmshallen. Staden har också genomfört investeringar i pendelstråk för cyklisterna.

Nämndernas budgetavvikelse på nära 1,7 mdkr netto, förklaras av tidsförskjutningar i många projekt, men även av det faktum att inkomsterna i investeringsprojekten är nära 0,5 mdkr högre än budgeterat. Den största avvikelsen svarar exploateringsnämnden för, med högre inkomster än budgeterat och tidsförskjutningar i flera av de stora stadsutvecklingsprojekten. Även fastighetsnämnden och trafiknämnden har en lägre genomförandegrad än budgeterat. Avvikelsen förklaras av tidsförskjutningar i projekt, och för fastighetsnämndens del även av försenade köp och tillträden till bostadsrätter.

Inför 2017 utökades nämndernas investeringsbudget med cirka 1,0 mdkr, medan utfallet blev obetydligt högre än 2016. Investerings takten behöver öka under kommande år i syfte att genomföra beslutade projekt och uppfylla kommunfullmäktiges mål.

Investeringar under en femårsperiod

	2017	2016	2015	2014	2013
Bruttoinvesteringar per år mdkr	5,9	5,8	4,9	4,3	4,3
Egenfinansieringsgrad (%)	135	123	74	108	134

Målsättningen i stadens investeringsstrategi är att egenfinansieringsgraden på lång sikt ska uppgå till 100 procent, medan den kan avvika enskilda år. Som framgår ovan uppnåddes målet 2017.

FOTO: SARA MC KEY

Medarbetarna

Sjukfrånvaron minskar

Staden använder två metoder för att mäta sjukfrånvaro. Dels mäts sjukfrånvaron enligt det lagstadgade kravet, dels enligt en stadsintern definition i indikatorn *Sjukfrånvaro*. Mätmetoderna har olika kvaliteter. Sjukfrånvaron enligt de lagstadgade kraven ger en god ögonblicksbild av nivån på sjukfrånvaron och jämförbarhet med andra kommuner och landsting. Sjukfrånvaron enligt stadens egen mätmetod ger en bättre bild av utvecklingstrenden och är därför ett bättre underlag för uppföljning och analys.

När inte annat anges är uppgifterna för sjukfrånvaron i stadens redovisningar framtagna enligt stadens egen mätmetod. Den lagstadgade redovisningen av sjukfrånvaron utgår från en delvis annan beräkningsgrund än sta-

dens interna mätmetod. Stadens metod ställer sjukfrånvaron i relation till avtalad arbetstid. Den lagstadgade redovisningen ställer sjukfrånvaron i relation till ordinarie arbetstid, vilket innebär att frånvaro utan lön till exempel vid föräldraledighet eller tjänstledighet inte ingår. Att frånvaro utan lön exkluderas gör att ordinarie arbetstid blir lägre än den arbetstid som räknas med i stadens interna mätmetod. Följden blir att sjukfrånvaro enligt den lagstadgade redovisningen blir högre än stadens sjukfrånvaraindikator.

Den totala sjukfrånvaron mätt enligt lagens krav har under perioden 2016 till 2017 minskat med 0,3 procentenhet från 7,4 procent till 7,1 procent. Andelen av den totala sjukfrånvaron som varat 60 dagar eller längre var 48,5 procent. Motsvarande andel för 2016

var 50 procent. Det är en minskning med 1,5 procentenheter.

Stadens bolag har en lägre sjukfrånvaro än stadens nämnder. När bolagen räknas in är den totala sjukfrånvaron 6,3 procent vilket är en minskning jämfört med 2016 då den sammanlagda sjukfrånvaron var 6,6 procent.

Medarbetarna i siffror

I december var totalt 43 574 personer anställda i Stockholms stad. Av dessa var 40 691 anställda i stadens nämnder och 2 883 var anställda i stadens bolag. Cirka tre av fyra anställda var kvinnor. I tabellen här intill redovisas antal anställda fördelade per verksamhetsområde.

Ungefär 3 av 4 anställda i
Stockholms stad är kvinnor.

43 574

personer var anställda i
Stockholms stad i december 2017. Det
är en ökning med

914

personer sedan 2016.

Sjukfrånvaro enligt lagstadgat krav 2017-01-01 – 2017-12-31

	Totalt	Kvinnor	Män	Åldersgrupper		
				–29	30–49	50–
Sjukfrånvaro i procent av ordinarie arbetstid	7,1	7,9	4,8	6,0	6,9	7,7
Andel av total sjukfrånvaro Som varat 60 dagar och mer	48,5					

Sjukfrånvaro, enligt stadens egen mätmetod, 2017-01-01 – 2017-12-31

Sjukfrånvaro i procent av avtalad arbetstid	Totalt	Kvinnor	Män
Korttidsfrånvaro, dag 1-14	2,1	2,2	1,8
Långtidsfrånvaro, dag 15-	4,3	4,9	2,3
Totalt	6,4	7,1	4,1

Antal anställda (månadsavlönade) fördelade på verksamhetsområden

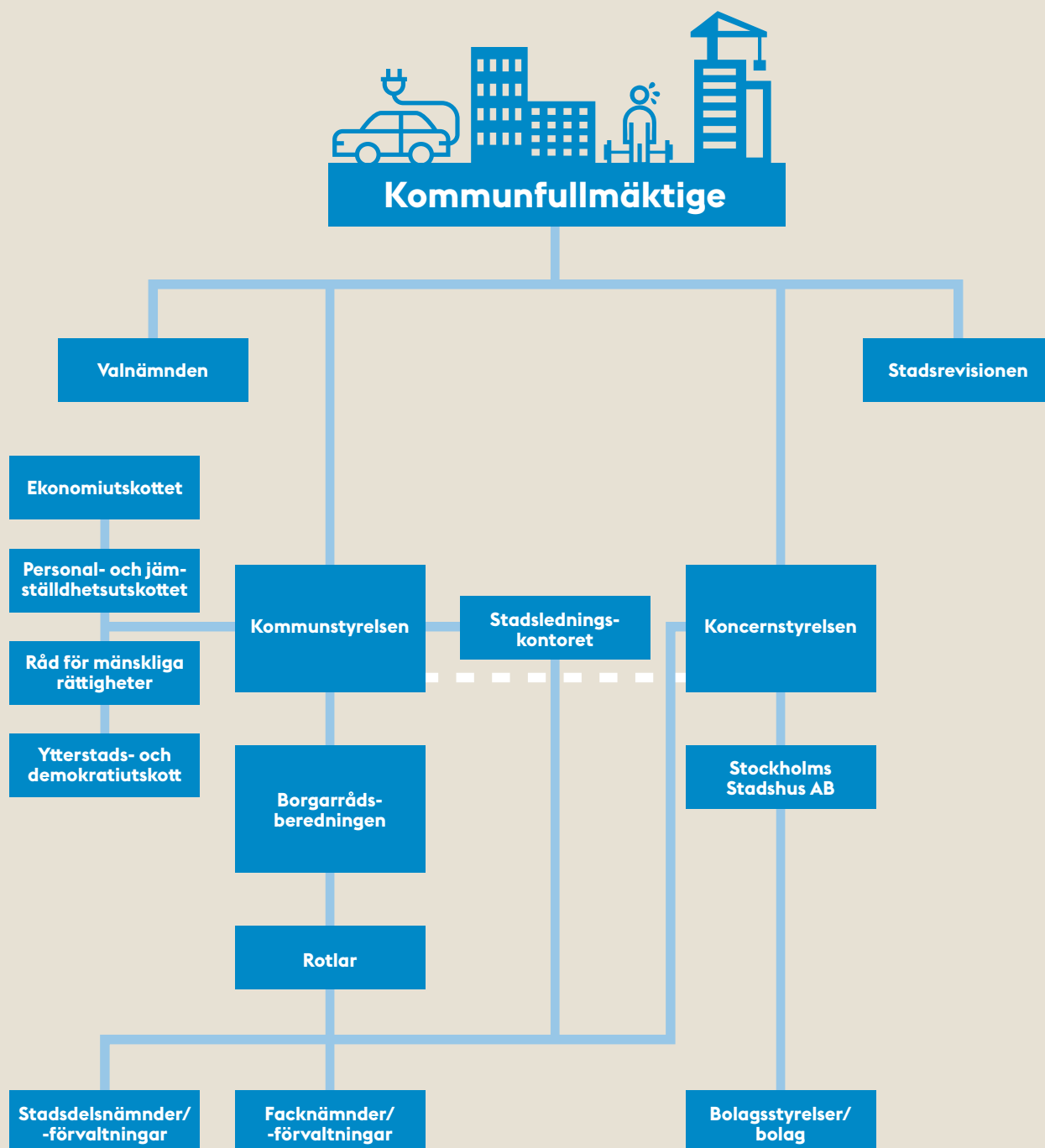
Verksamhetsområde	2017			2016	Förändring mellan åren
	Kvinnor	Män	Totalt	Totalt	
Politisk verksamhet och gemensam administration	1 276	524	1 800	1 727	73
Individ- och familjeomsorg	3 103	900	4 003	3 849	154
Infrastruktur, stadsmiljö, skydd	671	517	1 188	1 147	41
Förskoleverksamhet och skolbarnomsorg	9 988	1 776	11 764	11 650	114
Utbildning	8 845	3 614	12 459	12 316	143
Äldreomsorg	4 139	925	5 064	5 039	25
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	1 594	567	2 161	1 967	194
Fritid och kultur/allmän fritidsverksamhet	1 033	811	1 844	1 772	72
Affärsverksamhet, näringsliv och bostäder	174	168	342	330	12
Övrig verksamhet	37	29	66	69	-3
Koncernen Stockholm Stadshus AB	1 618	1 265	2 883	2 792	91
Totalt	32 125	11 449	43 574	42 660	914
Årsarbetare	31 031	11 102	42 133	41 163	970

För 2016 saknas uppgift om verksamhetsområde för två av stadens anställda. Dessa medarbetare redovisas endast i totalen. Utöver den månadsavlönade personalen har timavlönad personal arbetat motsvarande 3 081 årsarbeten. Den timavlönade personalens arbete har ökat med 3 procent jämfört med 2016. Siffran avser endast förvaltningarna, ej bolagen.

Så styrs staden

Kommunkoncernens styrning

Nedan ges en beskrivning av den politiska organisationen utifrån ansvarsområden från och med 1 januari 2018.

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige är Stockholms stads högsta beslutande organ. De 101 ledamöterna utses efter allmänna val som genomförs samtidigt som riksdags- och landstingsvalen. Vid det senaste valet i september 2014 fick Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Feministiskt Initiativ majoritet i kommunfullmäktige med 53 mandat mot 48 mandat för oppositionspartierna.

Kommunfullmäktige fastställer mål och riktlinjer för stadens verksamheter. De ärenden kommunfullmäktige beslutar om bereds av nämnder och styrelser. Kommunfullmäktige beslutar om skatteuttag, taxor och avgifter, fastställer budget och avkastningskrav samt mål och visioner för stadens nämnder och aktiebolag. När de politiska besluten sedan utförs, görs detta av kommunstyrelsen, stadens nämnder och bolag eller av andra på deras uppdrag.

Kommunfullmäktige sammanträder som regel var tredje måndag. Sammanträdena är öppna för allmänheten. Kommunfullmäktige har egna revisorer, stadsrevisionen, som granskar hela den kommunala verksamheten.

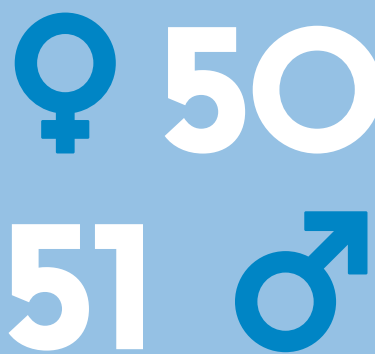
Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen yttrar sig i alla ärenden som kommunfullmäktige beslutar om.

Styrelsen har även det övergripande ansvaret för att besluten genomförs och följs upp. Bland kommunstyrelsens övergripande uppgifter ingår att leda och samordna förvaltningen av stadens angelägenheter och ha uppsikt över övriga nämnders och bolags verksamhet. Till styrelsens uppgifter hör också stadens ekonomiska förvaltning och långsiktiga utveckling. Kommunstyrelsen har 13 ledamöter som representerar både majoriteten och oppositionen i kommunfullmäktige.

Kommunstyrelsen har ett ekonomiutskott, ett personal- och jämställdhetsutskott, ett råd för mänskliga rättigheter samt ett ytterstads- och demokratiutskott.

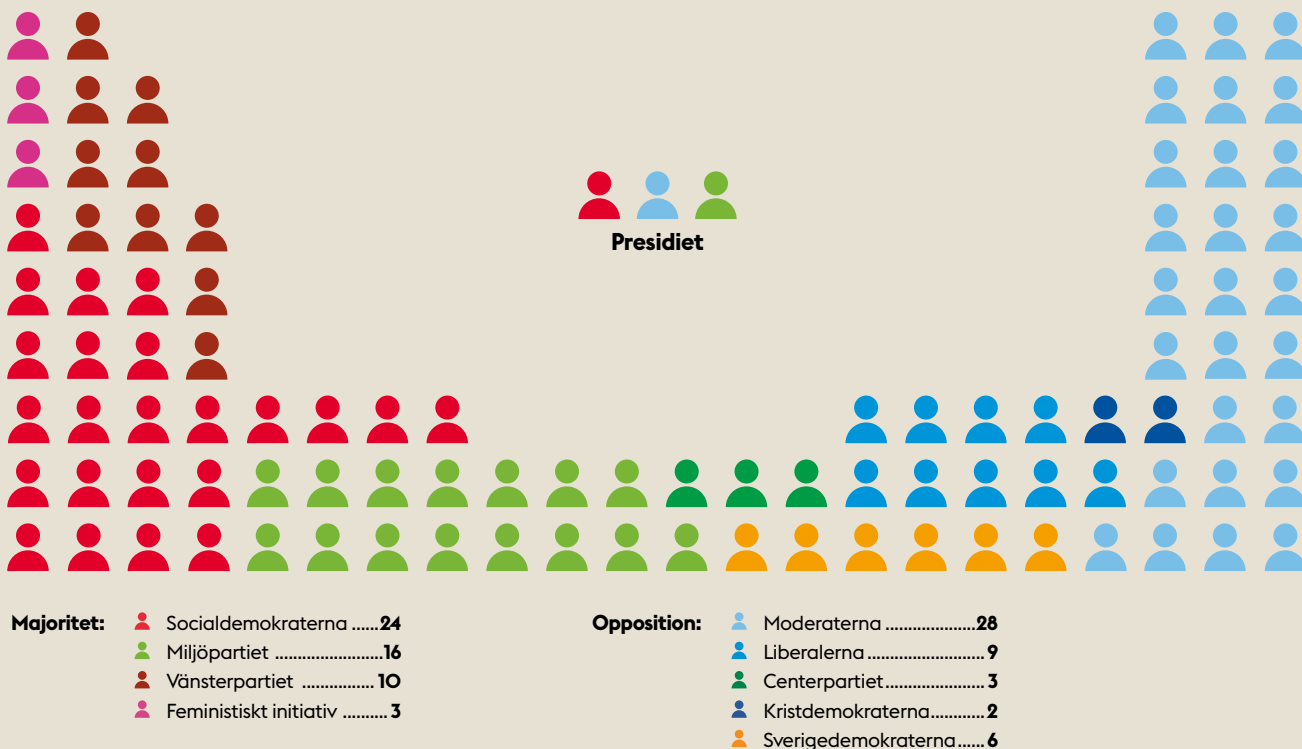
Kommunstyrelsen har en förvaltning, stadsledningskontoret, som stöd i sitt uppdrag. Stadsledningskontoret har en

Av totalt 101 ledamöterna i kommunfullmäktige var 50 kvinnor och 51 män den 31 december 2017.

central strategisk roll i styrningen av staden. Kontoret styr, följer upp och utvecklar stadens ekonomi och verksamhet, ansvarar för att de politiska besluten genomförs, utför sekretariatsuppgifter åt kommunfullmäktige och kommunstyrelsen samt svarar för registratur och arkiv. Stadsdirektören är chef för stadsledningskontoret och har stöd i ledningsfunktionen av två biträdande stadsdirektörer.

Mandatfördelning i kommunfullmäktige efter valet i september 2014

Rotlar och borgarråd

Till den politiska organisationen hör nio styrande borgarråd. De är förtroendevalda på heltid och väljs av kommunfullmäktige. Varje borgarråd ansvarar för en rotel. Roteln utgör stabsfunktion åt sitt borgarråd och bereder ärenden till kommunstyrelse och kommunfullmäktige. Det finns också fyra oppositionsborgarråd. Borgarråden bildar tillsammans borgarrådsberedningen. Det gemensamma arbetet leds av finansborgarrådet, Karin Wanngård (S), som r ordförande i både borgarrådsberedningen och kommunstyrelsen.

Finansroteln

Kommunstyrelsen, ekonomiutskottet, exploateringsnämnden, fastighetsnämnden, valnämnden, SDN övergripande ekonomi, Stockholms Stadshus AB, Stockholms Hamn AB, Mässhastigheter i Stockholm AB, Stockholm Business Region AB, Skönhetsrådet (rådet till skydd för Stockholms skönhet), Stockholms brandförsvär samt övriga bolag som inte tillhör något annat borgarråd. Finansroteln leder och planerar det politiska arbetet.

► *Finansborgarråd: Karin Wanngård (S)*

Stadsbyggnadsroteln

Stadsbyggnadsnämnden och Stockholms Stadsteater AB. Stadsbyggnadsroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Stadsbyggnadsborgarråd: Jan Valeskog (S)*

Arbetsmarknads-, idrotts- och kulturroteln

Arbetsmarknadsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, SGA Fastighets AB. Arbetsmarknads- och idrotts- och kulturroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och

styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Arbetsmarknads- och idrottsborgarråd: Emilia Bjuggren (S)*

Skolroteln

Utbildningsnämnden, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) och stadsdelsnämnder – förskola. Skolroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Skolborgarråd: Olle Burell (S)*

Majoritetens borgarråd: Olle Burell (S) – Skolborgarråd, Emilia Bjuggren (S) – Arbetsmarknads- och idrottsborgarråd, Ann-Margarethe Livh (V) – Bostads- och demokratiborgarråd, Anna Rantala Bonnier – gruppledare (FI), Åsa Lindhagen (MP) – Socialborgarråd, Karin Wanngård (S) – Finansborgarråd, Daniel Helldén (MP) – Trafikborgarråd, Clara Lindblom (V) – Äldre- och personalborgarråd, Katarina Luhr (MP) – Miljöborgarråd, Jan Valeskog (S) – Stadsbyggnadsborgarråd.

Miljöroteln

Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Stockholm Vatten och Avfall AB, avfallsnämnden, servicenämnden. Miljöroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Miljöborgarråd: Katarina Luhr (MP)*

Socialroteln

Socialnämnden, överförmyndarnämnden, råd för funktionshindersfrågor, Stiftelsen hotellhem i Stockholm, stadsdelsnämnder – individ- och familjeomsorg, ekonomiskt bistånd, stöd och service för personer med funktionsnedsättning. Socialroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Socialborgarråd: Åsa Lindhagen (MP)*

Trafikroteln

Trafiknämnden, Stockholms Stads Parkerings AB, kyrkogårdsnämnden, stadsdelsnämnder – stadsmiljö. Trafikroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Trafikborgarråd: Daniel Helldén (MP)*

Äldre- och personalroteln

Äldrenämnden, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, stadsdelsnämnder – äldreomsorg, kommunstyrelsens personal- och jämställdhetsutskott, kommunstyrelsens pensionärsråd. Äldre- och personalroteln ansvarar för styrningen av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Äldre- och personalborgarråd: Clara Lindblom (V)*

Bostads- och demokratiroteln

Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Bostadsbolagen, kommunstyrelsens ytterstads- och demokratiutskott, råd för mänskliga rättigheter. Bostads- och demokratiroteln ansvarar för styrning av de nämnder och styrelser som organiseras under borgarrådet.

► *Bostads- och demokratiborgarråd: Ann-Margarethe Livh (V)*

FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEUS

Stadsdirektörerna: Margareta Östrand – biträdande stadsdirektör, Ingela Lindh – stadsdirektör och Fredrik Jurdell – biträdande stadsdirektör.

FOTO: LIESLOTTE VAN DER MEUS

Kommunfullmäktige: 2:e vice ordförande Mats Berglund (MP), ordförande Eva-Louise Erlandsson (S), 1:e vice ordförande Margareta Björk (M).

FOTO: OLA ERIKSSON

Oppositionsborgarråd: Cecilia Brinck (M), Lotta Edholm (L), Joakim Larsson (M), Anna König Jerlemyr (M).

Den dagliga driften

Den dagliga driften utförs av stadens förvaltningar och bolag. Dessa leds av politiskt sammansatta nämnder och styrelser, som har samma proportionella mandatfördelning som kommunfullmäktige. Det är kommunfullmäktige som utser ledamöterna. Information om sammanträden annonseras i lokalpressen och på www.insyn.stockholm.se finns protokoll och handlingar.

En del av verksamheterna i Stockholms stad drivs som bolag. De flesta samordnas genom koncernstyrelsen i Stockholms Stadshus AB. Staden är även verksam i ett kommunalförbund tillsammans med nio kommuner i Stockholmsregionen genom stadens räddningstjänst, Storstockholms brandförvar. Utöver detta finns det även ett antal verksamhetsstiftelser som samarbetar med staden och bedriver verksamhet till nytta för staden och dess invånare. Stadens facknämnder har ett kommunövergripande ansvar för respektive verksamheter. Varje nämnd har en förvaltning med tjänstemän som sköter det dagliga arbetet. Nämnden består av politiker som har det yttersta ansvaret för verksamheten.

Stockholms 14 stadsdelsnämnder ansvarar för en stor del av den kommunala servicen inom sitt geografiska område. Medan kommunfullmäktige tilldelar pengar och beslutar om de övergripande målen och riktlinjerna, är det varje stadsdelsnämnd som bestämmer hur pengarna ska fördelas för att tillgodose de lokala behoven inom stadsdelsnämndsområdet. Totalt tilldelas stadsdelsnämnderna ungefär hälften av stadens budget. Verksamheten finansieras huvudsakligen genom kommunalskatt och statsbidrag, men också till en mindre del av avgifter.

Resursfördelningsmodeller

I budgeten fördelas medel till stadsdelsnämnderna genom ett system som beslutats av kommunfullmäktige. Resursfördelningsystemet utgår från stadsdelsnämndernas verksamhetsansvar och befolkningens struktur. Stadsdelsnämnderna får resurser i relation till det beräknade behovet av kommunal service och inte till sina faktiska kostnader. Detta ger stadsdelsnämnderna frihet att själva organisera sin verksamhet, så länge målen och riktlinjer som fastställts av kommunfullmäktige följs.

Facknämnderna är:

- arbetsmarknadsnämnden
- avfallsnämnden
- exploateringsnämnden
- fastighetsnämnden
- idrottsnämnden
- kulturnämnden
- kyrkogårdsnämnden
- miljö- och hälsoskyddsnämnden
- servicenämnden
- socialnämnden
- stadsbyggnadsnämnden
- trafiknämnden
- utbildningsnämnden
- valnämnden
- äldre- och äldreomsorgsnämnden
- överförmyndarnämnden

Stockholms stads stadsdelsnämnder

- 1 Rinkeby-Kista
- 2 Spånga-Tensta
- 3 Hässelby-Vällingby
- 4 Bromma
- 5 Kungsholmen
- 6 Norrmalm
- 7 Östermalm
- 8 Södermalm
- 9 Hägersten-Liljeholmen
- 10 Skärholmen
- 11 Älvsjö
- 12 Enskede-Årsta-Vantör
- 13 Skarpnäck
- 14 Farsta

Stadsdelsnämnderna ansvarar bland annat för följande verksamheter:

- ▶ förskoleverksamhet
- ▶ verksamhet för barn, kultur och fritid
- ▶ äldreomsorg
- ▶ stöd och service till personer med funktionsnedsättning
- ▶ individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri
- ▶ stadsmiljöverksamhet
- ▶ ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsåtgärder

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm

Syftet med kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm är att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm samt ge förslag på åtgärder för en jämlik och socialt hållbar utveckling i staden.

Arbetet är uppdelat på fyra utvecklingsområden; Arbete och försörjning, Boende och stadsmiljö, Demokrati och trygghet och Uppväxt och utbildning. Kommissionens analyser och förslag utgår från aktuell forskning och beprövad erfarenhet och ska dra lärdom av andra städernas och regioners arbete inom området social hållbarhet.

Under 2017 har kommissionen presenterat fem fördjupningsrapporter. Dessa avhandlar teman såsom förskolans betydelse för jämlika

livsvillkor, markpolitik för socialt hållbar utveckling, ungas fritid, nyanländas etablering och inkludering samt diskriminering. Externa och interna seminarier har arrangerats för att presentera rapporter.

Enligt strategin för genomförande av kommissionens förslag ska analyser och åtgärder integreras i stadens budgetprocess. Föreslagna rekommendationer från kommissionen kan i hög grad konstateras vara omhändertagna i kommunfullmäktiges budget 2018.

FOTO: STOCKHOLMS VATTEN OCH AVFALL/MIKE LUNDSTROM

Hans Kungliga Höghet Kronprins Frederik av Danmark och Hennes Kungliga Höghet Kronprinsessan Victoria tas emot på Lovö vattenverk av miljöborgarrådet Katharina Luhr och Stockholm Vatten och Avfalls VD Krister Schultz.

Stadens internationella arbete

Stockholm är en del av ett globalt sammanhang. För att realisera den socialt, ekologiskt, ekonomiskt och demokratiskt hållbara staden behöver Stockholm bedriva ett aktivt internationellt arbete, lära av andra, agera proaktivt och synas, jämföras och samarbeta internationellt. Utgångspunkten är den stadsövergripande internationella strategin.

Viktiga internationella sammanhang under året

Under 2017 har staden fortsatt valt att medverka i olika internationella sammanhang i syfte att stärka bilden av Stockholm som en jämlik och hållbar stad samt för att få kunskap om hur andra städer arbetar framgångsrikt med utmaningar som staden står inför. På politisk nivå var staden bland annat representerad vid CITIES Forum 2017 i Rotterdam, Mayors Summit on the Future of Europe i Bryssel, EU Capital Mayors Meeting with the European Commission i Riga och vid Nordisk huvudstadskonferens i Helsingfors.

Staden var även representerad vid såväl FN:s 23-partsmöte om världens klimat i Bonn som vid The European Business Day i Paris för att diskutera städernas bidrag och samarbete för minskade utsläpp och klimatpåverkan.

Under 2017 arrangerades på övergripande nivå 103 internationella besök i staden i syfte att positionera Stockholm, utveckla internationella nätverk och utbyta erfarenheter för att stärka stadens verksamheter. Besöken spände från möten på tjänstemannanivå till möten mellan stadens högsta politiska företrädare med andra städernas borgmästare

och talmän liksom utländska regerings- och parlamentsföreträdare. Intresset var särskilt stort kring stadsbyggnads-, integrations- samt miljö- och klimatfrågor. Internationella besök som särskilt kan nämnas är statsbesöket till Sverige av Kanadas Generalguvernör och besöket av Hans Kungliga Höghet och Hennes Kungliga Höghet Kronprinsparet av Danmark, där staden förutom att arrangera en lunch respektive en middag, anordnade studiebesök och deltog både på politisk- och tjänstemannanivå i programmet. Utöver dessa togs en mängd olika internationella besök emot i stadens verksamheter.

Samarbete inom internationella organisationer och nätverk

Kommunstyrelsen var vid utgången av 2017 medlem i 14 internationella organisationer och nätverk. I tre fall har staden förtroende-

37,7 mnkr

Totalt erhöll staden cirka 37,7 mnkr i EU-finansiering under 2017 vilket är en ökning jämfört med 2016.

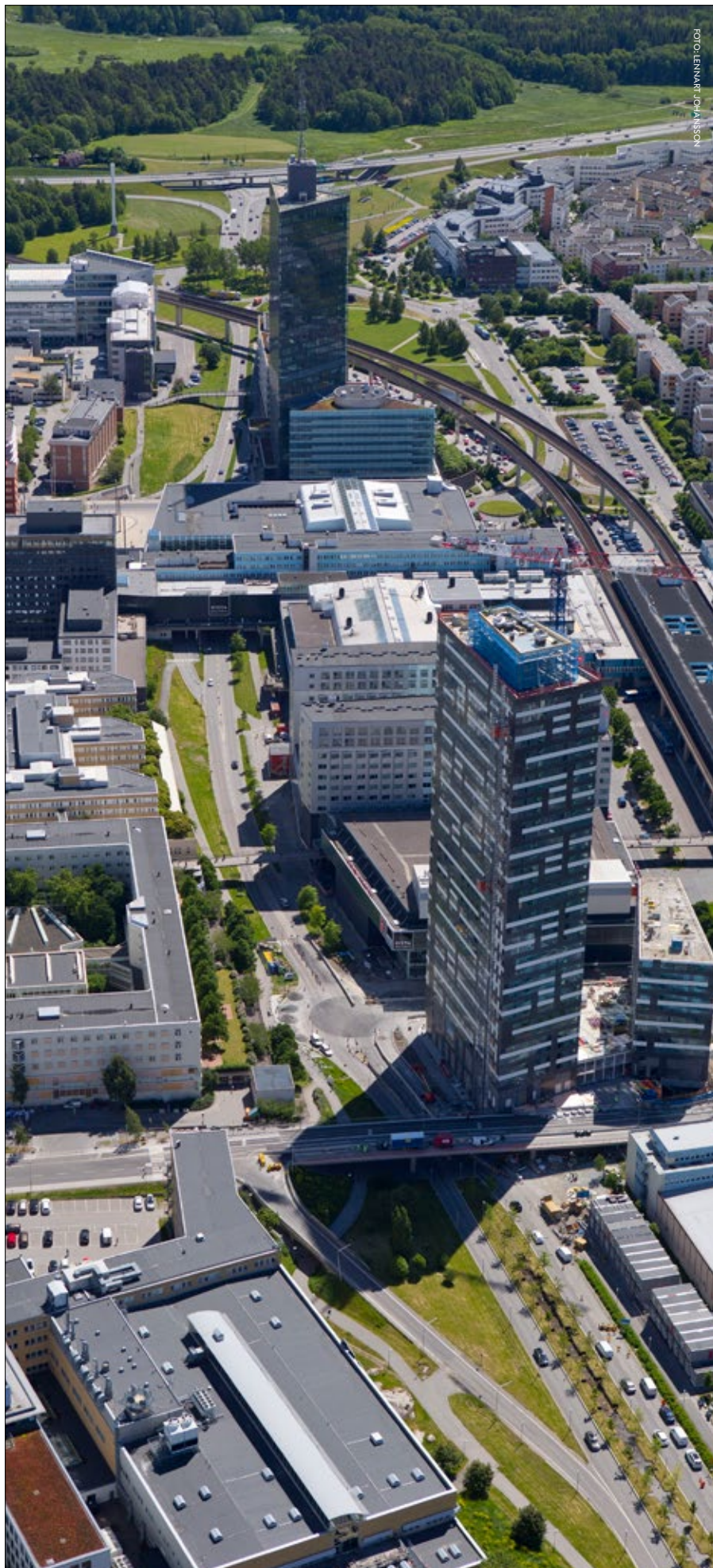
uppdrag i styrelse eller motsvarande. Stadens nämnder och styrelser var vid utgången av 2017 sammantaget medlemmar i 84 internationella organisationer och nätverk. Det är fyra fler än vad som inrapporterades 2016. För att uppnå en högre grad av verksamhetsnytta har många av stadens förvaltningar och bolag under året omprövat, lämnat och ingått nya internationella sammanhang.

Som vice ordförande för EUROCITIES var staden under 2017 drivande i att inleda en intern granskningsprocess av organisationens mål, aktiviteter, struktur och arbetssätt. Översynen ska säkerställa att EUROCITIES framtida utvecklingen gynnar stadens intressen på EU-nivå. Stadens engagemang i nätverket syftar till att stärka stadens påverkansarbete gentemot EU:s institutioner, utveckla stadens europeiska nätverk ytterligare och ge staden större synlighet på EU-nivå. Mandatet som viceordförande sträcker sig till och med november 2018.

EU-arbete

Stockholms stads verksamhet påverkas i hög grad av olika EU-initiativ och därför har staden under 2017 fortsatt drivit ett aktivt påverkansarbete gentemot EU. Påverkansarbete på energiområdet samt EU:s framtida budgetram och sammanhållningspolitik har varit prioriterat under året. I enlighet med stadens övergripande EU-policy har berörda nämnder och bolagsstyrelser antagit verksamhetsspecifika EU-policyriktlinjer. Riktlinjerna ger verksamhetsanpassad vägledning för nämndens/bolagsstyrelsens EU-arbete och strategier för att få genomslag för EU-policyarbetet.

Att delta i EU-projekt bidrar både till att utveckla verksamheten och att kompetensutveckla stadens medarbetare genom att ompröva och utveckla arbetssätt och metoder och att införa nya innovativa lösningar. Under 2017 beviljades nio nya projekt medfinansiering från EU:s olika fonder och program med staden som projektägare eller projektdeltagare. Totalt erhöll staden cirka 37,7 mnkr i EU-finansiering under 2017 vilket är en ökning jämfört med 2016.

Stadens kvalitetsarbete – kvalitet för stockholmarna

I alla skeden av livet har invånarna i Stockholms stad rätt att förvänta sig en god verksamhet för sina skattepengar. Kvalitetsarbetet i staden syftar till att utveckla och förbättra kvaliteten i alla verksamheter. Nöjda brukare/kunder står i fokus för allt utvecklingsarbete.

Program för kvalitetsutveckling

I stadens program för kvalitetsutveckling konkretiseras utvecklingsarbetets huvudpunkter. Kvalitetsarbetet ska kännetecknas av att:

- Stockholmarna ska ges möjlighet till delaktighet och kunna påverka och utöva inflytande över kvalitetsutvecklingen i stadens verksamheter. För att ge likvärdiga förutsättningar ska olika former för dialog med stockholmarna finnas och ständigt utvecklas.
- Stadens medarbetare har ett ansvar och ska ges förutsättningar att arbeta med kvalitetsutveckling inom sitt område. En viktig kvalitetsfaktor är att tillvarata professionernas kunskaper och yrkesetik.
- Ett gott bemötande, professionalitet och respekt för individen är ett självklart förhållningssätt för alla medarbetare inom såväl stadens egna som enskilt drivna verksamheter.
- Ledningen på alla nivåer ska prioritera det systematiska kvalitetsarbetet, där resultat för stockholmarna står i centrum.

- Alla nämnder och styrelser ska dela med sig och använda sig av goda exempel i syfte att utveckla verksamheten.
- Arbetet med uppföljning och analys ska bidra till nöjda brukare av stadens tjänster, professionernas lärande och verksamheternas utveckling.

Kvalitetsutmärkelsen

Kvalitetsutmärkelsen är en stimulans och uppmuntran för verksamheter, som finansieras av staden, att utveckla sin kvalitet. Utmärkelsen ger samtidigt staden möjlighet att lyfta fram och sprida goda exempel. Frågorna i utmärkelsen ger ett underlag till att utveckla verksamheten. De har ett tydligt fokus på nyttan för stockholmarna, analys av resultat för ständig förbättring, samt spridandet och tillvaratagandet av goda exempel. I år delades utmärkelsen ut för 22:a gången. 36 enheter deltog i årets utmärkelse.

De som bedömer verksamheternas bidrag är stadens examinatorer. Att arbeta som

examinator ger en egenutveckling avseende verksamhetsanalys och bedömning. Det ger också en bred kunskap om och förståelse för stadens olika verksamheter. Nya examinatorer utbildas årligen i utvärderingsmetodiken av stadsledningskontoret. Under 2017 deltog 87 examinatorer i utvärderingsarbetet. Förutom sitt examinatorsuppdrag i utmärkelsen har de varit goda ambassadörer för utvecklingsarbete i sina egna verksamheter.

Årets pristagare – S:t Julianpriset

S:t Julianpriset är stadens pris för att belöna arbete som görs för att inkludera människor med funktionsnedsättning i samhället. Priset delas ut i fyra olika kategorier. Vinnare i S:t Julianpriset 2017 var:

- Under Kastanjen, Gamla stan i kategorin Fysisk tillgänglighet
- Parkteatern i kategorin Tillgänglig information och kommunikation
- Jobbtorg City i kategorin Arbetsgivaregenskaper
- Funkiskyrrkan/Gålö café, Högalids församling, Svenska kyrkan i kategorin Delaktighet.

Året pristagare – Årets digitaliseringspris

I år delades digitaliseringspriset ut i samband med Kvalitetsutmärkelsen.

AI-baserad screening för tidig upptäckt av läs- och skrivsvårigheter i skolan, grundskoleavdelningen, utbildningsnämnden

Årets pristagare – Årets Förnyelsepris

I år delades förnyelsepriset ut i samband med Kvalitetsutmärkelsen.

Teamet för komplexa vårdbehov, Rinkeby-Kista mottagningen, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Årets pristagare – vinnare av Kvalitetsutmärkelsen 2017

Klassen förskola

Björnboda-Sörgårdens förskolor, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Klassen socialtjänst samt stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Familjestödsenheten, Farsta stadsdelsnämnd

Följande verksamheter erhöj ett hedersnämmande

Nytorpgårdens vård och omsorgsboende, Södermalms stadsdelsnämnd

Försörjningsstödsenhet 2, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Jobbtorg Fokus Unga, Aim, arbetsmarknadsnämnden

Årets pristagare – S:t Julianpriset 2017

2017-års vinnare av S:t Julianpriset; Parkteatern, Under Kastanjen, arbetsmarknadsförvaltningen och Högalids församling.

Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Staden har under 2017 arbetat efter kommunfullmäktiges fyra inriktningsmål: Ett Stockholm som håller samman, Ett klimatsmart Stockholm, Ett ekonomiskt hållbart Stockholm och Ett demokratiskt hållbart Stockholm.

Ett Stockholm som håller samman

Stockholm är en stad som får alla att växa. Här har alla barn och vuxna framtidstro och möjligheter att förverkliga sina liv. Stockholm är en sammanhållen stad som sjuder av liv och rörelse i alla stadens delar. Den offentliga välfärden är en grund för livskvalitet och trygghet för stockholmarna under livets alla skeden.

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att fem av sju underliggande mål har uppfyllts helt och två uppfyllts delvis.

Goda och jämlika uppväxtvillkor

Alla barn ska ha lika goda möjligheter oavsett bakgrund. Stadens verksamheter ska bidra till att skapa uppväxtvillkor som ger alla barn samma chans och därigenom värnar barnets rättigheter. Satsningar på att ytterligare höja och värna kvaliteten i skola och förskola är grundläggande för att uppnå målsättningen.

Förskola

Totalt går ungefär 55 000 barn i förskola i Stockholm men ökningen av antalet barn i har planat ut. Barnantalet minskar främst i Spånga-Tensta och Skärholmen stadsdelsområde jämfört med 2016 medan barnantalet ökar mest på Östermalm och i Farsta. Alla barn i staden har erbjudits plats på förskola inom garantitiden för barnomsorg. Andelen föräldrar som är nöjda med förskolan är fortsatt hög, 88 procent vilket ligger i nivå med föregående års mätning.

Jämlika uppväxtvillkor startar i förskolan. Staden har under året arbetat mot visionen om en förskola för alla. Av stadens barn i åldern 2–5 år är inskrivningsgraden i förskolan 94,5 procent. Under året har staden inlett ett arbete för att öka andelen inskrivna barn i mindre socioekonomiskt gynnsamma områden. Det görs bland annat genom att sprida information om förskolorna via medborgarkontoren samt genom samarbeten med de öppna förskolorna och introduktionsförskolorna. Stadens introduktionsförskolor är en öppen verksamhet för alla föräldrar och barn, dit nyanlända och föräldrar som inte kan svenska språket kan komma för att träffa andra föräldrar och barn, samtidigt som de får en introduktion till det svenska samhället.

Förskolan är en trygg och lärande miljö

Som ett led i arbetet med att beakta minoriteters rättigheter och minoritetslagstiftningen erbjuder staden förskoleverksamhet helt eller delvis på finska. Språkutvecklingsinsatser pågår på flera håll inom staden. I Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd har vårdnadshavare involverats mer i det arbetet tack vare möjligheten att låna hem litteratur i bokpåsar.

Stockholms stads förskolor arbetar med informations- och kommunikationsteknik vilket ger alla flickor och pojkar en grundläggande digital kompetens. Användningen av digitala hjälpmedel sker utifrån ett pedagogiskt syfte och skapar nya möjligheter för lärande. Östermalm stadsdelsnämnd har genomfört ett pilotprojekt med Medioteket med inriktning på programmering och kodning för barnskötare, förskollärare samt ledningsgrupper i tre förskoleenheter. Detta har gett positiva resultat i verksamheten då teoretiska och praktiska kunskaper direkt kunnat omsättas i arbetet med barnen.

Under året har staden arbetat med att ta fram riktlinjer för barnsäkerhet för Stockholms stads kommunala förskolor med generella krav i syfte att säkerställa god och likvärdig barnsäkerhet för alla barn.

Mål för verksamhetsområdet

Alla barn i Stockholm har jämlika och goda uppväxtvillkor.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för åtta av arton av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och tio uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas delvis under 2017.

Kompetensförsörjningsinsatser under året

Staden har under året genomfört flera olika insatser för att säkra kompetensförsörjning inom förskolan, bland annat fortsätter staden att vidareutbilda barnskötare till förskollärare. Sedan 2013 har cirka 130 personer tagit förskollärarexamen och drygt 300 studerar fortfarande. För att underlätta vidareutbildningen har staden under året genomfört en utredning om upphandling av uppdragsutbildning för vidareutbildning av barnskötare till förskollärare. Behovet av barnskötare är också stort och under läsåret 2016/2017 har antalet som gått grundutbildningen av barnskötare på Midsommarkransens gymnasium, för tillsvidareanställd personal utan pedagogisk grundutbildning, nästintill fördubblats tack vare utökat antal utbildningsplatser.

I samverkan med Stockholms Universitet och Södertörns högskola diskuteras rekryteringsbehovet i staden och lärosätenas möjligheter att möta behovet av förskollärare genom att utöka antalet utbildningsplatser.

Antalet besökare på årets Förskolesummit uppgick till 1 500 och ungefär 80 procent av stadens förskoleenheter fanns på plats under den två dagar långa konferensen.

Fristående förskolor och pedagogisk omsorg

Under året har staden genomfört 68 tillsynen på fristående förskolor och pedagogisk omsorg (familjedaghem). Det är 36 färre än 2016 vilket förklaras av ändrade tillsynsrutiner. Andelen föreläggande och anmärkningar

Figur 1 Antalet barn inskrivna i förskolan mellan 2007–2017.

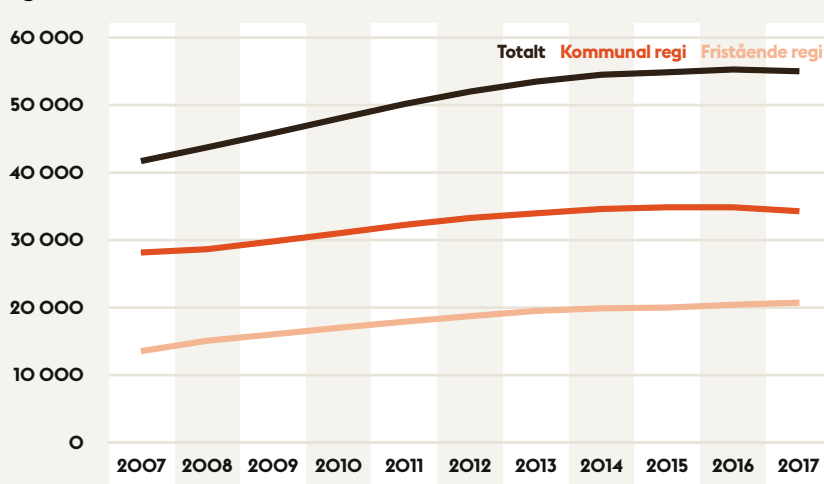

FOTO: JOHNER

ligger ungefär på samma nivå som för 2016 där de vanligaste bristerna gäller arbetet med modersmål, systematiskt barnsäkerhetsarbete och tillgången till förskollärare. Den tillsyn som har genomförts visar dock att barnen överlag lär och utvecklas i en trygg och pedagogisk miljö.

Grundskola och grundsärskola

Höstterminen 2017 gick cirka 74 000 elever i Stockholms stads kommunala grundskolor, vilket är en ökning med cirka 2 000 elever jämfört med 2016. I grundsärskolan var cirka 700 elever mottagna, en ökning med cirka 50 elever jämfört med 2016. Antalet elever i de kommunala fritidshemmen och fritidsklubbarna ökade med cirka 2 300 elever till drygt 45 200.

Elevernas resultat har förbättrats

Eleverna i stadens kommunala grundskolor har förbättrade betygsresultat. Andelen elever i årskurs nio som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen har ökat från 74 procent 2016 till 78 procent 2017. Det är framförallt andelen pojkar som uppnår målen i alla ämnen som har ökat, vilket innebär att skillnaderna mellan flickor och pojkar har minskat. Även elevernas genomsnittliga meritvärde har ökat, men skillnaderna mellan flickor och pojkar kvarstår på ungefär samma nivå som tidigare. Andelen behöriga till yrkesprogram

Figur 2 Betygsresultat i årskurs nio i stadens kommunala skolor år 2016 och 2017 jämförs mellan kön samt mellan totalt utfall och riksgenomsnittet.

	År	Flickor	Pojkar	Totalt	Riks- genom- snittet
Andel behöriga till yrkesprogram (%)	2016	89	78	82	83
	2017	89	81	85	83
Andel som uppnått kunskapskraven i samtliga ämnen (%)	2016	81	70	74	72
	2017	83	74	78	74
Genomsnittligt meritvärde (17 ämnen)*	2016	257	223	239	224
	2017	261	226	242	224

Källa: Skolverket

i gymnasieskolan har ökat, i princip endast bland pojkarna vilket innebär att skillnaderna mellan könen har minskat även här. Se tabell ovan till höger.

Andelen elever som fick betyg i grundsärskolans årskurs 9 våren 2017 varierar mellan ämnena. Slöjd, bild och hemkunskap är de ämnen flest elever fick betyg i, i likhet med våren 2016. De flesta elever fick betyget C eller lägre vilket såg likadant ut våren 2016. Våren 2017 gick 115 elever i årskurs 9 i grundsärskolan, en minskning med cirka 20 elever jämfört med 2016.

Skillnaderna i resultat mellan skolorna har minskat

Skillnaderna i betygsresultat mellan stadens kommunala skolor har minskat. Genom att på olika sätt gruppera skolorna utifrån elevernas socioekonomiska förutsättningar

och jämföra betygsresultaten blir det tydligt att resultatspridningen mellan skolorna har minskat. Elevernas betygsresultat visar att förbättringar främst har skett på skolor med elever med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar. Även när hänsyn inte tas till socioekonomiska förutsättningar har skillnaderna mellan skolors resultat minskat. Sedan drygt tio år har trenden varit att resultatskillnaderna mellan skolor med höga och låga resultat har ökat. Årets resultat följer inte den trenden då skolor med höga resultat har försämrat sina resultat medan skolor med låga resultat har förbättrat sina resultat.

En jämförelse av betygsresultaten, exklusive nyinvandrade elever och elever med okänd bakgrund, med skolornas socioekonomiska index visar att samtliga typer av skolor haft en positiv utveckling förutom skolor med minst gynnsamma socioekonomiska förut-

Andelen elever i årskurs nio som har uppnått kunskapskraven i alla ämnen har ökat från 74 procent 2016 till 78 procent 2017.

sättningar. Det innebär att förbättringen av betygsresultat när alla elever inkluderas kan bero på att skolor med minst gynnsamma socioekonomiska förutsättningar har färre nyinvandrade elever eller ha förbättrat resultaten för de nyinvandrade eleverna. Stadens strategi att samtliga grundskolor ska ta emot nyanlända elever tycks därmed ha givit viss effekt.

Läxhjälp och simundervisning för förbättrade resultat

Som ett led i att öka elevers måluppfyllelse har stadens skolor erbjudit sommarlovsskola och skola under sport-, påsk- och höstlov. Eleverna har även erbjudits läxhjälp i skolan under terminerna.

Under året har simundervisning erbjudits alla elever som inte beräknas nå målet i idrott och

hälsa där kunskapskravet är att kunna simma 200 meter. Simundervisning har erbjudits under sommarlovet och höstlovet.

Gymnasieskola och gymnasiesärskola

Hösterterminen 2017 studerade totalt cirka 36 900 elever på gymnasiet i Stockholms kommun, vilket är en ökning om ungefär 700 elever i jämförelse med 2016. Av dessa elever var cirka 21 300 folkbokförda i Stockholms stad och 15 600 folkbokförda i en annan kommun. Cirka 16 700 elever studerade i kommunala skolor och cirka 20 200 i fristående skolor.

Vid skolstart hösten 2017 var ungefär 100 elever antagna till gymnasiesärskolan i Stockholms kommun. Av dessa började drygt 60 procent i kommunala skolor och knappt 40 procent i fristående skolor.

Elevernas resultat har förbättrats

Elevernas resultat har förbättrats i flera avseende sedan 2016. Andelen elever med examensbevis efter avslutade studier i Stockholms stads gymnasieskolor har ökat till 89,9 procent, en förbättring med 1,4 procentenheter. För elever med examensbevis ökade även den genomsnittliga betygs-poängen, från 15,5 till 15,6 poäng 2017. Resultatet är högre än motsvarande resultat för riket om 14,7.

Andelen elever som fått examensbevis inom tre år har också ökat. Av de elever som 2014 påbörjade sina studier i Stockholms stads gymnasieskolor har 63 procent examensbevis inom tre år. Det är en förbättring jämfört med de elever som startade 2012 och 2013. I ett treårsperspektiv har andelen elever med examen ökat med två procentenheter per

Cirka

74 000

elever studerade under höst-
terminen i Stockholms stads
grundskolor i egen regi.

Cirka

16 700

elever studerade under höst-
terminen i Stockholms stads
gymnasieskolor i egen regi.

år. Staden når dock fortfarande inte upp till rikssnittet som 2017 uppgick till 66 procent. I och med att staden förbättrade resultatet minskade dock avståndet till riket. Både högskoleförberedande- och yrkesprogram bidrog till resultatförbättringen där yrkesprogrammen bidrog med en förbättring om 6 procentenheter.

Elever i gymnasiesärskolan examinerades för första gången läsåret 2016/2017 enligt gymnasieförordningen (2013:359). Det innebär att elever som går nationella eller individuella program ska få ett gymnasiesärskolebevis. Lsåret 2016/2017 fick 69 elever i Stockholms kommunala skolor ett gymnasiesärskolebevis, 40 av dem gick ett nationellt program. Statistik förs inte på betygsresultat i gymnasiesärskolan.

Skilnader mellan skolors resultat

I gymnasieskolan är det stora skillnader i resultat mellan olika skolor. Vissa skolor har högt söktryck och goda resultat och andra skolor har lägre söktryck och lägre målupp-

fyllelse. Elevernas grundskolebetyg påverkar i hög grad det slutliga resultatet. Staden har utökat antalet gymnasieplatser i innerstaden bland annat i syfte att minska skolsegregationen och skapa bättre förutsättningar för en likvärdig gymnasieutbildning. Under 2017 öppnades ett nytt gymnasium och beslut togs om att öppna ytterligare ett i innerstaden. P.A. Fogelströms gymnasium startades på Södermalm hösten 2017 och Anna Whitlocks gymnasium startas på Kungsholmen hösten 2018.

Stärkt fokus på elevhälsa

Ett utvecklingsarbete för att stärka skolornas förebyggande och hälsofrämjande elevhälsoarbete har påbörjats under 2017. Under året har bland annat elevhälsans professioner erbjudits kompetensutveckling, handledning och konsultation och arbetet med elevhälsoplaner har utvecklats.

Stockholms skolors ungdomsmottagning (SKUM) har under 2017 besökt flera gymnasieskolor. Under besöken har en kurator och en barnmorska fört samtal med eleverna om

sexualitet, prevention, normer och samtycke. SKUM producerar en egen podcast om sex och samlevnad som främst riktar sig till ungdomar men även kan vara av intresse för personal inom skolan.

Förbättrat analysarbete till stöd för utveckling

För att få en indikation på hur gymnasieskolorna presterar har olika uppföljningsinstrument tagits fram under året. Ett jämför elevernas faktiska betygsresultat i årskurs 3 i gymnasieskolan med de förväntade resultat en enhet har. Det förväntade betygsresultatet beräknas utifrån elevernas slutbetyg i årskurs nio i grundskolan och elevernas socioekonomiska förutsättningar. Ett annat verktyg jämför betygen i engelska, matematik och svenska på den första kursen i gymnasieskolan med slutbetyget i årskurs 9 i grundskolan i samma ämnen. Uppföljningsinstrumenten kan även ge en indikation på betygssättningen på gymnasieskolan. I gymnasiesärskolan har analytiska underlag som är baserade på elevernas gymnasiesärskolebevis tagits fram.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målnup- fyllelse	Kommentar
Andel barn som lever i familjer som har ekonomiskt bistånd	3,1%	2,7%	-	-	Helt	
FÖRSKOLAN						
Andel förskollärare av totalt antal anställda	41%	38,8%	36%	2%	Delvis	Utfallet försämrats marginellt jämfört med 2016. Flera insatser görs för att öka andelen förskollärare, bland annat vidareutbildas barnskötare till förskollärare. Avser egen regi.
Antal barn per grupp	16	15,1	-	-	Helt	
Antal förskolebarn per anställd (årsarbetare)	4,9	5	-	-	Delvis	Utfallet försämrats marginellt jämfört med 2016 även om fler stadsdelsnämnder uppvisar ett bättre resultat jämfört med 2016.
Andel förskollärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik/normkritik	Öka	9%	-	-	Helt	
Inskrivningsgrad i förskoleverksamheten	90%	94,5%	-	-	Helt	
Svarsfrekvens på förskoleundersökningen	80%	70%	-	-	Delvis	Ny KF-indikator 2017. Nämnderna beskriver ett antal förbättringsåtgärder men det finns fortfarande utmaningar.
Kvalitetsindikator – Självvärdering utifrån läroplansuppdrag	3,8	3,5	-	-	Delvis	Marginell förbättring jämfört med 2016. Kvalitetsindikatorn bygger på förskolornas självskattning och bedömningen är att pedagogerna gör en mer kritisk bedömning av sitt arbete sedan indikatorn blev Webbaserad 2016.
Andel nöjda föräldrar	87%	88%	-	-	Helt	
SKOLAN						
Andel elever i årskurs 6 som uppnått målen i alla ämnen	83%	81,5%	84,7%	78,5%	Delvis	Utfallet har försämrats något och skillnaderna mellan flickor och pojkar har ökat något. Utfallet har troligen påverkats av antalet nyanlända barn och att den absoluta majoriteten av dem är pojkar.
Andel elever i årskurs 9 som uppnått målen i alla ämnen	80%	78,4%	83,2%	74,4%	Delvis	Utfallet har förbättrats och skillnaderna mellan flickor och pojkar har minskat marginellt. Utfallet har troligen påverkats av stadens strategi att alla skolor ska ta emot nyanlända barn.
Andel elever i årskurs 8 som känner sig trygga i skolan	87%	84%	81%	88%	Delvis	Utfallet har förbättrats för första gången sedan 2014. Skillnaderna mellan flickor och pojkar kvarstår på samma nivå. I skolor med mindre gynnsamma socioekonomiska förutsättningar är tryggheten lägre än i skolor med mer gynnsamma socioekonomiska förutsättningar. Det systematiska kvalitetsarbetet inom grundskolornas elevhälsa fortsätter att utvecklas under 2018.
Andel gymnasieelever som är trygga i skolan	95%	88%	88%	88%	Delvis	Utfallet har försämrats. Arbetet med att öka tryggheten fortsätter under 2018 bland annat genom att tydliga rutiner mot diskriminering och annan kränkande behandling tas fram samt genom att ett nytt system för hantering av klagomål tas fram under 2018.
Andel elever som är behöriga till nationella program, exklusive nyinvandrade och elever med okänd bakgrund	93%	92,3%	92,6%	92%	Delvis	Ny KF-indikator 2017. Utbildningsnämnden har följt mättet tidigare. Utfallet ligger kvar på i princip samma nivå som 2016.
Andel gymnasieelever som slutfört utbildningen inom tre år	73%	63%	-	-	Delvis	Ny KF-indikator 2017. Könsuppdelat utfall finns inte. Utbildningsnämnden har följt mättet tidigare. Både högskoleförberedande- och yrkesprogram har bidragit till förbättringen. Stockholms stads skolor närmar sig rikssnittet om 66% då ökningen varit större i stadens skolor än i riket i snitt.
Andel grundskolelärare som genomgått kompetensutveckling inom genuspedagogik/normkritik	Öka	0,5	0,5	0,5	Helt	
Andel legitimerade lärare i grundskolan	74%	76,4%	-	-	Helt	Könsuppdelat utfall finns ej
Andel legitimerade lärare i gymnasieskolan	74%	83,1%	-	-	Helt	Könsuppdelat utfall finns ej.

FOTO: JESSE VAN DER MEIJ

Sociala insatser och jämlika livschanser

För att förebygga sociala problem ska stadens verksamheter fokusera på det förebyggande arbetet och tidiga insatser. Den sociala barn- och ungdomsvården och missbruksvården ska förstärkas och socialsekreterarnas arbetssituation förbättras. Insatser mot hemlöshet ska stärkas och stadens handlingsplan för utveckling av socialpsykiatri ska genomföras.

Fokus på förebyggande arbete och tidiga insatser

I staden har ett aktivt arbete pågått under året för att utveckla det förebyggande arbete och tidiga insatser för barn och unga. Sociala insatsgrupper (SIG) och Skolsociala team utgör goda exempel på samverkansarbete som syftar till att kunna ge utsatta ungdomar ett tidigt, koordinerat stöd. Det förebyggande arbetet sker i samverkansteam med landsting där barn- och mödravårdscentral, barn- och ungdomspsykiatri och socialtjänsten ingår. Samverkan mellan socialtjänst, förskola, skola, fritid och polis är central i det före-

byggande arbetet och en viktig insats i det långsiktiga trygghetsarbetet.

Stadens arbete för att säkerställa att barn och unga i familjehemsvård har goda uppväxtvillkor och en sammanhållen skolgång har fortsatt under året. Rekryteringen av nya familjehem samt stöd och utbildning till familjehemmen har stärkts men kräver fortsatt satsning för att täcka stadens behov av familjehem. Arbetet inom *Skolfam* visar goda resultat och fler familjehemsplacerade barn når kunskapsmålen i skolan. Samverkan mellan skola och socialtjänst i syfte att alla

Mål för verksamhetsområdet

Tidiga sociala insatser skapar jämlika livschanser för alla.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för två av sju av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och två uppnås delvis. För övriga indikatorer finns inget utfall då mätningen genomförs vartannat år. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

32%

av försökslagenheter har under året övergått till eget kontrakt.

elever ska gå ut grundskolan med gymnasiebehörighet har fortsatt att utvecklas.

Verksamheterna inom *Framtid Stockholm*, som riktar sig till barn och ungdomar upp till 20 år med, eller där det finns oro för, riskbruk, missbruk eller beroende av alkohol och narkotika har visat goda resultat där insatser lett till ökad drogfrihet och en förbättrad livssituation. Under året öppnades en filial *Framtid Stockholm Järva* för att nå ungdomar och föräldrar i Järvaområdet.

Staden fortsätter arbetet med sociala investeringar och projekten har en stor bredd med inriktning på skola, arbetsmarknad, socialtjänst, fritid och trygghetsskapande arbete. Syftet är att undvika framtida utanförskap och social utsatthet samt bidra till det stadsövergripande arbetet om social hållbarhet.

Satsning på att minska användandet av droger

Stadens drogförebyggande och uppsökande arbete har prioriterats under 2017. Preventionsenheterna arbetar för att minska identifierade riskfaktorer och stärka de skyddsfaktorer som finns. Staden har under året samarbetat med

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning kring den förebyggande metoden *Local Hero*. Syftet är att bidra till en meningsfull fritid för ungdomar i staden och öka deras riskmedvetenhet om alkohol och droger.

Utveckling inom missbruks- och beroendevården

Staden har under året fortsatt arbetet med att utveckla en evidensbaserad missbruksvård. Staden har särskilt prioriterat målgrupperna ungdomar/unga vuxna, personer med samsjuklighet och barn till föräldrar med missbruk. Barn- och föräldraperspektivet i missbruks- och beroendevården har stärkts genom information och uppdragsutbildningar som getts i samarbete med lärosäte. Under 2017 har det treåriga projektet *Nya vägar* startat med fokus på missbruk i familjen och tidig upptäckt vilket ska stärka samverkan mellan de kommunala förskolorna och socialtjänsten.

Målinriktat arbete för att minska antalet hemlösa

Staden har genom en särskild hemlöshets-satsning som pågått sedan 2016 stärkt det uppsökande arbetet samt utvecklat nya verk-

samheter för hemlösa i staden. Rådgivning kring budget- och skuldfrågor erbjuds och stadens boendesamordnare eller boendeteam bedriver ett uppsökande arbete, stödjer individer till ett självständigt boende och arbetar för att förhindra vräkning och hemlöshet. Familjer med osäker boendesituation har särskilt uppmärksammats och Stockholms stads program mot hemlöshet 2014-2019 är vägledande för arbetet.

Ökad delaktighet inom socialpsykiatri

Staden har fortsatt att utveckla samarbetet med brukar- och intresseorganisationer inom socialpsykiatri bland annat genom Peer Support, där personer med egna erfarenheter bidrar till verksamhetens utveckling. Nöjdheten med utredningen av behov av stöd har förbättrats jämfört med föregående år. Nämnderna har arbetat aktivt med brukarnas delaktighet och motivation vid planeringen av insatser.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målluppfyllelse	Kommentar
Andel barn och ungdomar som varit aktuella för insatser inom individ- och familjeomsorgen och som inte är aktuella 12 månader efter avslutad insats	84 %	81 %	85 %	79 %	Delvis	Resultatet har försämrats sedan föregående år. En fortsatt hög ärendetillströmning, fler komplexa ärenden, mer inslag av våld och missbruk är en del av förklaringen. Andelen pojkar som återaktualiseras är högre än andelen flickor.
Andel insats/insatser avslutade enligt plan inom vuxna missbruk	35 %	49 %	53 %	48 %	Helt	
Andelen försökslagenheter som övergått till eget kontrakt relaterat till totala antalet försökslagenheter i nämnden	25 %	32 %	49 %*	51 %	Helt	
Andel personer med insatser inom socialpsykiatri som är nöjda med hur utredningen av deras behov av stöd genomfördes.	80 %	75 %	74 %	75 %	Delvis	Resultatet har förbättrats och skillnaden mellan kvinnor och män har minskat sedan föregående år till följd av ett aktivt arbete med brukarnas delaktighet och motivation vid planeringen av insatser.
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder alkohol	55 %					Stockholmsenkäten genomförs vartannat år, nästa gång är 2018.
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder narkotika	90 %					Stockholmsenkäten genomförs vartannat år, nästa gång är 2018.
Andel ungdomar som i stockholmsenkäten uppger att de inte använder tobak	90 %					Stockholmsenkäten genomförs vartannat år, nästa gång är 2018.

Levande och trygga stadsdelar

Det offentliga rummet ska ha hög kvalitet med inbjudande och levande parker, gator och torg. Trafiksäkerheten ska höjas. Det brottsförebyggande arbetet ska förstärkas, med särskilt fokus på gatuvald, sexuella trakasserier och organiserad brottslighet. De lokala utvecklingsprogrammen ska implementeras och det engagemang som finns i lokalsamhället ska tas till vara.

Stockholmarnas upplevelse i fokus

Stockholmarnas upplevelser är utgångspunkt för stadens arbete för en trygg och levande stad, och väger tungt i bedömningen av målets uppfyllelse. Årets utfall för kommunfullmäktiges indikatorer *Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor*, *Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park och grönområden* och *Stockholmarnas nöjdhet med rent och städad* nådde inte upp till kommunfullmäktiges mål.

Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor har minskat från 74 procent 2016 till 71 procent. Andelen har minskat i princip alla stadsdelsnämndsområden, och bland både kvinnor och män. Bland männen har andelen minskat från 76 procent till 72 procent och bland kvinnorna från 72 procent till 69 procent.

Stadens trygghetsmätning, som genomförs vart tredje år, visar bland annat på en ökad oro för att utsättas för brott. Utvecklingen följer en nationell trend med ökad upplevelse av otrygghet men skillnaderna är stora mellan stadens områden.

Intensifierat trygghets- och säkerhetsarbete

Stadens trygghets- och säkerhetsarbete har till delar präglats av händelserna på Drottninggatan den 7 april. Utvärderingen av stadens hantering av terrordådet visar att staden agerade snabbt och effektivt men att det också finns lärdomar och erfarenheter som tas tillvara för att utveckla krisledningen i staden. Stadens centrala säkerhetsfunktion har under hösten förstärkts och ett nytt trygghets- och säkerhetsprogram har tagits fram. Det gemensamma arbetet med polisen

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för fem av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås delvis. En indikator med målvärdet "öka" mäts för första gången och saknar därmed jämförelsevärde. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas delvis under 2017.

fortsätter att utvecklas med tät samverkan både stadsövergripande och lokalt.

Under året har det prioriterade arbetet för ett samordnat och tydligt agerande mot den våldsbejakande extremismen fortsatt. Nitton av stadens nämnder har beslutat om lokala handlingsplaner. Staden arbetar intensivt med att stärka kunskap och medvetenhet om hur våldsbejakande extremism motverkas på bästa sätt. Drygt 1 700 medarbetare har deltagit i en första grundutbildning i ämnet och fördjupningsutbildningar för prioriterade målgrupper i staden är inplanerade. En nära samverkan kring frågan internt i staden och med relevanta externa aktörer fortsätter att utvecklas, vilket leder till mer effektiva arbets-sätt kring såväl radikaliserings av personer som hantering av avhoppare och återvändare.

Lokala utvecklingsprogrammen tydlig utgångspunkt

Stadsdelsnämndernas trygghets- och säkerhetsarbete sker till stor del genom samverkan med föreningar, polis, fastighetsägare och andra lokala aktörer, bland annat genom lokala brottsförebyggande råd, och samverkans-avtal med den lokala polisorganisationen.

Stadsdelsnämndernas lokala utvecklings-program som togs fram under 2016 utgör tydlig utgångspunkt i samarbetet mellan berörda nämnder och bolagsstyrelser bland annat när det gäller identifierade behov av trygghetsskapande åtgärder. De har också utgjort underlag till beskrivningarna av lokala utvecklingsmöjligheter i förslaget till ny översiktsplan.

Satsningar på trygga och trivsamma vistelsemiljöer

Staden har under året arbetat på flera sätt för att skapa ett levande stadsliv med trivsamma vistelsemiljöer. Projektet Levande Stockholm har utvecklats vidare med fler gågator, gång-fartsgator, och sommargånggator. Koncept med

sommartorg har prövats i Östberga, Kista, Skärholmen, Hässelby Gård och Tensta.

Inom ramen för satsningen Grönare Stock-holm gör staden investeringar i exempelvis ett antal befintliga torgtor renoveras och utvecklas för att höja attraktiviteten och de ekologiska värdena samtidigt som platserna görs tryggare genom exempelvis nya sittplat-ser, ny belysning och nya träd. Ett successivt utbyte och kompletteringar av gatumöbler sker vid ett flertal platser, företrädesvis i ytterstadens mindre centrum.

I flera av stadens delar pågår arbete särskilt inriktat på att flickor och kvinnor ska känna trygghet, trivas och vistas mer i det offent-liga rummet och i stadens anläggningar. Exempelvis har en särskild dialog förts med 14-åriga flickor kring utvecklingen av en spontanidrottsplats i Bredäng i syfte att kom-plettera befintlig fotbollsplan med aktiviteter som efterfrågas av flickor.

Arbete för ökad trafiksäkerhet

I trafiksäkerhetsarbetet läggs särskild vikt på miljöer med många oskyddade trafikanter och trafiksäkerhetshöjande åtgärder vid gång- och cykelpassager vidtas. Fokus ligger på åtgärder som ger stor effekt och som staden har rådighet över: hastighetsefterlevnad, säkra huvudgator och ökad kunskap. Års-målet för indikatorn *Hastighetsefterlevnad* nåddes inte fullt ut, men utfallet ökade från 68 till 75 procent. Utifrån risken för terrordåd har vissa direkta åtgärder vidtagits och en gemensam planering med polisen pågår kring särskilt prioriterade gator och platser i innerstaden.

Fokusområden och strategiska samband

I förslaget till ny översiktsplan har sociala hållbarhetsaspekter arbetats in bland annat utifrån sociala hållbarhetskommisionens analyser och rapporter. I översiktsplanen

1700

medarbetare har deltagit i en första grundutbildning för att stärka kunskap och medvetenhet om hur våldsbejakande extremism motverkas på bästa sätt.

föreslås fyra fokusområden: Farsta, Kista-Järva, Hagsätra-Rågsved och Skärholmen. Kopplade till dessa identifieras ett tiotal prioriterade strategiska samband, som genom att fysiskt sammanlänka socioekonomiskt starkare och svagare områden, ska främja en socialt sammanhållen stad. Ett exempel är sambandet mellan Mälärhöjden och Bredäng.

Fokus Skärholmen profilprojekt för social hållbarhet

I projektet Fokus Skärholmen utvecklas stadens arbete för social hållbarhet genom stadsutveckling. I ett samlat utvecklingsar-bete samordnas stadsutvecklingsprojekt med stadsdelsnämndens lokala utvecklingspro-gram och andra satsningar. Arbetet sker med utgångspunkt från ledorden: sammanhållen och varierad, levande och innehållsrik samt delaktig och lärande. Under året har projektet bland annat prövat att ställa sociala krav i markanvisning, med goda resultat.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målupp- fyllelse	Kommentar
Andel genomförda åtgärder inom ramen för risk- och sårbarhetsanalys (RSA)	100	92	-	-	Delvis	6 nämnder och 3 bolag har inte genomfört samtliga planerade RSA-åtgärder.
Hastighetsefterlevnad	76	75	-	-	Delvis	Ökning från 68 % 2016 vilket främst bedöms bero på slumpvariation.
Säkra passager för Gång-, Cykel- och Moped (GCM) inom en radie om 300 meter från en skola	öka	15,9	-	-	-	Första mätning.
Stockholmarnas nöjdhet med skötsel av park och grönområden	69	61	62	60	Delvis	Minskad nöjdhet i samtliga stadsdelsnämnds-områden. I några fall tycks det förklaras av problem med entreprenör.
Stockholmarnas nöjdhet med rent och städat	69	61	63	59	Delvis	Mätningar visar att nedskräpningen har ökat. Strejk inom sophämtningen har troligen också påverkat utfallet.
Andelen som upplever trygghet i den stadsdel där man bor	75	71	69	72	Delvis	Stadens trygghetsmätning visar på en ökad oro att utsättas för brott.

Bostadsbyggande för alla

Stadens mål är att takten i bostadsbyggandet ska öka med fokus på klimatsmarta bostäder med rimliga hyror. 140 000 bostäder ska byggas 2010–2030, varav 40 000 åren 2014–2020. Hyresrätterna ska bli fler i hela staden. Stadsplaneringen ska skapa långsiktigt hållbara stadsmiljöer som bidrar till jämlika förutsättningar och tar hänsyn till grönområden och behovet av ekosystemtjänster.

Nytt rekord för bostadsbyggandet

Under hösten 2017 präglades Sveriges bostadsmarknad av osäkerhet. Trots det påbörjades 7 614 bostäder i Stockholms stad under året, vilket är 5 procent mer än 2016 års rekordutfall. Årsmålet 7 000 uppnåddes med god marginal.

Bostadsbyggandet var som störst i stadsdelarna Liljeholmen, Hjorthagen-Värtahamnen (Norra Djurgårdsstaden) och Södra Hammarbyhamnen (Hammarby Sjöstad).

Till målet om 40 000 bostäder 2014–2020 återstår cirka 14 500 nya bostäder under en treårsperiod. Förutsättningarna att nå målet bedöms som mycket goda. Under 2017 infördes ytterligare ett etappmål som anger att 80 000 nya bostäder ska byggas åren 2014–2025. För att detta mål ska nås krävs en fortsatt hög byggtakt om cirka 6 800 bostäder per år.

Hög takt i planeringen

Till följd av ökade ambitioner i bostadsbyggandet ligger stadens planeringstakt på en hög nivå. Totalt 8 651 bostäder markanvisades och detaljplaner omfattande sammanlagt 8 648 bostäder godkändes/antogs. Årsmålen för *Antal markanvisade bostäder* och *Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner* uppnåddes därmed med god marginal. *Antal markanvisade hyresrätter* uppgick till 5 465

stycken. Även detta årsmål nåddes med god marginal.

Kraftig ökning av de kommunala bostadsbolagens byggande

Målet är att hälften av alla nya bostäder ska vara hyresrätter. Årsmålet 2017 var 3 500 påbörjade hyresrätter. Under året påbörjades 3 004 hyresrätter. Det är i nivå med året innan, men årsmålet nåddes inte fullt ut.

Stadens bostadsbolag AB Svenska Bostäder, AB Stockholmshem och AB Familjebostäder stod för drygt hälften av det totala antalet påbörjade hyresrätter. Bolagen rapporterar sammantaget att 1 769 hyresrätter påbörjades under året. Det innebär en ökning med 65 procent jämfört med år 2016.

Årlig ökning av antal färdigställda studentbostäder

Ett ökat fokus på behovet av studentbostäder har lett till att studentbostadsbyggandet tagit fart och ökat årligen i ett flertal år. Stadens åtagande inom Sthlm6000+, 4 000 färdigställda studentbostäder 2013–2017, nåddes dock inte. Under 2017 påbörjades byggandet av 1 003 studentbostäder, där AB Svenska Bostäders projekt i Albano utgör en stor del. Sammanlagt 847 studentbostäder färdigställdes. Under åren 2013–2017 har sammanlagt 4 003 studentbostäder påbörjats och 2 393 färdigställts.

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för fyra av åtta av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, två uppnås delvis och en uppnås ej. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

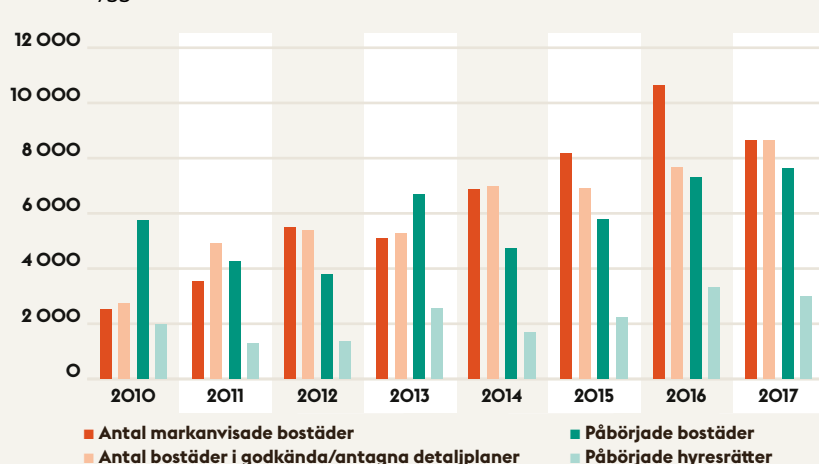
Spadtag för de första Stockholmshusen

Staden arbetar för att sänka boendekostnaderna och få fram bostäder som fler har råd att efterfråga. Konceptet Stockholmshus har utvecklats för att snabbt och kostnadseffektivt bygga tusentals nya hyresrätter i Stockholm. Målet är 3 500–5 000 bostäder fram till 2020. I december togs det första spadtaget för Stockholmshus i Rågsved. Ytterligare Stockholmshus planeras i bland annat Fruängen och Bandhagen.

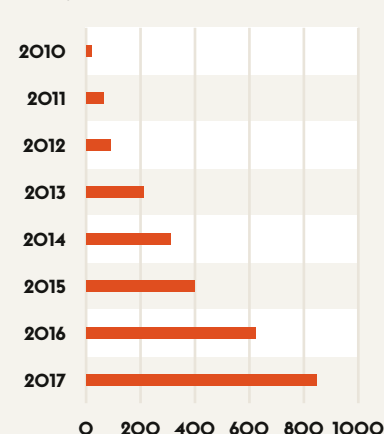
Boendelösningar till alla som anvisats till staden i enlighet med bostättningslagen

Under 2017 tog Stockholms stad emot 3 562 personer som beviljats uppehållstillstånd och som anvisats till staden i enlighet med bostättningslagen. Trots den utmaning som en ansträngd bostadsmarknad innebär har staden

Bostadsbyggande i Stockholm

Färdigställda studentbostäder

lyckats hitta boendelösningar för dessa 1 483 hushåll, exempelvis genom inhyrningar och ombyggnader.

Nytt bostadsåtagande inom ramen för statliga förhandlingar

Sedan tidigare finns överenskommelsen enligt 2013 års stockholmsförhandling att 45 900 bostäder som byggs i den nya tunnelbanans influensområde i Söderort, Haga-staden och på Södermalm fram till år 2030.

Under 2017 gjordes inom ramen för Sverige-förhandlingen överenskommelsen att staden ska bygga 49 000 bostäder i influensområdet till ny tunnelbana Älvsjö-Fridhemsplan och nedgrävningen av Roslagsbanan till och med år 2035.

Med bäring på Stockholmsförhandlingen påbörjades 1 977 bostäder under året. Med bäring på Sverige-förhandlingen påbörjades 2 568 bostäder.

Ny översiktsplan godkänd i stadsbyggnadsnämnden

I juni antog kommunfullmäktige *Riktlinjer för bostadsförsörjningen 2017–2020*. I november godkände stadsbyggnadsnämnden förslag till ny översiktsplan. Förslaget till ny översiktsplan har ett ökat genomförandeperspektiv. En central strategi som bedöms kunna leda till ett mer omfattande bostadsbyggande än vad som annars vore möjligt med nuvarande marknadsförutsättningar är att rikta satsningar till utpekade fokusområden och samband.

Utvecklad samplanering för samhällsservice

Planering av samhällsservice som skolor, förskolor och äldreboenden är en utmaning i den snabbt växande staden, och är beroende av en god och effektiv samverkan mellan ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Under året har samplaneringen utvecklats ytterligare.

Ett Stockholm som håller samman

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Antal markanvisade bostäder	8 500	8 651	Helt	
Antal markanvisade hyresrätter	4 250	5 465	Helt	
Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner	8 000	8 648	Helt	
Antal bostäder i godkända/antagna detaljplaner i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling	3 200	2 921	Delvis	
Antal påbörjade bostäder	7 000	7 614	Helt	
Antal påbörjade hyresrätter	3 500	3 004	Delvis	I nivå med 2006 års utfall. När dock inte upp till ny målnivå.
Antal färdigställda studentbostäder	2 460	847	Ej	Årsmålet ska spegla målet 4 000 st 2013–2017. Måluppfyllelse förutsatte ett stort projekt, som nu delvis är igång.
Antal förmedlade försöks- och tränings- samt Bostad förslagenheter via Bostadsförmedlingen (IoF)	500	423	Delvis	Bostadsbolagen har tillhandahållit ytterligare lägenheter, dessa har dock inte förmedlats som FoT- eller BF-lägenheter då stadsdelsnämnder tackat nej.

PHOTO: GETTY

Tillgänglig idrott och fritid för alla

Stockholms stads verksamhet ska bidra till ett tillgängligt och inkluderande idrottsliv som präglas av kvalitet, mångfald i uttryck, aktörer och utövare. Stadens arbete för ett rikt föreningsliv tillsammans med upprätthållandet av en god anläggningsstruktur skapar förutsättningar för integrering, folkhälsa och ett jämställt samhälle.

Tillgänglig idrott och fritid för alla

Stockholmarna ska inspireras till att röra på sig och ha möjlighet att idrotta och motionera i sin närmiljö och arbetet med att öka idrotts- och fritidsutbudet har under året skett i flera av stadens delar. Bland annat genomfördes en löpskola för nybörjare som kursform för målgruppen 13 år och uppåt i Farsta- och Västertorps sim- och idrottshall. Även öppna löpargrupper har erbjudits och utgått från Husbybadet, Farsta- samt Vällingby sim- och idrottshall. Götaforsparken i Stureby har upp-

rustats, bland annat med en multisportarena, basketplan och utegym.

För att ge fler stöd att börja träna på stadens utegym har instruktioner för utegymmen satts upp. På Eriksdals- och Stora Sköndals utegym gjordes under året en särskild satsning att erbjuda instruktioner anpassade för personer med rörelsenedsättning. Även en del av aktivitetsparken som anlagts i Rågsved har skapats för att vara särskilt tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.

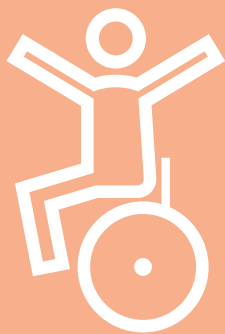

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av fem av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och två uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

På Eriksdals- och Stora Sköndals utegym gjordes under året en särskild satsning att erbjuda instruktioner anpassade för personer med rörelsenedsättning.

92%

av eleverna i årskurs 6–9 som deltagit i intensivsimskolan elva gånger klarar simkunnighetskravet.

livet vilket innebär att stadens resurser räcker till fler och att utnyttjandet kan maximeras. Idrottshallar med kortlås stod för 84 procent av höstens bokade timmar.

Fler stockholmare lär sig simma

Simkunnighet är förutom en livsviktig kunskap också en förutsättning för godkänt avgångsbetyg i grundskolan. Satsningar på simkunnighet är därför prioriterat. Under året har staden genomfört intensivsimskolor för de elever i årskurs 6–9 som inte har klarat simkunnighetsmålet i ämnet idrott och hälsa. Av de elever som deltagit på intensivsimskolan elva gånger är det 92 procent som klarar simkunnighetskravet.

Under perioden har det också genomförts riktad simskola för kvinnor med inriktning mot vattensäkerhet och integration i Bredängsbadet. Även satsningar på simlärare har gjorts och samtliga simlärare i staden som arbetat mer än tre månader har blivit kvalitetssäkrade.

Stadens idrottspolitiska program har reviderats

Under året har ett reviderat idrottspolitiskt program arbetats fram som föreslås gälla 2018–2022. Som komplement till det idrottspolitiska programmet har även ett friluftspolitiska program med riktlinjer för friluftspolitiken tagits fram. Båda programmen förväntas bli antagna av kommunfullmäktige under 2018.

Bland de barn och unga som besöker ungdomsgårdarna och träffpunkterna i staden är flickor underrepresenterade. För att få fler flickor att delta har bland annat flickor i Rinkeby-Kista deltagit i en översyn av ungdomsgårdarna och träffpunkterna vilket har lett till förslag som bättre tillgodoser flickornas behov.

Under året tog Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm fram delrapporten Jämlik fritid, bättre framtid. Rapporten visar på skillnader i tillgång till fritidsaktiviteter och ger förslag på hur kvaliteten och likvärdigheten kan förbättras, hur utbudet kan utvecklas och hur staden kan styra och följa upp de insatser som görs.

Föreningslivet är en tillgång för alla stockholmare och under året har staden bland annat deltagit i projektet Ung på väg tillsammans med Stockholmsidrotten och Rädda Barnen. Projektet går ut på att få nyanlända ungdomar att engagera sig som ledare i

föreningslivet. Under året deltog cirka 30 ungdomar i projektet.

Stadens utbud av idrottsanläggningar ökar

I takt med den beräknade befolkningsökningen i staden behöver också utbudet av idrottsanläggningar och idrottsytor utvecklas. Under året har staden bland annat iordningställt spontanidrottsytor i Husby och Rågsved och två nya konstgräsplaner har anlagts i Vällingby och Hässelby Villastad. Byggnationen av en idrottshall i Hjorthagen och en gymnastikhall på Mälarhöjdens IP har påbörjats. På Vårbergs IP har planeringen för en fritidsgård med idrottsprofil i samband med utvecklingen av idrottsplatsen fortsatt.

Sedan 2015 ska staden tillgängliggöra minst fem skolidrottslokaler per år via stadens bokningssystem. Under året har fem skolidrottslokaler fått kortlås installerade och därmed tillgängliggjorts. Tack vare kortlåsen kan idrottshallarna användas av förenings-

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andelen ungdomar (10–17 år) som upplever att de har tillgång till meningsfulla idrotts- och fritidsaktiviteter	78 %	79 %	78 %	81 %	Helt	
Antal bokade timmar i skolidrottshallar utanför skoltid	88 000	82 716	-	-	Delvis	Ökning jämfört med 2016 då utfallet var 78 847 timmar. Kortlås har installerats. Alla installationer hann dock inte ge full effekt under året. Indikatorn påverkas även av efterfrågan på timmar i bokningsbara skolidrottshallar och av periodvisa stängningar på grund av renoveringar med mera.
Nyttjandegraden stora idrottshallar (20x40)	88 %	88 %	-	-	Helt	
Stockholmarnas nöjdhet med Stockholm stads idrottsutbud	73 %	71 %	73 %	70 %	Delvis	Minskning från 2016 års mycket höga resultat (79%). Ökning i nöjdhet för stadens simskola och utelidrott. Minskning för gruppträning, simhallar och gym. Fortfarande ligger kundnöjdheten på en hög nivå.
Ungdomars nöjdhet med tillgång till idrottsmöjligheter	72 %	73 %	74 %	74 %	Helt	Att totalens utfall är lägre än i de könssupplade kolumnerna beror på att totalen även inkluderar två andra könalternativ.

Närhet till kultur och eget skapande

Kulturen, konsten och skapandet är en närvarande och närande del av demokratin. Kulturen i Stockholm skapar möten, upplevelser och är inkluderande. Det egna skapandet ges utrymme i en miljö där det fria uttrycket är tillgängligt för alla oavsett bakgrund, inkomst eller könstillhörighet.

I Stockholm finns det ett brett kulturliv

Stockholm har ett brett kulturliv där fler barn och unga får chansen att mötas, uppleva och själva gestalta sina liv. Ett av stadens största årligen återkommande evenemang är festivalen *We are Sthlm*. Festivalen är Europas största ungdomsfestival och 2017 ökade besöksantalet ytterligare med 20 000 besök till 140 000. Staden har arbetat med att minska tidigare års problem med sexuella trakasserier. Antalet anmälningar av sexualbrott minskade under 2017 med 83 procent till totalt 9 stycken och stadens förebyggande arbete fortsätter.

Även det lokala kulturlivet i staden visar på ett ökat engagemang. Jämfört med 2015 har stockholmarnas nöjdhet med tillgången till kultur lokalt där man bor ökat från 49 procent till 61 procent för 2017. En orsak

till ökningen är bland annat det förändringsarbete som pågått i flera delar i staden vad gäller samarbeten med föreningar, kulturskolans geografiska närhet och förbättringar vad gäller samnyttjande av lokaler.

Kulturverksamheten skapar möten, upplevelser och inkluderande verksamheter. Bland annat har ett filmprojekt genomförts i samverkan mellan stödboendet i Blackeberg för ensamkommande ungdomar och kulturorganisationen OffStockholm. För att skapa möten mellan olika målgrupper har ett konstprojekt mellan ungdomar i en stadsdel och äldre på ett vård- och omsorgsboende i en annan stadsdel påbörjats.

Intresset för att arrangera kulturevenemang utomhus har varit fortsatt populärt och

Mål för verksamhetsområdet

Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av fyra av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en uppnås delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

staden har bidragit med kulturstöd till ett 30-tal arrangemang. Några exempel är Järva filmfestival, arkitekturfestivalen Open House Stockholm och 127 Festivalen i Skärholmen.

På den gemensamma webbplatsen Stockholmskällan sprids kunskap om stadens historia, stockholmarnas liv och levnadsvillkor. Stockholmskällan har under året belönats med tre priser: Årets pedagogiska pris av Föreningen för pedagogisk utveckling i svenska museer, Heritage in Motion Award och Svenska designpriset.

Kulturskolan Stockholm är fortsatt populär

Kulturskolan Stockholm redovisar det bästa deltagarantalet någonsin med 35 671 deltagande för både avgiftsbelagd och avgiftsfri verksamhet. Även målet om att öka deltagandet i kulturskolan till 9 procent i stadsdelarna Rinkeby, Tensta, Skärholmen, Husby, Rågsved och Hjorthagen-Värtahamnen har uppnåtts.

Stockholms kulturskolas orkesterskola, El Sistema, har utökats med 400 elever och nådde under året 1 692 elever. Även verksamheten har utökats och finns numera även i Farsta.

Stockholmarna besöker biblioteken

För andra året i rad har det varit mer än 10 miljoner besök på stadens bibliotek, såväl fysiska som digitala. Bidragande orsaker är bland annat satsningen på förlängda öppettider på biblioteken i Sköndal och Telefonplan och utökade öppethållande under sommaren. Stadsbiblioteket vid Odenplan hade 885 000 besök, vilket är det högsta rapporterade antalet sedan 1997.

Under 2017 ökade utlåningen av e-medier för barn med cirka 75 procent jämfört med 2016. Merparten av ökningen var lån genomförda i e-boksläsar- och boktipsappen BibbliX som riktar sig till barn mellan 6–12 år. Cirka 8 procent av lånen utgörs av e-böcker och 92 procent av fysisk media.

Stadens kulturinstitutioner

Stadens kulturinstitution Stadsmuseet har hållit fortsatt stängt under året för renovering

och planerar att öppna igen under hösten 2018. Medeltidsmuseets besökarantal ökade med 9 procent och uppgick till nästan 190 000 besök. Det är den högsta besöks-siffran sedan mätningarna startade på 1980-talet. Även 2017 fick Medeltidsmuseet utnämningen *Certificate of Excellence* från Trip Advisor. Museet fick också ett omnämnande från *Trip Expert* där det utsågs som *2017 Experts' Choice Award*.

Då Liljevalchs under våren fortfarande var under renovering genomfördes *Vårsalongen* i lokaler på Gallerians tak. Besöksantalet slog nytt rekord med 86 834 besökare. I samarbete med Gallerian anordnades även *Vårsalongen Unga tecknar*, en möjlighet för 16–18-åringar att delta i drop-in verkstad som resulterade i en utställning av verken. I november skedde återflytt till Liljevalchs på Djurgården.

Medeltidsmuseets besökarantal ökade med

9%

Jämfört med 2016 ökade utlåningen av e-medier för barn med

75%

Kulturskolan Stockholm visade det bästa resultatet någonsin med

35 671 deltagare

Et Stockholm som håller samman

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målupp- fyllelse	Kommentar
Andel ungdomar (10–17 år) som upplever att de har tillgång till meningsfulla kulturaktiviteter	73 %	75 %	73 %	77 %	Helt	
Antal besök på stadens kulturinstitutioner per stockholmare	6,26	8,27	-	-	Helt	
Antal lån totalt i kommunala bibliotek per invånare	4,7	4,5	64 %	30 %	Delvis	Marginell minskning från 2016 då utfallet var 4,6. 6 % av låntagarna är förskolor och andra aktörer.
Stockholmarnas nöjdhet med kommunala kulturinstitutioner	80 %	86 %	55 %	45 %	Helt	

Trygg ålderdom

Stockholmarna ska kunna känna trygghet inför ålderdomen. Äldreomsorgen ska vara hållbar, jämställd, tillgänglig och likvärdig. Alla äldre har rätt till tryggt boende och en vardag med hög livskvalitet. Rätten till självbestämmande är grundläggande. Trygga villkor för personalen är en förutsättning för en trygg äldreomsorg.

Stockholms stad – en äldrevänlig stad

Stockholms stad var med och grundade The European Covenant on Demographic Change som är ett nätverk som syftar till att främja äldrevänliga städer inom Europa. Arbetet knyter an till Världshälsoorganisationen (WHO) och som medlem har staden åtagit sig att följa den modell som WHO har utvecklat för att skapa en äldrevänlig stad. Under 2017 har staden tagit fram *Strategi för en äldrevänlig stad – underlag till program* som ska utgöra ett underlag till det fortsatta planeringsarbetet. Arbetet med en äldrevänlig stad kommer vara ett långsiktigt och kontinuerligt förbättringsarbete.

God personlig vård och omsorg

Staden har fortsatt att lägga stor vikt vid att utveckla brukarnas inflytande i planering och utförande av hemtjänstinsatserna. Genom att succesivt införa så kallad "ramtid" i stadsdelsnämnderna ska brukarens dagsaktuella behov och önskemål i högre grad styra hur hemtjänsten utförs.

Utvecklingsarbetet *Tryggt mottagande i hemmet* pågår som pilotprojekt i tre stadsdelsnämnder. Syftet är att genom nya arbetssätt i hemtjänsten skapa förutsättningar för en trygg och hållbar hemgång för den äldre vid utskrivning från slutenvård. Samverkan med primärvården och primärvårdsrehabilitering är en förutsättning för detta. En uppföljning och utvärdering av *Tryggt mottagande i hemmet* har färdigställts och resultatet kommer att ligga till grund för vidare utveckling och implementering i staden.

Stadens aktivitetscenter ger möjligheter till nya möten och aktiviteter

Under året har seniorboende med aktivitetscenter inrättats genom omvandling av stadens trygghetsboenden. Aktivitetssentrets huvudsakliga uppgift är att ordna aktiviteter och främja social gemenskap, motverka otrygghet samt bidra till fysisk aktivitet för de boende i seniorboendet och äldre i närområdet. Målet är att deltagaren ska känna gemenskap och uppleva sin dag som meningsfull samt bidra till att stärka psykiska och fysiska funktioner.

Bra äldreomsorg blir bättre

Staden har de senaste åren arbetat målmedvetet för att utveckla styrningen och uppföljningen av äldreomsorgen. För att skapa ännu bättre förutsättningar för en mer effektiv, likvärdig och rättssäker verksamhet för äldre stockholmarna har riktlinjerna för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg reviderats.

Under 2017 fattade kommunfullmäktige beslut om förslag om en ny uppföljningsmodell inom äldreomsorgen. Tanken med den nya modellen är att den ska rationalisera, optimera och enhetliggöra uppföljningen inom äldreomsorgen. Den förnyade uppföljningsmodellen består av olika uppföljningsperspektiv som tillsammans ska ge ett helhetsresultat gällande strukturkvalitet, processkvalitet och resultat-kvalitet. Äldrenämnden har tagit fram en plan för implementering för såväl uppföljningsmetoder som resultatredovisning.

Utfallet för indikatorerna visar att staden fortsatt har mycket nöjda brukare inom äldreomsorgen. 86 procent av brukarna uppger att de är nöjda med äldreomsorgen (vård- och omsorgsboende, hemtjänst och dagverksamhet). De uppföljningar som kvalitetsobservationerna gör i staden visar på goda exempel när det gäller personalens engagemang och lyhördhet. Utfallet för indikatorerna visar att måltidssituationen och den äldres upplevelse av att kunna påverka hur äldreomsorgen genomförs är utvecklingsområden. Staden driver ett aktivt arbete för att utveckla måltidssituationen för de boende, bland annat genom sina dietister och måltidsobservationer.

En innovativ och lärande äldreomsorg

Satsningen på att höja utbildningsgraden inom hemtjänsten har under året fortgått. Totalt har 255 personer inom egen regi deltagit i utbildningar till undersköterska. I syfte att säkra kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen har äldrenämnden tillsammans med arbetsmarknadsnämnden också startat ett pilotprojekt som innebär att medarbetare i äldreomsorgen som behöver läsa svenska

Mål för verksamhetsområdet

Alla äldre har en trygg ålderdom och får en äldreomsorg av god kvalitet

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och tre uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas hel under 2017.

och grundläggande vårdutbildning deltar tillsammans med personer från jobbtorg och arbetsförmedlingen. Tanken är att de båda målgrupperna ska ha lära av varandra.

Staden har inom ramen för EU-projektet *DigIT* arbetat med att ge personal inom äldreomsorg och funktionsnedsättning kompetensutveckling i digital teknik och digitala verktyg. Under 2017 har 1500 medarbetare och chefer deltagit i olika kompetenshöjande insatser för att öka kunskapen, viljan och förmågan att använda digitala verktyg i arbetet. Drygt hälften av dem arbetar inom äldreomsorgen i Stockholms stad.

Som en del i *Digital Demo Stockholm (DDS)* har staden under året tagit fram ett underlag för en kommande upphandling av smarta lås.

Tanken är att genom smarta lås öka tryggheten och tillgängligheten inom hemtjänsten.

Stimulansmedel för ökad bemanning

Regeringen har beslutat om en tillfällig satsning på en ökad bemanning inom den kommunalt finansierade äldreomsorgen under åren 2015–2018. För år 2017 har staden tilldelats 154,6 mkr vilket samtliga utförare inom stadens äldreomsorg, oavsett regiform och verksamhet, har kunnat söka stimulansmedel från. För 2017 har stimulansmedel fördelats till 240 verksamheter inom kommunal och privat regi. Särskilda satsningar har bland annat gjorts på dietister, psykisk ohälsa, tryggt mottagande i hemmet samt utökad sysselsättning för deltidanställda.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målupp- fyllelse	Kommentar
Andel nöjda omsorgstagare i äldreomsorgen	84 %	86 %	–	–	Helt	Ny indikator 2017.
Andel trygga omsorgstagare i äldreomsorgen	83 %	87 %	–	–	Helt	Ny indikator 2017.
Andel omsorgstagare som upplever att de kan påverka hur hjälpen utförs i äldreomsorgen	84 %	79 %	–	–	Delvis	Ny indikator 2017. Den upplevda möjligheten att påverka beror på flera faktorer såsom den äldres hälsa och personalens bemötande. Arbetet med ramtid är en viktig del i arbetet med att förbättra resultatet.
Andel boende på vård och omsorgsboende som upplever att måltiden är en trevlig stund på dagen	71 %	65 %	66 %	63 %	Delvis	Försämrning med två procentenheter jämfört med 2016. Måltidssituationen är ett prioriterat utvecklingsområde för stadsdelsnämnderna.
Antal personal en hemtjänstagare med minst två besök om dagen möter under en 14-dagarsperiod	Max 10 personer	10,9	–	–	Delvis	Utfallet är i paritet med 2016. Stadsdelsnämnderna arbetar bland annat med schemaläggning för att öka personalkontinuiteten.
Andel personer som får en daglig utevistelse – vård och omsorgsboende	55 %	55 %	55 %	54 %	Helt	

Ett klimatsmart Stockholm

Stockholm ska intensifiera omställningen till att bli en hållbar stad med höga ambitioner inom klimat och miljö. Energi-, trafik- och stadsplanering ska främja en hållbar utveckling och skydda ekologiska samband och närnatur i staden. Gång-, cykel- och kollektivtrafik ska genomgående prioriteras. Alla stadens verksamheter ska utgå från målet om en så liten miljöpåverkan som möjligt.

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts under året. Bedömningen baseras på att fyra av sex underliggande mål för verksamhetsområdet uppfyllts helt och två uppfyllts delvis.

Hållbar energianvändning

Stockholms stad ska bli en klimatneutral stad med målet att vara fossilbränslefritt år 2040. Stadens tillväxt skapar en efterfrågan på mer energi samtidigt som stadens ökande täthet ger förutsättningar för energieffektiva bostäder och hållbara transporter. Genom investeringar i energieffektiviseringar och förnybar energiproduktion ska utsläpp minskas samtidigt som stadens långsiktiga kostnader kan sjunka.

Hållbar energianvändning syftar till att effektivisera användningen och omställningen till förnybar energi och därigenom minska klimatpåverkan. Stadens arbete för en hållbar energianvändning är centralt för att staden ska uppnå målet om att år 2040 vara en fossilbränslefri stad.

Energieffektiva fastigheter

Under året har ett kontinuerligt arbete pågått med att effektivisera energianvändningen i stadens byggnader samt att återvinna och återanvända värme och kyla inom fastigheten för att på så sätt minska inköp av energi. I det befintliga byggnadsbeståndet har staden delvis uppnått målet om köpt energi, däremot har målet om köpt energi per kvadratmeter helt uppnåtts i allmännyttan. Staden har under året fortsatt att vid markanvisningar ställa krav att energianvändningen i nyproducerade byggnader är högst 55 kWh/m² och stadens miljöprofilområden ställs krav på ännu lägre energianvändning.

I stadens miljöprofilområde Norra Djurgårdsstaden byggs två plusenergihus med 43 lägenheter som ska generera mer energi än vad det gör av med, sett till ett helt år. Det är framförallt under sommaren som huset ska producera ett nettoöverskott som inte ska understiga den förbrukning som sker under vintern. Plusenergihusen är ett spjutspetsprojekt i staden med en kombination av tekniker som solceller, eget vindkraftverk, bergvärme, högeffektiv isolering och återvinning av avloppsvatten.

Energieffektiviseringar i verksamheten

Energieffektiviseringar genomförts i stadens idrottsanläggningar, bland annat

vid Zinkensdamms ishall där ett utbyte ut till LED-belysning med ett nytt effektivt styrsystem genomfördes. Staden har även fortsatt arbetet med att energieffektivisera stadens gatubelysning vilket har utöver sänkta energikostnaderna bidragit till positiva effekter för miljön och stadsbilden genom minskade utsläpp och mer funktionell belysning. Utöver arbetet med stadens belysning utvärderas kontinuerligt andra möjligheter att effektivisera, ett exempel är det projekt som påbörjats under 2017 med att byta ut samtliga parkeringsautomater mot solcellsdrivna, biljettlösa automater.

Solenergi

Satsningen på solenergi fortsätter och fler solcellsanläggningar har installerats under året, bland annat i simhallar där all producerad energi har använts för att driva ventilation och vattenreningsprocessen i simhallar samt för uppvärmning av bassängvatten vid utebaden. Stadens bolag har arbetat aktivt med solenergi och solcellsanläggningar finns även bland annat på Hovet, Tele2 Arena och i Frihamnen. Dessutom har förslag tagits fram över befintliga lämpliga byggnader att installera nya solcellanläggningar. De senaste årens satsningar har inneburit att solenergens andel av produktionen har ökat betydligt.

Krav på förnybar energi

I upphandlingsprocessen har staden ställt krav på att all elkraft som köps in till 100 procent är producerad från förnybar elproduktion vilket även verifieras en miljöcertifiering. Stadens avtalade leverantör har licens från Svenska Naturskyddsföreningen avseende rätten att sälja Bra Miljöval.

Mål för verksamhetsområdet

Energianvändningen är hållbar

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för två av fem av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och tre uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas delvis under 2017.

Klimatinvesteringar i stadens verksamheter

Kommunfullmäktige har avsatt medel för perioden 2015–2019 för klimatförbättrande åtgärder. Åtgärderna har bidragit till att nå stadens långsiktiga klimatmål och minska de klimatpåverkande CO₂-utsläppen eller bidragit till en hög beredskap för kommande klimatförändringar. Genomförda åtgärder har haft ett tydligt samband med stadens gällande styrdokument inom klimat- och miljöområdet. Under 2017 fördelades 201 mnkr i klimatinvesteringsmedel till stadens nämnder. En stor del av de klimatinvesteringsmedel som fördelats under 2017 har använts till energieffektiviseringar i stadens verksamheter till exempel genom byte till nya vitvaror, LED-belysning, elcyklar i hemtjänsten samt solcellsdrivna skräpkorgar. Fokus har varit på åtgärder som ger effektiv klimatnytta snabbt.

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Energianvändning i nyproducerade byggnader	55 kWh/m ²	55 kWh/m ²	Helt	
Köpt energi (GWh)	1 835 GWh	1 843 GWh	Delvis	
Köpt energi för värme, komfortkyla och varmvatten i stadens allmännyttiga bostadsbolag (kWh/m ² , BOA och LOA)	152 kWh/m ²	150 kWh/m ²	Helt	
Växthusgasutsläpp per invånare (ton CO ₂ e per invånare)	2,4 ton CO ₂ e/inv	2,5 ton CO ₂ e/inv	Delvis	
Årlig energiproduktion baserad på solenergi	2 450 MWh	2 396 MWh	Delvis	

FOTO: LENNART JOHANSSON

Transporter i Stockholm är miljöanpassade

Stadens transporter ska ha minimal miljöpåverkan samtidigt som staden växer. Nya cykelbanor ska byggas och förutsättningarna för fotgängare ska förbättras. Framkomligheten ska öka för stombusstrafiken. Samlastningsinitiativ för godstrafiken ska fortsätta och bilpooler ska prioriteras. Luftkvaliteten ska förbättras genom minskad biltrafik och minskad dubbdäcksanvändning.

Årsmålen för tre av tretton av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, fem uppnås delvis och fyra uppnås ej. För en indikator har inte någon mätning gjorts. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas delvis under 2017.

Framkomlighet i en växande stad

Under året har ett stort antal aktiviteter genomförts för att åstadkomma hållbara trafiklösningar och ökad framkomlighet runt om i staden. Framkomlighetsstrategin är vägledande i detta arbete. Vissa åtgärder ger effekt med en gång, men en stor del av åtgärderna är av mer långsiktig karaktär. Under året har därför framkomlighetsstrategins

giltighet förlängts till 2021. Förslaget till ny översiktsplan utmärks av en transportsnål stadsutveckling.

Biltrafiken per person i Stockholm är lägst i landet, men för att kunna upprätthålla god framkomlighet i den växande staden behöver biltrafiken minska. Staden har genomfört en mängd åtgärder som kan minska biltrafiken, och därmed klimatpåverkan, såsom att utforma gaturummet på gåendes och cyklisters villkor, medverka till att kollektivtrafiken byggs ut och blir mer attraktiv, förbättra tillgången till publik laddinfrastruktur, styra tillgången till och priset på gatuparkering, främja bilpooler och anpassa hastigheterna på stadens gator. Måluppfyllelsen är dock beroende av insatser och åtgärder som beslutas av andra än staden.

Mål för verksamhetsområdet

Transporter i Stockholm är miljöanpassade

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av tretton av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, fem uppnås delvis och fyra uppnås ej. För en indikator har inte någon mätning gjorts. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas delvis under 2017.

För perioden 2012–2018 har staden avsatt 1,3 mdkr för utbyggnad och förbättring av cykelinfrastrukturen. Den fortsatta utbyggnaden av de mest prioriterade sträckorna pågår. Bland de som har färdigställts under 2017 finns Rålambshovsleden, Norr Mälarstrand, Ågesta Broväg, Magelungsvägen och Växthusvägen. Härutöver genomförs årliga reinvesteringsprogram för underhåll av det befintliga cykelvägnätet och andra cykelbefrämjande åtgärder, såsom att anlägga nya cykelparkeringsplatser.

I syfte att främja utvecklingen mot ett hållbart transportsystem deltar staden i nationella och regionala förhandlingar och samverkansforum för att tillvarata stadens intressen i samband med planerad utbyggnad av bostäder och trafikinfrastruktur. I arbetet med stadsplanering tas hänsyn till närheten till kollektivtrafik och förutsättningarna för att detta ska fungera tillfredsställande. Vid all detaljplanering som berör gator strävas efter att göra dessa till attraktiva gång- och vistelsemiljöer.

En framtid utan fossila drivmedel

Stadens långsiktiga mål är att 2030 ha en fossilbränsleoberoende fordonsflotta och att till 2040 helt ha avvecklat de fossila drivmedlen. För att nå dessa klimatmål krävs bland annat en robust och tillgänglig infrastruktur för de alternativa drivmedlen.

I detta syfte beslutade kommunfullmäktige i maj att stadens långsiktiga mål är att tillgång till publik laddinfrastruktur inte ska utgöra ett hinder för omställningen till en fossilbränsleoberoende fordonsflotta. Som ett steg i denna riktning beslutades att 500 publika laddpunkter ska anläggas på gatumark senast 2020.

För att nå klimatmålen pågår ett fortlöpande förändringsarbete inom stadens nämnder och bolag. Detta sker bland annat med stöd av en fordonsstrategi för kommunkoncernen som beslutats under året, som betonar att valet av fordon samt finansieringsalternativ ska ske utifrån det alternativ som leder fram till att målen om ett klimatsmart och ekonomiskt hållbart Stockholm nås. Fordonsinnehaven ses över, både avseende behovet som sådant och typ av fordon. Detta leder ofta till att antalet fordon kan sänkas eller att bensindrivna fordon ersätts med biogasdrivna eller elfordon. Vid entreprenadupphandlingar ställs miljökrav på entreprenörernas maskinpark. Även arbetsmetoderna utvecklas, exempelvis har några nämnder börjat göra vårdplanering via videokonferenser för att minska resandet.

Av cirka 100 beslutade investeringsprojekt inom klimatområdet avser cirka 20 sådana som syftar till att uppnå målet om hållbara transporter. Bland dessa finns projekt, om cirka 30 mnkr, som ska leda till förbättrad framkomlighet för stombussar, utveckling av sjötransport

1,3 mdkr

är avsatt för utbyggnad och förbättring av cykelinfrastrukturen under perioden 2012–2018.

20 av 100

investeringsprojekt inom klimatområdet syftar till att uppnå målet om hållbara transporter.

som ersättning för lastbil och utprovning av eco-asfalt samt anskaffning av elcyklar och skräpkorgar med solcellskomprimering.

Staden deltar i samlastningskonceptet Älskade stad, som är ett samarbete med Bring, Ragn-Sells och Vasakronan, där leveranser av paket kombineras med hämtning av återvinningsmaterial i små eldrivna fordon. Projektet belönades med Transportföretagens Hållbarhetspris 2017 för sin innovativa och kommersiellt gångbara leveranslösning.

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel dubbdäcksanvändning på innerstadsgator	38 %	37 %	Helt	
Passager över trängselskattesnittet, tunga lastbilar	18 100	18 191	Delvis	En ökning med 2 procent jämfört med 2016.
Andel sålda förnybara drivmedel i länet per år	28 % (avser 2016)	23 %	Delvis	Förbättring jämfört med föregående år (2015) med 1 procentenhet.
Sålda fossila drivmedel	8,7 TWh (avser 2016)	8,4 TWh	Helt	
Gångflöde på ett urval gator	Öka 1 %	-	Ingen mätning.	
Antal dygn över normvärdet för PM10 i luft	35 dygn	31 dygn	Helt	
Antal dygn över normvärdet för kvävedioxid i luft	7 dygn	23 dygn	Ej	Stor förbättring jämfört med 2016 (46 dygn). Väderförhållanden har stor betydelse.
Cykelantal	75 800 st	58 800	Ej	Lägre utfall än 2016, som delvis förklaras av att väderförhållanden under mätperioden (15 maj–15 juni) var dåliga.
Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i innerstaden	18 km/h	16 km/h	Delvis	Ökning med 1 procent jämfört med 2016.
Genomsnittlig hastighet för stombusstrafiken i ytterstaden	31 km/h	27 km/h	Delvis	Minskning med 3 procent jämfört med 2016, som delvis förklaras med ökad trafik i söderort.
Andel resande med kollektivtrafik, innerstadssnittet	73 % (avser 2016)	70 %	Delvis	Minskning jämfört med föregående år (2015) med 1 procentenhet.
Vägfotikarbete totalt i staden	Minska 0,2 %	1,3 %	Ej	Utfallet avser förändringen 2015 till 2016. Ökningen förklaras bl.a. av en ökande befolkning, god ekonomi och relativt oförändrade drivmedelspriser. I innerstaden var ökningen ca 1 procent, i västerort ca 0,3 procent och i söderort ca 2,4 procent.
Vägfotikarbete per person	Minska 0,5 %	2,4 %	Ej	Vägfotikarbetet avser fordon ägda av stockholmarna. Befolkningsökningen i kommunen var ca 1,3 procent. Antalet bilar per tusen invånare ökade från 368 till 372.

Hållbar mark- och vattenanvändning

När staden växer ska hänsyn tas till Stockholms blå och gröna värden. Anspråken på markanvändning i kombination med pågående klimatförändringar ställer krav på hur staden planeras och strategiskt arbetar med grönytor, vattenföremkomster och stadsmiljöer för rekreation och biologisk mångfald.

Riktlinjer för ett grönare Stockholm

För att möta det ökade användandet av stadens parker och grönområden behöver de rekreativa värdena på den allmänna marken utvecklas och stärkas. I en alltmer förtätad stad kommer små grönstrukturer, exempelvis gröna tak, trädgårdar och alléer få en allt viktigare roll för att knyta samman de större grönområdena och stödja ekosystemtjänster. Kommunfullmäktige har under 2017 även beslutat om riktlinjer för ett Grönare Stockholm som innebär en tydligare organisation och en strategisk satsning på stadens grönområden. Ett stort antal projekt har påbörjats i olika stadsdelsnämnder, inklusive en större stadsdelspark i Vårberg, som kommer att bidra till att områdenas kvaliteter utvecklas, öka tryggheten och förbättra ekologiska kvaliteter.

I samband med exploateringsprojekt utvecklar staden vid behov närliggande parker och grö-

områden. Kravet på grönytefaktor (GYF) för kvartersmark är ett av flera miljökrav som staden ställer i samband med markanvisningar på stadens mark. Staden har även förbättrat livsvillkoren för stadens cirka 40 000 träd på gator och torg har genom beskärning, trädgropsrenoveringar samt ny- och återplanteringar. Med användning av biokol, krossad sten och kompost skapas en typ av planteringsjord med mycket låg belastning på miljön, som samtidigt binder koldioxid. Detta prisbelönta koncept tillämpas nu regelmässigt i stadens växtbäddar.

Naturreservat har viktig roll

Staden har under året fortsatt arbetet med att bevara och utveckla naturreservat och naturmarker för att höja deras naturvärden och ekologiska funktioner. Stadens naturreservat producerar ekosystemtjänster som upprätthåller funktioner i naturen och ger tjänster som

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm har en hållbar mark- och vattenanvändning

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för fyra av åtta av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, tre uppnås delvis och en uppnås ej. Nämnarna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

Stadens arbete med att erbjuda invånarna möjligheter till stadsodling bidrar till att förstärka ekosystemtjänsterna i park- och naturmarksområden.

är direkt eller indirekt viktiga för människan och staden. De stadsnära naturreservaten utanför stadens kommungräns utgör viktiga källor och spridningskorridorer för att upprätthålla biologisk mångfald inom staden. Under året har beslut fattats om att inrätta ytterligare ett naturreservat, i Årstaskogen och i Årsta holmar. Arbetet har under 2017 fortgått för att kunna fatta beslut om att inrätta naturreservat i Kyrkhamn, Rågsveds friområde och östra Älvsjöskogen.

Vattenförbättrande åtgärder

Lokala åtgärdsprogram för Bällstaån, Brunnsviken och Räcksta träsk, med syfte att säkerställa att vattenförekomsterna når god vattenstatus, har färdigställts under året. Dessutom har lokala åtgärdsprogram för ytterligare elva vattenförekomster påbörjats. Screening av miljögifter i vatten, fisk och sediment utförts i ett antal vattenförekomster, med syfte att skapa underlag till de lokala åtgärdsprogrammen. Inom ramen för arbetet med lokala åtgärdsprogram för stadens vattenförekomster har förslag tagits fram som även gynnar biologisk mångfald i vattenområdena, framför allt när det gäller fiskfaunan. Staden har bland annat har anlagt reproduktionslokaler för groddjur och fiskar genom att använda uttjänta julgrannar till så kallade risvasar.

Klimatanpassning med fokus på översvämning

Arbetet med att minska stadens sårbarhet för klimatförändringar är främst inriktat på att identifiera och åtgärda översvämningsrelate-

rade risker. Stadens skyfallsmodell används som underlag i det arbetet, både inom befintlig bebyggelse och i planeringen. Inom det stadsövergripande samordningsuppdraget för klimatanpassning har behovet av principer för stadens skyfallshantering analyserats för att avgöra acceptabla risknivåer och intern ansvarsfördelning samt gränsdragning mot ordinarie dagvattenhantering. Behovet av att reducera risker speglas även i arbetet med framtagandet av ny översiktsplan där ett av stadsbyggnadsmålen benämns *klimatsmart och tålig stad*.

Ett pilotprojekt för ytlig dagvattenhantering och mer extrema regnmängder har genomförts kring området runt Rådmansgatans tunnelbanestation. Projektet har gjort en fördjupad sårbarhetsanalys kring området samt tagit fram förslag till åtgärder för att omhänderta och fördröja dagvatten. Åtgärdsförslaget har ansökt och beviljats medel ur den särskilda satsningen på klimatinvesteringar för 2018. Övriga investeringar för att minska klimatrelaterade sårbarheter som genomförts under året är bland annat ett

projekt som genomförts i Rålambshovs-parken med fokus på skyfalls- och dagvattenhantering, ledningssystem, avrinning och infiltration. Vidare har staden även anpassat strandskoningar längs Norr Mälarstrand i syfte att möta framtida förhöjda vattennivåer i Riddarfjärden.

Stadsodling engagerar

Staden har under 2017 fortsatt arbetet med att skapa goda möjligheter till stadsodling, bland annat i stadsdelsnämndsområdena Rinkeby-Kista, Hässelby-Vällingby och Skarpnäck. För att främja och underlätta arbetet med att engagera boende i stadsodling och biologisk mångfald har ramavtal tecknats med stadsodlingscoacher och biodlare. Stadens arbete med att erbjuda invånarna möjligheter till stadsodling på lämpliga och i övrigt outnyttjade platser i parker och grönområden bidrar till att förstärka ekosystemtjänsterna i park- och naturmarksområden.

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel av ny bebyggelse som förläggs inom 500 meter till spårbanden eller stamnätstrafik	63 %	86 %	Helt	
Andel badplatser med bra badvattenkvalitet	87 %	82 %	Delvis	En kall sommar har resulterat i färre besökare och badande på badplatserna. Istället har sjöfågel uppehållit sig på stränderna och förorenat. Blåsten har givit upphov till vågor som gjort att avföringen dragits ner och förorenat vattnet med bakterier.
Andel exploaterings-projekt som gör relevant grönytekompensation vid ianspråktagande av mark i områden med ekologiska och rekreativa värden	70 %	92 %	Helt	
Andel inflyttade i ny stadsdel som är nöjda med stadsmiljön	88 %	93 %	Helt	Nyinflyttades totala nöjdhet mäts via enkät utifrån ett antal parametrar, såsom tillgång till offentlig och kommersiell service, kollektivtrafik, folkliv, bostadsgård, grönområden, m.m.
Andel på av staden markanvisad fastighet med krav enligt dagvattenstrategin	100 %	100 %	Helt	
Andel stockholmare som har tillgång till park- och naturområden inom 200 m	84,5 %	83 %	Delvis	
Andel vattenförekomster som följer miljö kvalitets-normerna för ekologisk status	30 %	26 %	Delvis	
Andel årliga markanvisningar på stadens mark där grönytefaktor för kvartersmark är ett krav	100 %	65 %	Ej	Kravet på GYF för kvartersmark började ställas i samtliga markanvisningar på stadens mark i oktober 2017 varför målet för denna indikator inte uppnåtts.

Resurseffektiva kretslopp

Stockholm ska utveckla kretslopp som är resurseffektiva. Genom att öka hushållningen med material förhindras uppkomsten av avfall och det avfall som uppkommer tas om hand på ett resurseffektivt sätt. Möjligheten att återvinna förbättras genom tillgängliga återvinningscentraler och utökade möjligheter till återbruk. Matsvinnet ska minska och insamling av matavfall ska öka.

En rad insatser är genomförda i staden för att utveckla avfallshanteringen och klättra uppåt i avfallstrappan. Trenden för återvinning, återbruk, insamling av farligt avfall och matavfall ökar stadigt.

Ny avfallsplan

Beslut om en ny övergripande avfallsplan fattades under 2017 av kommunfullmäktige. Avfallsplanen innehåller högt uppsatta mål och åtgärder och omfattar hela stadens avfallshantering. Avfallsplanen möjliggör att avfallshanteringen bedrivs på ett sådant sätt att Stockholms stad bidrar till att såväl de nationella miljökvalitetsmålen som de regionala miljömålen uppnås, likväl som att målen i Stockholm stads miljöprogram uppnås. Under året har även en stor, sedan länge planerad, förändring skett gällande

insamling av hushållsavfallet som innebär att en entreprenör numera har ett helhetsansvar för insamlingen inom sitt tilldelade ansvarsområde vilket bland annat syftar till att nå stadens högt ställda miljömål. I samband med entreprenörshytet uppstod vissa störningar i hanteringen. Vidare har detaljerade och anpassade avfallsplaner färdigställts för stadens alla simhallar.

Komposteringsanläggningar finns numera på Skogskyrkogården och på Norra begravningsplatsen, där trädgårdsavfall omvandlas till trädgårdsjord. Vidare har ett arbete med att se över hanteringen av elektronikavfall på kyrkogårdarna genomförts under det gångna året med syfte att kunna ta hand om batteridrivna gravljus.

Mål för verksamhetsområdet

Stockholms kretslopp är resurseffektiva

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för två av tre av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och en uppnås ej. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017. Målet för insamling av matavfall om att nå 70 procent har i tid förlängts från 2020 till 2021. För att nå målet om matavfallsinsamlingen planeras en anläggning för mottagning, sortering och förbehandling av matavfall i anslutning till Högdalenverket.

19700 ton

matavfall samlades in för
biologisk behandling under 2017.

Matsvinn och insamling av matavfall

Årsmålet på 40 procent för indikatorn *Mängden matavfall som går till biologisk behandling* har ej uppnåtts under 2017, men en ökning har skett till 22 procent från 17970 ton till 19700 ton. Orsakerna till att målet om insamling av matavfall inte uppnåtts är problem med att få in tillräckligt stora mängder matavfall. Antalet hämtställen med matavfallsinsamling har dock ökat under hösten, trots sommarens avfallskonflikt och vissa inkörningsproblem i samband med nya insamlingsentreprenaderna.

Ett antal förskoleenheter har under året arbetat med att planera inköp, tillagning och servering av mat mängden matavfall samt har uppmuntrat barnen att ta mindre portioner åt gången vilket har resulterat i att matsvinnet vid dessa enheter blivit mindre. För att öka insamlingen av matavfall som, trots åtgärder, uppstår har en kartläggning genomförts. Utifrån kartläggningen har förslag på åtgärder arbetats fram för att öka möjligheterna för förskolor att sortera ut sitt matavfall. Vid nyproducerade förskolor används *Stockholmsmodellen* med separation av matavfall och fett i avlopssystemet för vidare transport till biogasanläggning och utvinning av biogas.

Återbruk

Möbler och inventarier som inte längre används inom en verksamhet återanvänds så långt som det är möjligt i en annan av stadens verksamheter. En webblösning har tagits fram där stadens verksamheter kan annonsera ut eller efterlysa möbler och inventarier. Sedan projektstarten har över 550 annonser publicerats och minst 65 procent av annonserna har resulterat i återbruk av möbler och inventarier i stadens verksamheter.

Ett klimatsmart Stockholm

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel farligt avfall i hushållsavfall	0,20%	0,14%	Helt	
Mängden hushållsavfall per person	476 kg/pers	476 kg/pers	Helt	
Andel matavfall till biologisk behandling av förväntad uppkommen mängd	40%	22%	Ej	

Giftfri miljö

Stockholms invånare ska i största möjliga mån skyddas från skadliga ämnen och ett speciellt fokus ligger på att skydda barnen. I Stockholms stads kemikalieplan 2014–2019 beskrivs visionen om ett "Giftfritt Stockholm 2030" och vilka åtgärder som ska genomföras för att nå visionen.

Sveriges kemikaliesmartaste kommun

Stadens har under året fått ta emot en utmärkelse för arbetet med kemikalier genom att på Chemicals Management Summit 2017 bli utnämnd till Sveriges kemikaliesmartaste kommun av tidningen Aktuell Hållbarhet.

Stadens kemikaliecentrum arbetar med att ge stöd och vägledning till invånare och verksamheter för att tillsammans nå visionen om ett Giftfritt Stockholm 2030. Kompetenscentret har under året medverkat och gett stöd i centrala upphandlingar med syftet att minska miljö- och hälsofarliga ämnen i varor och tjänster som staden upphandlar. Under året har även aktiviteter genomförts i form av kommunikationsinsatser riktade mot handelsföretag, bygg- och anläggningsentreprenörer, friserörer samt privata båtägare med syftet att

öka medvetenheten och kunskapen kring kemikaliefrågor.

Miljökrav vid nybyggnation på stadens mark

Staden har tagit fram en sammanställning av de miljökrav som ska ställas i samband med nybyggnation på stadens mark, där Byggarubedömningens (BVB) krav på materialval eller därmed jämförliga system ingår. Miljökraven kommer från och med oktober 2017 att ställas som villkor vid markanvisning och kommer att följas upp i samband med överenskommelse om exploatering.

Kemikaliehanteringssystem implementeras i staden

Under året har ett databaserat system för hantering av kemikalier, Chemsoft imple-

Mål för verksamhetsområdet

Stockholms miljö är giftfri

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för fem av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt samt att en indikator saknar fastställt årsmål. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

menterats i staden. Totalt har 39 stycken av stadens bolagsstyrelser och nämnder anslutit sig samt utbildats i systemet.

Staden mottar pris för arbetet med att öka andelen ekologiska livsmedel

Andelen ekologiska måltider och livsmedel i staden har under året ökat och motsvarar idag cirka 40 procent av det totala värdet av livsmedel. Andelen ekologiska livsmedel i staden har sedan 2015 ökat med cirka 10 procent och är idag högre än snittet i landets kommuner. Med anledning av arbetet med att öka andelen ekologiska livsmedel har staden fått ta emot pris av föreningen Ekomatcentrum.

Stockholms förskolor ska vara kemikaliesmarta

Arbetet mot en kemikaliesmart förskola har fortsatt under året. Inom ramen för detta arbete har det bland annat genomförts föreläsningar för chefer och miljöombud samt webb- och kemikalieutbildningar för personalen i stadens förskolor. Under året har stadsdelsnämnderna även kunnat ansöka om medel för genomförandet av vägledningen Kemikaliesmart förskola där det bland annat ingår ett pågående arbete med att fasa ut material och leksaker som inte uppfyller dagens miljökrav. Medel tilldelades till stadsdelsnämnderna för åtgärder i enlighet med stadens vägledning för kemikaliesmart förskola där bland annat utbyte av möbler, lekkuddar och köksutrustning ingår. Medlen har fördelats utifrån storlek på barngrupper i förskolor i stadens regi för respektive stadsdelsnämndsområde.

FOTO HASSE FRIDÉN

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel av stadens förskolor som har genomfört alla åtgärder på nivå 1 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola	95 %	100 %	Helt	
Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB) eller därmed jämförbara system	75 %	79 %	Helt	
Andel inköpta ekologiska livsmedel i staden i kronor av totala värdet av inköpta måltider och livsmedel	40 %	40 %	Helt	
Andel prioriterade och relevanta avtal enligt kemikalieplanen utan avvikelse från ställda kemikaliekrav	95 %	100 %	Helt	
Antal av 15 utvalda ämnen som uppvisar sjunkande eller oförändrade halter i slam	13 st.	14 st.	Helt	
Antalet kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och som används i stadens verksamheter	Målvärde saknas	-	-	Ett pilotprojekt har under året genomförts, där utfallet från legat till grund för fastställande av årsmål för 2018. Årsmålet har fastställts till 124 st, vilket är en 10 % minskning jämfört med nollåret 2017.

Sund inomhusmiljö

Stockholms stad ska erbjuda sunda lokaler och bostadsmiljöer för stockholmarna. Med byggandet av nya bostäder och förtätningen av staden följer nya utmaningar. Det är viktigt att redan i planeringen för bebyggelse arbeta förebyggande med risker för störningar i inomhusmiljön. Ett särskilt fokus ska läggas på åtgärder för att skapa god ljudmiljö i förskolor och skolor.

Stadens förebyggande arbete bidrar till en sundare inomhusmiljö

Staden har under året genomfört kartläggningar av ljudmiljöer i stadens verksamhetslokaler, genomfört skyddsronder i syfte att identifiera risker och åtgärda brister, bytt ut inventarier i syfte att skapa en bättre ljudmiljö samt arbetat förebyggande mot störningar i inomhusmiljön till följd av om- och nybyggnationer.

Staden bedriver löpande tillsyn på förskolor och skolor, vilket har bidragit till att skapa en sundare inomhusmiljö. Tillsynen samt

uppföljningen bidrar till en förbättring av ventilation, hygien och till en minskning av störningar i inomhusmiljöer i förskolor och skolor.

Under året som gått har 85 procent av stadens egna fastigheter som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal kontrollerats avseende radon och bedöms ha radonvärden under riktvärdet 200 BQ/m³ luft.

Staden har fortsatt arbete med att förebygga uppkomsten och minska konsekvenserna av

Mål för verksamhetsområdet

Inomhusmiljön i Stockholm är sund

Måloppfyllelse för året

Årsmålen för två av fem av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och tre uppnås ej. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt.

buller- och vibrationsstörningar från vägtrafik i enlighet med Miljöprogram för Stockholms stad 2016–2019. Fastigheter som är särskilt bullerutsatta enligt stadens bullerkartläggning har möjlighet att söka bidrag för att byta ut fönster med syftet att sänka ljudnivåerna inomhus. Under 2017 har åtgärder genomförts på totalt 350 lägenheter och som nu bedöms klara 30 dBA inomhus. Utöver detta genomför staden bullerdämpande åtgärder i form av bullerdämpande vägbeläggning, bullerskärmar samt begränsning av dubbdäcksanvändningen. Staden säkerställer även i samband med detaljplaneprocessen att nybyggnadsprojekt projekteras med god ljudklassning.

Staden arbetar i samband med stora infrastrukturprojekt för att på bästa sätt hantera störningar i form av buller. Detta görs exempelvis genom att försöka välja metoder och maskiner som minskar bullernivåer samt genom att arbeta proaktivt i kommunikationen med invånare och näringsidkare. Detta arbetssätt har bland annat provats i arbetet med att omdirigera busstrafik till Folkungagatan i samband med ombyggnationen av Slussen och i tåtskiktsreoveringen vid Sergels torg.

Vid större exploateringsprojekt finns det en ökad risk för störningar i inomhusmiljön. För att förebygga att dessa störningar uppstår har ett samarbete inom staden inletts för att kartlägga områden som är vibrationsstörda eller som eventuellt kan bli det.

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel av stadens byggnader som är miljöklassade	3,5 %	1,4 %	Ej	Målet avser hela befintliga byggnadsbeståndet och åtgärder genomförs i takt med planer för upprustning och ombyggnationer.
Andel av stadens egna fastigheter med byggnader som används för något av ändamålen bostad, arbetsplats eller undervisningslokal som understiger en radonhalt på 200 bq/m ³ luft	85 %	85 %	Helt	
Andel av stadens egna nyproducerade byggnader fuktsäkerhetsprojekteras enligt ByggaF eller motsvarande	90 %	50 %	Ej	
Andel bostäder i befintliga flerbostadsfastigheter som erbjudits åtgärder för att klara 30 dBA inomhus	90 %	100 %	Helt	
Andel skolor med godkänd obligatorisk ventilationskontroll (OVK)	100 %	87 %	Ej	Orsaken till att indikatorn ej uppnås är att en skola kan ha flera ventilationssystem, då det inte finns något standardmätt över hur många ventilationssystem som behöver vara godkända för en hel skola ska anses vara godkänd.

Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Stockholm ska vara centrum för nytänkandet. Det gynnsamma innovationsklimatet får företag och människor att blomstra. Näringslivets mångfald och det livslånga lärandet ger alla stockholmare frihet att följa och förverkliga sina drömmar. Stockholm är en stad som attraherar internationella entreprenörer, studenter och besökare. Stadens ekonomi är långsiktigt hållbar och budgeten är i god ekonomisk balans.

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att samtliga underliggande mål är helt uppfyllda.

Världsledande kunskapsregion

Att stärka samverkan mellan akademi och samhälle, med bland annat gemensamma forskningsprojekt, är en strategiskt viktig fråga för framtiden. Stockholm ska vara ett centrum för internationell verksamhet inom forskning och utveckling vilket förutsätter offensiva satsningar på både utbildning och infrastruktur.

Samverkan för utveckling av stadens verksamheter

Staden samverkar med lärosäten, deltar i forskningsprojekt och driver utvecklingsprojekt för att stärka och utveckla stadens verksamheter. Ett exempel är Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnds samverkan med Linnéuniversitetet. Inom ramen för samverkan har Linnéuniversitetet intervjuat klienter för att ta reda på hur de upplever nämndens arbete med försörjningsstöd.

Flera nämnder har under året utvecklat och systematiserat mottagandet av praktikanter och tillsatt samordnare för att koordinera arbetet med mottagande av studenter för praktik eller verksamhetsförlagd utbildning. Några nämnder beskriver att mottagandet av studenter för praktik har underlättat rekryteringsarbetet.

Staden har varit fortsatt aktivt deltagande i flera EU-projekt. Några exempel på projekt är *Civitas Eccentric* som syftar till att testa och utveckla alternativa transporter, *Grow-Smarter* som syftar till att utveckla smarta tekniklösningar inom energi och infrastruktur för en minskad klimatpåverkan och *DigIT* som syftar till att utveckla verksamhetens användning av digital teknik för att öka värdet för brukare inom äldreomsorg, funktionsnedsättning och socialpsykiatri.

Staden har under året påbörjat ett treårigt projekt (2017–2019) för att inrätta en idésluss. Idéslussen ska ta tillvara nya idéer och förslag från stadens verksamheter och vara

ett verktyg för att öka stadens innovationsförmåga. Det handlar om att skapa en innovativ kultur genom att stödja, stimulera och inspirera stadens medarbetare att arbeta med verksamhetsutveckling och innovationer. Under 2017 har piloter startats vid Skärholmens stadsdelsnämnd, trafikkontoret, utbildningsnämnden och fastighetskontoret. Piloterna utbildas i förbättrings-, förändrings- och innovationsarbete samt testar digitala verktyg.

Samarbetet inom *OpenLab* respektive *Innovations Plattform Hållbara Stockholm* har fortsatt under året.

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en världsledande kunskapsregion

Måluppfyllelse för året

Årsmålet för kommunfullmäktiges enda tillhörande indikator uppnås delvis. För kommunfullmäktiges indikator Andel invånare, 20 år, med fullföljd gymnasieutbildning finns inget utfall. Måluppfyllelsen för indikatorn kan därför inte rapporteras. Nämnderna har genomfört det arbete och de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt 2017.

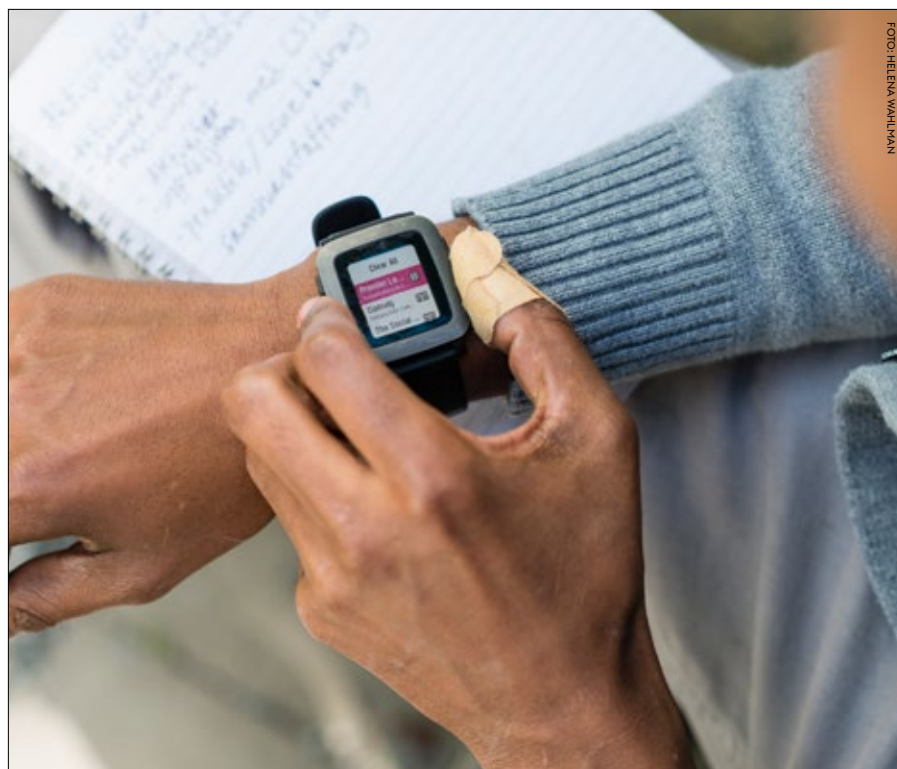

FOTO: HELENA WAHLBOM

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel av befolkningen, 25–64 år, med eftergymnasial utbildning	59,5%	58%	61,9%	54,1%	Delvis	Avser andel av befolkningen 31 december 2016.
Andel invånare, 20 år, med fullföljd gymnasieutbildning	86%	-	-	-	-	Det finns inget utfall för indikatorn längre. Måluppfyllelsen kan därför inte rapporteras.

Företagsvänlig stad

Stockholm är en attraktiv stad för företagare. Det lokala näringslivet stärks genom utvecklad företagservice och rådgivning. Entreprenörskap och eget företagande bland kvinnor och utrikes födda stöds särskilt. Staden samverkar med andra offentliga och privata aktörer för att öka företagandet i Stockholm, utveckla partnerskap och förstärka yrkesutbildningen.

Ökat företagande

Stockholm är en attraktiv stad för småföretagare. Det lokala näringslivet stärks genom att staden tillhandahåller utvecklad företagservice och rådgivning. Staden samverkar med både offentliga och privata aktörer för att öka företagandet i Stockholm. Under året har 25 473 nya företag startats i Stockholm vilket är fler företag jämfört med 2016.

Det lokala näringslivet ska stärkas, särskilt arbetet med företagande och entreprenörskap bland kvinnor och personer med utländsk bakgrund. Under året har staden, i samarbete med Stockholm Business Region AB och Start-up Stockholm genomfört informations- och träffar för invånare som vill veta mer om

hur man startar och bedriver egen näringsverksamhet. Av dessa informationsträffar har delar varit särskilt riktade till kvinnor och kvinnor med utländsk bakgrund.

I samarbete med Start-Up Stockholm och arbetsmarknadsnämnden har Stockholm Business Region AB genom projektet Summer Business Challenge möjliggjort för unga stockholmare att driva sommarlovsföretag inom ramen för feriejobb. Projektet har skapat förutsättningar för ungdomar att utveckla och konkretisera affärsidéer kopplade till offentliga sektorn. Under tre veckor introducerades 24 ungdomar för entreprenörskap och verktyg för att omsätta idéer till verksamheter.

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en företagsvänlig stad

Målpuppfyllelse för året

Årsmålen för en av tre av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och två uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

FOTO: URBANOTE WÅN DEN MEJIS

Samverkan bidrar till utvecklat näringslivsarbete

Även stadens samverkan med företagsgrupper har fortsatt under året, bland annat med lokala företagareföreningar i Lunda, Kista, Tensta, Husby, Akalla och Årsta. Samverkan med företagen har även varit en förutsättning för arbetet inom ramen för uppdraget Levande Stockholm – med syftet att levandegöra stadens offentliga rum, skapa trivsamma utemiljöer och ett attraktivt stadsliv.

För att utveckla torghandeln och uppnå ett effektivt nyttjande och effektiv drift av torgen har staden i dialog med handlarna utrett hur regelverket kan underlätta för torghandel på fler torg och att fler använder torgen. Under året har staden bland annat arbetat med att identifiera torgplatser i anslutning till tunnelbanestationer och lokala centrum.

Matchning av kompetens och utbildning

Yrkesutbildningar ska i högre grad kopplas till arbetsmarknaden och dess behov, i syfte att öka tillgången på efterfrågad kompetens. Yrkehögskolan drivs därför i nära samarbete med arbetsgivare och andra parter som exempelvis Svensk Handel, Handelskammaren, Stockholms Universitet, Stockholms Högskola och Tillväxtverket.

Staden ingår partnerskap med branschorganisationer som representerar branscher och näringslivsområden där det finns kompetensförsörjningsbehov. Ett gemensamt avtal tecknas om att samverka för att möta behoven av kompetens samt bidra till att målgrupper är anställningsbara och blir anställda.

Under 2017 har staden bedrivit sfi i kombination med en yrkesutbildning med inriktning undersköterska, barnskötare, kock samt inom bygg.

25 473

nya företag startades under året.

FOOTLIFE/OTTE VAN DEN HEIJL

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Företagens nöjdhet med bemötandet	77	74	-	-	Delvis	Ökning med fyra procentenheter jämfört med indikatorns utfall 2016 men en minskning med tre procentenheter jämfört med 2015.
Näringslivets nöjdhet vid kontakter med staden som myndighet	72	70	-	-	Delvis	Ökning med två procentenheter jämfört med indikatorns utfall 2016. För brandskydd, serverings-tillstånd, miljö- och hälsoskydd samt livsmedelskontroll är NKI minst lika högt i Stockholm som för genomsnittet i SKLs "nationella" undersökning.
Antal nystartade företag	23 500	25 473	-	-	Helt	

FOTO: FREDRIC SANDIN CARLSON

Fler jobb och trygga anställningar

Arbete är grunden för människors utveckling, delaktighet och egen försörjning. Många arbeten skapas på Stockholms växande arbetsmarknad och arbetslösheten sjunker, men det finns samtidigt utmaningar i form av en hög arbetslöshet i vissa grupper och en arbetskraftsbrist i många yrken. Insatserna mot ungdomsarbetslöshet ska fortsätta och fler lokala insatser ska etableras i områden med hög ungdomsarbetslöshet.

Minskat behov av ekonomiskt bistånd

Trenden med en positiv utveckling inom det ekonomiska biståndet håller i sig. Arbetsmarknadsläget i regionen är positivt, vilket tillsammans med stadens aktiva arbete med arbetsmarknadsåtgärder bidrar till minskat behov av ekonomiskt bistånd. Andelen biståndstagare i förhållande till stadens befolkning har minskat från 1,6 procent 2016 till 1,5 procent 2017 (månadsgenomsnitt). Andelen vuxna som har ett långvarigt beroende av ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare har också minskat sedan förra året, och är nu 1,0 procent.

Antalet hushåll som fick ekonomiskt bistånd i staden under året har dock ökat något, och uppgick till 14 572. Det innebär en ökning med drygt 560 biståndshushåll jämfört med 2016, vilket beror på ökningen av antalet nyanlända hushåll i staden.

Biståndstiden för hushållen var i genomsnitt 7 månader under året, vilket är en liten genomsnittlig förkortning jämfört med 2016.

Stöd och coachning på Jobbtorg

Jobbtorg Stockholm erbjuder stöd och coachning till arbetslösa med ekonomiskt bistånd

Mål för verksamhetsområdet

Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för sju av nio av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, och två uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

eller som har social problematik. Målet är att aspiranterna ska få det stöd som behövs för att få ett jobb, till exempel rådgivning, arbets träning, praktik, kortare yrkeskurser eller matchning mot jobb. Under 2017 har 6 700 aspiranter varit inskrivna vid Jobbtorg Stockholm, vilket är en ökning jämfört med 2016. Ökningen beror till stor del på stadens uppsökande arbete, där framförallt fler unga 20–29 år och kvinnor med svag ställning på arbetsmarknaden kunnat nås och skrivas in på jobbtorgen.

I takt med att arbetslösheten sjunkit de senaste åren har antalet jobbtorgsaspiranter minskat. Samtidigt har det visat sig att dagens aspiranter generellt har allt större behov av anpassat och individuellt stöd för att etablera sig på arbetsmarknaden. Under året har stadens jobbtorg utvecklat arbetssätten och påbörjat arbetet med att implementera den evidensbaserade stödmetoden Supported Employment. Metoden syftar till att ge stöd och vägledning i att finna och behålla ett arbete på den öppna arbetsmarknaden.

Särskilt fokus på uppsökande arbete

Trots en minskande ungdomsarbetslöshet utgör unga i åldern 20–29 år en ökande andel av jobbtorgens aspiranter. Under året har staden haft ökat fokus på uppsökande arbete, med särskilt fokus på prioriterade grupper som unga och kvinnor långt ifrån arbetsmarknaden. Det uppsökande arbetet har breddats i syfte att nå fler och har bedrivits på nya platser som bibliotek och barnavårds- och mödravårdscentraler. Under året har uppsökande arbete också gjorts av de stadsdelsmammor som utbildats och anställets inom staden. Stadsdelsmammornas uppdrag

är att bedriva uppsökande arbete bland föräldralediga och/eller arbetslösa kvinnor med hemmavarande barn. Målet är att motivera kvinnorna att söka stöd för att hitta arbete eller studier.

Fler vägar till arbete

Att öppna fler vägar till arbete har varit en prioriterad målsättning under året. Genom satsningen på Stockholmsjobb har stadens verksamheter erbjudit tidsbegränsade anställningar för personer som står utanför arbetsmarknaden, med syfte att förbättra förutsättningarna att långsiktigt gå från bidrag till egen försörjning. Totalt har 856 personer haft en Stockholmsjobbansättning i staden under året. Anställningarna är möjliga att kombinera med utbildning efter individuella behov, och antalet aspiranter som har kombinerat sin anställning med studier har ökat under året. Under året har 276 personer anställts i staden genom anställningsstödet extratjänst.

Genom satsningen på Stockholmsjobb har stadens verksamheter erbjudit tidsbegränsade anställningar för personer som står utanför arbetsmarknaden, med syfte att förbättra förutsättningarna att långsiktigt gå från bidrag till egen försörjning.

Fler sommarjobb till stockholmsungdomar

Stockholms stad erbjuder feriejobb för ungdomar i åldern 16–19 år. Syftet med satsningen är att erbjuda ungdomar en

meningsfull sysselsättning och väcka deras intresse för att så småningom arbeta i de kommunala verksamheterna. Under 2017 fick 8 500 ungdomar feriejobb i staden under sommar-, höst- och jullov. Ungdomarna erbjöds jobb inom olika verksamheter, bland annat inom äldreomsorgen, förskoleverksamheten eller med underhåll av utemiljön. Under sommaren fortsatte också satsningen på feriejobb med språkstöd för ensamkommande flyktingungdomar. Sammanlagt fick ett femtiotal nyanlända ungdomar möjligheten att sommarjobba med extra språkstöd på tigrinja, somaliska, arabiska eller dari.

856

personer har haft en Stockholmsjobbansättning.

8500

ungdomar har feriejobbat.

6700

aspiranter var inskrivna vid Jobbtorg Stockholm.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel aspiranter som är självförsörjande sex månader efter avslut på Jobbtorg Stockholm	84 %	76 %	73 %	79 %	Delvis	Utfallet påverkas av att aspiranter kan avslutas till fortsatta insatser (dvs ej självförsörjande).
Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	500	625	331	294	Helt	
Antal ungdomar som fått sommarjobb i stadens regi	8 500	8 500	4 300	4 200	Helt	
Antal tillhandahållna platser för sommarjobb	8 500	10 200	-	-	Helt	
Antal aspiranter som fått Stockholmsjobb	850	856	436	420	Helt	
Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	900	1 047	-	-	Helt	
Andel personer som har ekonomiskt bistånd i förhållande till befolkningen	1,7 %	1,5 %	1,5 %	1,5 %	Helt	
Andel vuxna med långvarigt ekonomiskt bistånd jämfört med samtliga vuxna invånare	1,1 %	1,0 %	1,0 %	0,9 %	Helt	
Andelen ungdomar som erbjuds jobb, utbildning, praktik eller förberedande insatser inom 90 dagar	100 %	94 %	94 %	95 %	Delvis	Förberedelsetiden för hållbara insatser är ofta längre än 90 dagar, speciellt vid uppsökande insatser. Resultaten har förbättrats kraftigt under året.

FOTO: FREDRIC SANJIN CARLSON

Utbildning genom hela livet

Utbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att kunna träda in och stanna kvar på arbetsmarknaden. Satsningar på vuxenutbildningen är avgörande för minskad arbetslöshet och förbättrad matchning på arbetsmarknaden samt för fortbildning av personal som saknar adekvat utbildning. Kvaliteten i svenska för invandrare (sfi) ska höjas med ökade möjligheter till individanpassning.

Fler elever inom vuxenutbildningen

Staden har ett brett utbud av vuxenutbildningar, varav en mängd kan leda direkt till arbete. Utbildningarna erbjuds dagtid, kvällstid eller på distans. Under året har antalet elever inom vuxenutbildningen ökat, både på grundläggande och gymnasial nivå. Samtliga elever som uppfyllt antagningskravet har erbjudits plats. Staden har bedrivit ett aktivt uppsökande och motiverande arbete för att uppmuntra personer som står långt ifrån arbetsmarknaden att välja studier.

Betygsresultaten inom den gymnasiala vuxenutbildningens yrkesutbildningar är höga. Under 2017 var andelen med godkänt betyg efter fullföljd kurs 90 procent. Inom de högskoleförberedande kurserna uppnådde 71 procent godkänt betyg. Inom grundläggande vuxenutbildning samt de högskoleförberedande

kurserna är betygsresultatet för kvinnor generellt något högre än för män. Brukarundersökningarna visar också att eleverna inom komvux och sfi är nöjda med både sina utbildningar och skolor.

Fler vägar till studier

Utbildningen är en nyckel för att kunna komma in och stanna kvar på arbetsmarknaden, och staden har arbetat aktivt för att uppmuntra till studier, speciellt för personer med kort utbildningsbakgrund, personer med svag ställning på arbetsmarknaden och personer som vill behörighetskomplettera till högskolan. På jobbtorgen erbjuds aspiranterna vägledning, coachning och annat stöd för att uppmuntras att välja studier för att stärka sin ställning på arbetsmarknaden, och allt fler jobbtorgaspiranter har under året valt att börja studera.

Mål för verksamhetsområdet

I Stockholm är det enkelt att utbilda sig genom hela livet.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för två av fyra av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, och två uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

För många aspiranter är ekonomin ett hinder under studietiden. Under året infördes det nya statliga studiemedlet Studiestartsstöd, som syftar till att förbättra möjligheterna att studera för personer som har kort utbildningsbakgrund och stort behov av utbildning. Arbetet med att rekrytera studenter har påbörjats, bland annat genom uppsökande insatser gentemot prioriterade grupper som långtidsarbetslösa, personer med funktionsnedsättning, nyanlända, kvinnor som står långt ifrån arbetsmarknaden och unga vuxna.

Utbildning i sfi (svenska för invandrare)

Antalet studerande inom sfi har ökat under året. Resultaten inom sfi är goda och har förbättrats jämfört med tidigare år. Av dem som genomfört nationella provet i sfi fick 97 procent godkänt resultat.

För att underlätta inträdet på arbetsmarknaden kan utrikesfödda som har en yrkesutbildning från hemlandet läsa svenska för yrkesutbildade (sfx). Undervisningen genomförs i samverkan med andra kommuner i länet. I Stockholm finns möjligheten att läsa yrkesanpassad svenska för pedagoger, ekonomer, jurister och andra samhällsvetare samt för ingenjörer och arkitekter.

Möjligheten att studera sfi under föräldraledighet har stärkts, både för att underlätta för föräldrar att upprätthålla sina svenska-kunskaper och för att nå nya grupper som har behov av sfi-undervisning. Undervisning har erbjudits sex timmar i veckan på introduktions-förskolan i Rinkeby samt på öppna förskolor i Skärholmen, Vårberg och Rågsved.

Utbildningar inom bristyrken

Under året har staden startat utbildningar med inriktning mot bristyrken som kock, fastighetsskötare, lastbilsmekaniker och bygginriktning. Totalt har 80 personer antagits. Inför kursstarterna lades extra fokus på att rekrytera studenter från jobbtorgen.

En prioriterad fråga har varit att fler personer

med kort utbildningsbakgrund ska söka sig till och klara av en utbildning inom vuxenutbildningen. Under året har staden därför startat ett sammanhållet program för kortutbildade. Inom ramen har programmet har även kombinationsutbildningar erbjudits, framförallt där studenterna givits möjlighet att kombinera sfi-studier med yrkesutbildningar med inriktning som undersköterska, barn och fritid, kock och bygg. Under året har också 67 personer studerat undersköterskeutbildning i kombination med sfi i projektet Järvapiloterna, som drivits i samarbete mellan staden och Arbetsförmedlingen.

Samhällsorientering

Genom samhällsorientering kan nyanlända få en grundläggande förståelse för det svenska samhället och en grund för fortsatt kunskapsinhämtning. Samhällsorienteringen erbjuds genom Centrum för samhällsorientering, ett länsgemensamt samordningskansli. Totalt har 1 750 deltagare från Stockholm deltagit i samhällsorientering under året. Arbetet med att få fler anhöriginvandrare att välja att delta i samhällsorienteringen har fortsatt. Under året har sex före detta elever fått uppdrag som ambassadörer för att sprida information om utbildningen.

FOTO: FREDRIC SANDIN CARLSON

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel kursdeltagare inom sfi med godkänt betyg efter fullföljd kurs	94 %	97 %	97 %	97 %	Helt	
Andel kursdeltagare inom grundläggande vuxenutbildning med godkänt betyg efter fullföljd kurs	85 %	82 %	84 %	79 %	Delvis	Resultatet har försämrats sedan föregående år. En analys av utfallet kommer att påbörjas.
Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning, högskoleförberedande kurser, med godkänt betyg efter fullföljd kurs	83 %	71 %	73 %	69 %	Delvis	Årsmålet bedöms inte anpassat för nuvarande mätmetod. Årsmålet är sänkt inför 2018.
Andel kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning, yrkesutbildning, med godkänt betyg efter fullföljd kurs	90 %	90 %	90 %	88 %	Helt	

Långsiktigt hållbar ekonomi

En god offentlig ekonomi är en förutsättning för att kunna stärka välfärden och Stockholms stad ska därför ha en budget i god ekonomisk balans. Grundläggande mål för soliditet och investeringskostnader garanterar långsiktig hållbarhet. Stadens verksamhet ska vara kostnadseffektiv och administrativa kostnader hållas låga.

Stadens budgetföljsamhet är god

Samtliga av stadens nämnder redovisar ett överskott på totalt 725 mnkr efter resultatdispositioner jämfört med budget. Stadsdelsnämndernas överskott uppgår till totalt 114 mnkr, där Östermalm har det största överskottet jämfört med budget. Även Älvsjö, Skärholmen och Rinkeby-Kistas stadsdelsnämnder har ett större överskott. Bland facknämnderna redovisar trafikinämnden och utbildningsnämnden de största överskotten jämfört med budget.

Ständiga förbättringar genom smarta lösningar

Strategi för Stockholm som smart och uppkopplad stad syftar till att stimulera, vägleda och samordna insatser för att genom digitalisering bidra till stadens vision och göra livet enklare och bättre för invånare, företagare och besökare. Ett exempel på en digitaliserad process som ska leda till förbättrad medborgardialog är trafikinämndens arbete med återkoppling

av felanmälan i e-tjänsten Tyck till.

Det nya koncerngemensamma ekonomisystemet är nu infört i hela staden vilket innebär ett minskat manuellt arbete och ökad säkerhet och effektivitet. Samtidigt har ett utvecklingsarbete om ett förbättrat beslutsstöd pågått i samverkan med stadens nämnder. Målet är att uppnå en effektiv och mer transparent uppföljning av ekonomi och verksamhet samt en högre prognossäkerhet. Ett digitaliseringsprojekt har genomförts där robotisering har testats inom ekonomi- och löneprocessen.

Stadens attraktionskraft som avtalspartner stärks

Ett flertal projekt för att utveckla och förstärka stadens upphandlings- och inköpsorganisation pågår. För att skapa en sammanhållen digital inköpsprocess för staden har en stor del av de centrala avtalen anslutits till stadens inköpsystem. Den statistik som

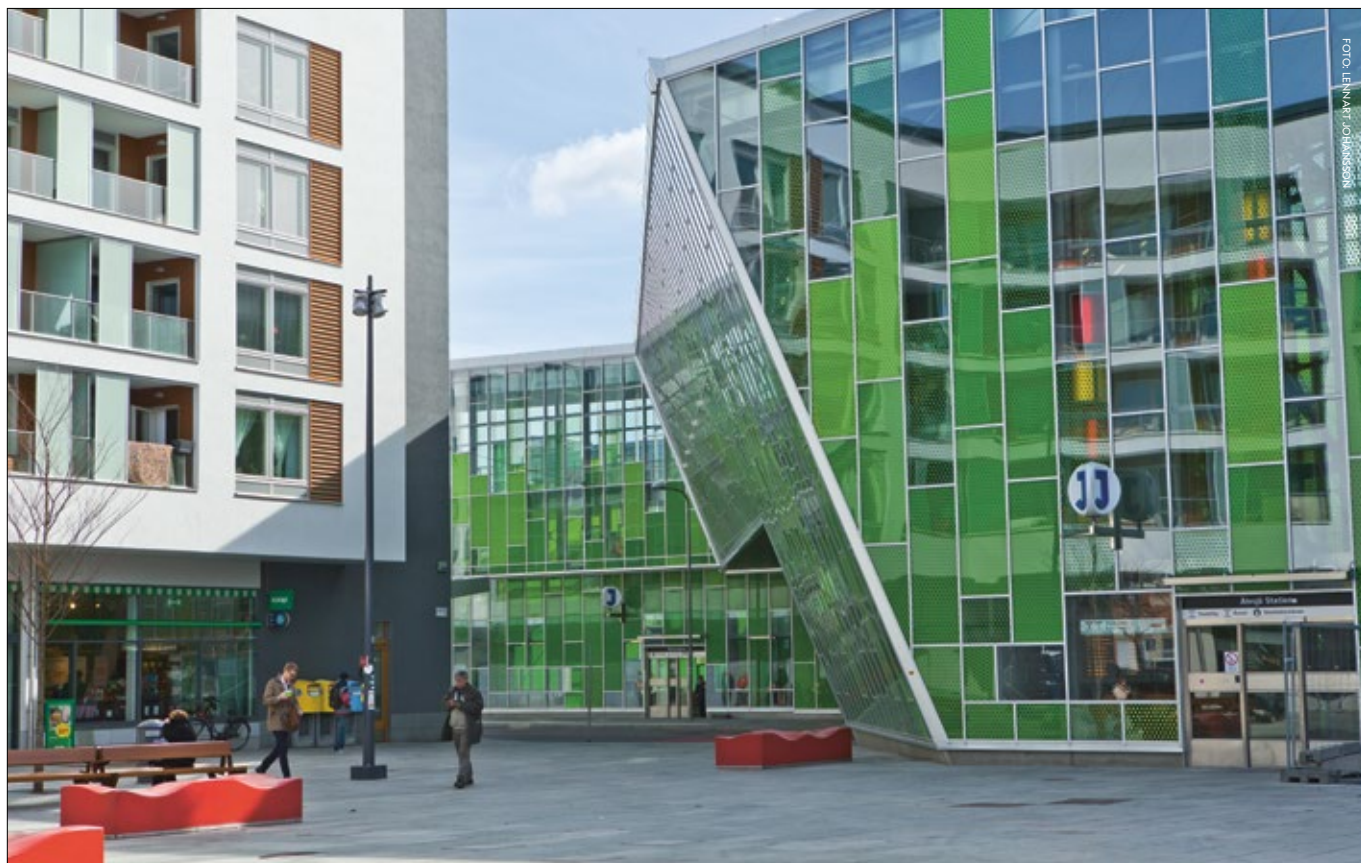

Mål för verksamhetsområdet

Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar

Måluppfyllelse för året

Bokslutet för 2017 visar ett positivt resultat om 2361 mnkr. Samtliga av kommunfullmäktiges tio årsmål för indikatorer uppnås helt. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

Ett exempel på en digitaliserad process som ska leda till förbättrad medborgardialog är trafiknämndens arbete med återkoppling av felanmälan i e-tjänsten Tyck till.

tas fram från stadens inköpssystem kan på sikt bidra till bättre underlag till de centrala avtalen och hur de tas fram. Förbättringsarbetet inom upphandlingsområdet ska leda till en ökad måluppfyllelse avseende kvalitet och totalkostnad för inköp av varor, tjänster och entreprenader samt att stärka stadens attraktionskraft som avtalspartner.

Internationellt arbete bidrar till större samverkan inom staden

Stadens medlemskap i Eurocities har medfört en fördjupad samverkan mellan stadens nämnder, bland annat genom ett gemensamt deltagande vid Eurocities nätverksmöten. Även stadens nya EU-policy har bidragit till ett större utrymme för samverkan inom staden.

Ett Stockholm som växer ställer krav på investeringar

Då stadens finansiella resurser är begränsade krävs ett särskilt fokus på kostnadseffektivitet och god ekonomisk hushållning i samtliga investeringsprojekt. Omprövningar och prioriteringar av resursfördelningen görs kontinuerligt för att nå målen och nyttja resurserna så effektivt som möjligt.

För att säkerställa lokalförsörjningen för skolan har projekt Samordnad skolplanering i Stockholm (SAMS) bedrivits där analys av grundskolebehovet per stadsdel har tagits fram. I syfte att öka kostnadseffektiviteten och prioritera projekt där de investerade medlen ger fler nya platser har ett ökat fokus lagts vid investeringskostnaden per tillkommande elevplats i lokalprojekt.

Indikator	Årsmål	Utfall T2	Utfall VB 2017	Måluppfyllelse	Kommentar	
Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	-	52 %	Helt		
Kommunkoncernens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	-	52 %	Helt		
Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	99,1 %	98,3 %	Helt		
Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	99,4 %	98,4 %	Helt		
Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	-	0,2 %	Helt		
Stadens ekonomiska resultat (lägst)	0,1 mnkr		2 361 mnkr	Helt		
Stadens kapitalkostnader per nettodriftskostnader (max)	7 %	-	6 %	Helt		
Stadens nettodriftskostnader per skatteintäkter (max)	100 %	-	99 %	Helt		
Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på kort sikt	30 %	-	36 %	Helt		
Stadens soliditet inkl. pensionsåtaganden på lång sikt	34 %	-	36 %	Helt		

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Stockholmarna är delaktiga i stadens utveckling och känner samhörighet med sin stad. Deras engagemang tas tillvara och ger riktning åt framtiden. Stockholm är ett föredöme i skyddet av de mänskliga rättigheterna och lika rättigheter och möjligheter kommer alla till del.

Den samlade bedömningen är att inriktningsmålet har uppfyllts helt under året. Bedömningen baseras på att samtliga åtta underliggande mål har uppnåtts helt.

Jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

Stockholm ska vara en jämställd stad där makt, möjligheter och resurser fördelas jämnt oavsett kön. Ett genus- och antirasistiskt perspektiv ska integreras i stadens alla verksamheter. Arbetet med att utveckla genusbudgetering ska fortsätta. Alla nämnder ska ha könsuppdelad statistik och analysera resursfördelningen utifrån kön.

Ett fortsatt strategiskt och intensifierat arbete

Staden har under året fortsatt och intensifierat det långsiktiga arbetet med att föra in ett jämställdhetsperspektiv i beslutsfattandet och i ordinarie styrning, från planering till utförande och uppföljning av verksamheten. Ett särskilt fokus har varit att utveckla arbetet med jämställdhetsanalyser.

Ett stadsövergripande program för ett jämställt Stockholm har tagits fram och beslutats. Stadens gemensamma budgetprocess har utvecklats utifrån ett jämställdhetsperspektiv, vilket bidrar till genomslag för jämställdhetsarbetet i staden. Staden har också utvecklat planprocesserna för jämställd planering i stadsutvecklingen.

Ojämställda resultat åtgärdas

I stadens uppföljning av verksamhet och budget har jämställdhetsperspektivet tjänat som underlag för ett utvecklingsarbete inom flertalet verksamhetsområden. Ojämställda resultat har identifierats. Stadsdelsnämnden Skarpnäck har till exempel identifierat att utredningsenheten för personer med missbruk har fördelat sina resurser ojämställt, vilket har bidragit till att enheten fokuserar mer på kvinnors behov. Kyrkogårdsnämnden har med anledning av könsuppdelad statistik noterat att kvinnor har en förhöjd upplevelse av otrygghet jämfört med män när de besöker stadens begravningsplatser.

Staden utvecklar arbetet med likvärdig omsorg och service, jämställd resursför-

delning samt jämställda beslut. Dessutom utvecklas det våldsförebyggande arbetet med fokus på maskulinitetsnormer. Arbetet utmärks också av att det motverkar könsstereotyper och bidrar till jämställd kommunikation, jämställt inflytande och delaktighet. Riktade insatser för att öka jämställdheten har gjorts inom verksamhetsområdena idrott, kultur och fritid, äldreomsorg och förskola.

Arbetet utmärks också av att det motverkar könsstereotyper och bidrar till jämställd kommunikation, jämställt inflytande och delaktighet.

Samverkan ökar genomslag för jämställdhetsarbetet

Staden har fortsatt att utveckla samverkan genom arbete med nätverk för att sprida erfarenheter och lärande exempel inom och mellan olika delar av staden. Exempelvis anordnade Enskede-Årsta-Vantör, Skarpnäck och Farsta stadsdelsnämnder en spridningskonferens för kollegialt lärande tillsammans med arbetsmarknadsnämnden. På konferensen lyftes olika gemensamma jämställdhetsutmaningar samt konkreta exempel på förbättringsarbeten. Vidare har staden både tagit fram nya och modifierat befintliga metoder och arbetssätt inom exempelvis socialtjänst och inom förskolan. Kompetensutveckling har skett på alla nivåer.

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

Måloppfyllelse för året

Årsmålet för kommunfullmäktiges indikator uppnås ej. Orsaken till att indikatorn inte uppnås beror på att många tjänsteutlåtanden var framskrivna under 2016 men beslutades 2017 då indikatorn tillkom och började följas upp. Flertalet nämnder skapade rutiner för att göra jämställdhetsanalyser under våren 2017, vilket också påverkat utfallet. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målopp- fyllelse	Kommentar
Andel tjänsteutlåtanden som innehåller en jämställdhetsanalys	100 %	50 %			Ej	Nämnderna har tagit fram rutiner och påbörjat arbetet.

En bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

För att Stockholm ska vara en demokratiskt hållbar stad och erbjuda alla stockholmare bra service och kvalitet fordras att Stockholm stad kan attrahera och behålla en mångfald av välutbildade och kompetenta medarbetare och chefer. Stockholm stad som arbetsgivare ska erbjuda grundförutsättningar som trygga arbetsvillkor, kompetensutveckling och en god och hälsosam arbetsmiljö, som ett led i att på bästa sätt förstå och sörja för alla stockholmares behov.

Närvarande och tydligt ledarskap

Ledarskapet är viktigt för att säkerställa att staden har kompetenta och engagerade medarbetare som bidrar till att utveckla verksamheten och erbjuda en likvärdig service med god kvalitet. I personalpolicyn beskrivs vilka krav och förväntningar staden som arbetsgivare har på chefer. Med denna som utgångspunkt genomför stadsledningskontoret stadsgemensamma utvecklingsinsatser för att stärka och utveckla ledarskapet i staden. Ett närvarande och tydligt ledarskap som främjar ett aktivt medarbetarskap är avgörande för alla verksamheter. Nämnder och styrelser genomför lokala ledarprogram och utbildningsinsatser.

Stadsgemensamma insatser är bland annat utvecklingsgrupper för både chefer, ledare och medarbetare. Ett ledarutvecklingsprogram för erfarna chefer med fokus på det strategiska ledarskapet startade i februari med 14 deltagare från olika förvaltningar och bolag. Vidare har introduktionsprogrammet *Chef i staden* genomförts med omkring 120 deltagare under året. Som en del av stadens handlingsplan för att förbättra arbetssituationen för socialsekreterare och biståndshandläggare har ytterligare fyra ledarutvecklingsprogram genomförts under året, där 32 enhetschefer och 32 biträdande enhetschefer inom socialtjänst och beställare inom äldreomsorgen har deltagit. Under året har stadens traineeprogram för akademiker genomförts för fjärde gången. Såväl vårens som höstens chefsseminarier har haft fokus på att stärka och utveckla den goda organisationskulturen med stöd av personalpolicyn. Seminarierna har innehållit föreläsningar, panelsamtal och olika verktyg för att ge stöd i arbetet med att förverkliga personalpolicyn.

Lika rättigheter och möjligheter

Under året har staden utvecklat och genomfört stödjande åtgärder för arbetet med aktiva åtgärder mot diskriminering: till exempel

en digital samarbetsyta, HR-workshops och kommunikationsmaterial som folder och bildspel. Ett stadsövergripande HR-nätverk för lika rättigheter och möjligheter på jobbet har också startats i syfte att utbyta kunskap och metoder över förvaltningsgränser. Utbildningsinsatser som genomförts inom området är fördjupade kunskaper om mänskliga rättigheter, breddad rekrytering och normkritik

Mål för verksamhetsområdet

Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för två av tre av kommunfullmäktiges indikatorer uppfylls helt. Den tredje indikatorn uppfylls delvis, dock är resultatet på en stabil nivå sett över tid. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

FOTO: LIESELOTTE VANDER MEULEN

Kompetensförsörjning och utvecklingsmöjligheter

Staden har under året tagit fram processtöd i det systematiska arbetet med kompetensförsörjning. Nämnderna har, arbetat med att ta fram kompetensförsörjningsplaner som innehåller kompetensbehov, planerade åtgärder och prioriteringar för att säkerställa att verksamheterna har rätt kompetens på både kort och lång sikt.

Traineeprogram Stockholm med 17 traineer har tillsammans med ett trettiotal deltagare i stadens ambassadörsprogram varit representerade på olika arbetsmarknadsdagar och mässor.

Hållbart arbetsliv för ökad kvalitet

Ett jämställt och hållbart arbetsliv ger medarbetarna goda förutsättningar att bidra till hög kvalitet i arbetet.

Det är viktigt för staden att vara en bra arbetsgivare med arbetsplatser där medarbetarna trivs och utvecklas. Resultaten från medarbetarenkäten är överlag goda.

Stadens totala sjukfrånvaro har minskat. I början av året var sjukfrånvaron 6,7 procent och vid årets slut var den 6,4 procent. Det är främst den långa sjukfrånvaron som minskat och minskningen gäller både för män och för kvinnor.

Nämnderna har under året arbetat strukturerat och framåtsyftande med omställning samt aktivt med rehabilitering och anpassning av arbetsuppgifter,

Genom ett starkt fokus på utveckling och kvalitet i verksamheten säkerställs en god service. Kontinuitet är en viktig faktor för god kvalitet och nämnderna arbetar fortlöpande med att införa heltid som norm. En handlingsplan har tagits fram med målen att alla nyanställningar skall vara på heltid och att alla deltidsanställda ska erbjudas heltidsarbete. Andelen heltidsanställda har ökat under 2017 och uppgår nu till 88,8 procent.

I december var totalt 43 574 personer anställda i Stockholms stad. Av dessa var 40 691 anställda i stadens nämnder och 2 883 var anställda i stadens bolag.

Ett jämställt och hållbart arbetsliv ger medarbetarna goda förutsättningar att bidra till hög kvalitet i arbetet.

FOTO: LIESELOTTE VANDERHEIJLS

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Målnup- fyllelse	Kommentar
Aktivt medskapande index	83	80	81	79	Delvis	Resultaten är överlag stabila jämfört med 2015 (80).
Index Bra arbetsgivare	83	83	-	-	Helt	Jämställdhetsaspekten belyses i ett av delindexen.
Index Psykosocial arbetsmiljö	78	78	-	-	Helt	

En stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

Stockholm ska i den egna verksamheten skydda och främja mänskliga rättigheter. En viktig del av rättighetsarbetet är att synliggöra exempelvis förekomst av diskriminering. Arbetet mot diskriminering ska vara systematiskt. För att uppnå detta behöver staden bli bättre på att kartlägga och analysera verksamheten.

Strategiskt utvecklingsarbete

Staden har under året fortsatt utveckla arbetsätt som systematiskt och långsiktigt bidrar till att tillgodose stockholmarnas mänskliga rättigheter.

Stadens brukar- och medborgarundersökningar tjänar som underlag för att bedriva ett strategiskt arbete som säkerställer rättigheter samt förebygger och motverkar diskriminering. Samma syfte tjänar de under året framtagna stadsövergripande programmen om barns rättigheter och inflytande samt om hbtq-personers rättigheter.

Den under året framtagna diplomutbildningen för ett hbtq-kompetent bemötande och andra kompetenshöjande insatser har också bidragit till utveckling av arbetssätt för att tillgodose stockholmarnas mänskliga rättigheter. Utvecklingsarbetet har också präglats av att identifiera grupper som kan vara särskilt utsatta för diskriminering i syfte att initiera åtgärder för att möta dessa gruppers behov.

Under året har staden tagit fram en webb-utbildning om skyddet mot diskriminering som ska vara ett verktyg för att stödja arbetet mot diskriminering.

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för två av fyra av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, två uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

Ungas egenmakt och inflytande

Staden har fortsatt att utveckla satsningen på ungas organisering. Arbetet utmärks av att stärka ungas förutsättningar för egenmakt utifrån kunskap om antirasism, feminism och maskulinitetsnormer. Mötesplatser har utvecklats och aktiviteter har genomförts för att särskilt tillgodose flickors och hbtq-personers behov. Nätverk har utvecklats för att inkludera fler aktörer inom civila samhället och andra myndigheter för att sprida erfarenheter och lärande om ungas livsvillkor.

Arbetet utmärks av att stärka ungas förutsättningar för egenmakt utifrån kunskap om antirasism, feminism och maskulinitetsnormer.

Nationella minoriteters rättigheter

Staden har i samråd med nationella minoriteter identifierat hur verksamheterna i större utsträckning kan tillgodose nationella minoriteters rättigheter. Utbildningsnämnden har tagit fram en strategi som inkluderar värdegrundsambassadörer för nationella minoriteter i stadens skolor i årskurs 7–9 samt kompetensutvecklingsinsatser för pedagoger och skolledare tillsammans med Skolverket. Utmärkande för andra insatser är att de tillgodoser nationella minoritetsbarns språkutveckling inom exempelvis förskoleverksamhet, skolor, men även genom olika former av kulturevenemang. Stadens arbete med romsk inkludering har under året ägnats åt att i dialog med romska företrädare identifiera stadövergripande insatser som bidrar till att verksamheterna tillgodoser gruppens rättigheter.

FOTO: MATTIAS PRODRONOU DAHLQVIST

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andelen brukare i dagverksamhet för äldre som inte upplever diskriminering	Öka	95 %	95 %	95 %	Delvis	Ingen förändring jämfört med föregående år. Ett arbete pågår för att minska upplevelser av diskriminering.
Andelen brukare inom omsorgen för personer med funktionsnedsättning som inte upplever diskriminering	Öka	82 %	83 %	81 %	Delvis	Upplevelse av diskriminering har ökat jämfört med föregående år. Ett arbete pågår för att minska upplevelse av diskriminering.
Andelen brukare inom socialpsykiatri som inte upplever diskriminering	Öka	89%	91 %	88 %	Helt	
Andelen brukare som inte upplever diskriminering inom förskolan och familjedaghem	Öka	97%	97 %	97 %	Helt	

Respekt för barnens rättigheter

Barns rättigheter ska vara centrala för alla politikområden och genomsyra stadens verksamheter. För att ytterligare garantera barnrättsperspektivet ska stadens barnombudsman vara verksamheterna behjälpliga och ge förslag till förbättringar. Med ökade resurser och ambitioner inom skola och välfärd förstärks förutsättningarna att se varje barns behov.

Eftersom indikatorerna endast avser utbildningsnämnden har stadsledningskontoret främst grundat sin bedömning om måluppfyllelse på nämndernas bedömning av målet. Utbildningsnämnden har under verksamhetsåret tagit fram egna årsmål på indikatorerna utifrån utfall i brukarundersökningen.

Andelen elever som uppger att det blivit utsatta för kränkande behandling eller trakasserier är något högre bland flickor än pojkar.

Högst är dock andelen bland de som inte vill uppge sitt kön. Det gäller i såväl årskurs 5 som årskurs 8 samt i årskurs 2 på gymnasiet där skillnaderna är som störst.

Stadens nämnder har genomfört flera aktiviteter som bidrar till måluppfyllelsen. Exempelvis har äldre- och ungdomsnämnden genomfört projektet *DöBra*, bland annat genom en utställning om unga och äldres tankar om döden på Bredängs bibliotek och Ekens

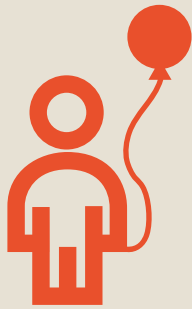

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för tre av sex av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt och tre uppnås delvis. Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

83%

av eleverna i årskurs 5 känner till sina rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.

träffpunkt i Skärholmen. Kulturnämnden har som en del i *Kultur i ögonhöjd* arbetat med utveckling av bibliotekets äppelhyllor, hyllor med media för och om barn och unga med funktionsnedsättning. Idrottsnämnden har i samarbete med Stockholms idrottsförbund genomfört tjejmässor som bland annat riktats till nyanlända för att synliggöra för tonårsflickor vilka möjligheter till fritidsaktiviteter de har i sitt närområde.

Olika utbildningsinsatser för att öka kunskap om barns rättigheter genomförts har genomförts under verksamhetsåret och stadsdelsnämnderna har fortsatt arbetet med barnrättsperspektivet, exempelvis hur barn påverkas i vuxenutredningar.

Beslut om gemensamt program

Kommunfullmäktige tog i december beslut om *Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018–2022*. Programmet blir utgångspunkt för stadens fortsatta arbete med barns rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention.

FOTO: PÅR OLSSON

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel elever i årskurs 2 på gymnasiet, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	85 %	85 %	86 %	Helt	
Andel elever i årskurs 2, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	62 %	62 %	64 %	Delvis	Utfallet försämrats marginellt i jämförelse med 2016. Nya rutiner gällande kränkande behandling, trakasserier och diskriminering har tagits fram.
Andel elever i årskurs 5 som känner till sina rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Öka	83 %			Helt	Könsuppdelat utfall finns inte.
Andel elever i årskurs 5, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	71 %	70 %	73 %	Delvis	Utfallet är detsamma som 2016. Nya rutiner för anmälan om kränkande behandling, trakasserier och diskriminering har tagits fram under året.
Andel elever i årskurs 8 som känner till sina rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention	Öka	52 %			Helt	Könsuppdelat utfall finns inte.
Andel elever i årskurs 8, som inte har utsatts för kränkande behandling eller trakasserier	Öka	76 %	75 %	80 %	Delvis	Utfallet är detsamma som 2016. Nya rutiner för anmälan om kränkande behandling, trakasserier och diskriminering har tagits fram under året.

En stad där ingen är rädd för våld

Staden ska stärka insatserna mot våld i nära relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga medarbetare i staden ska ha kunskaper i vålds- förebyggande arbete. Staden ansvarar för att inom framförallt socialtjänsten, skolan och förskolan arbeta förebyggande, och för socialtjänstens del också uppsökande och att ge stöd och skydd till brottsoffer.

Fokus på förebyggande arbete och tidiga insatser

Staden har fortsatt arbetet med att utveckla rutiner och metoder för att upptäcka tidiga signaler på våldsutsatthet genom bland annat standardiserade bedömnings- och utredningsinstrumentet med stöd i forskning och beprövade metoder. Medarbetare inom samtliga verksamhetsområden har utbildats i hur våld kan upptäckas och vilka åtgärder som ska vidtas.

Det våldspreventiva fortsätter att utvecklas, från tidiga universella insatser riktade till alla barn, unga och vuxna innan våldet har skett, till insatser riktade mot våldsutövare. Arbetet bedrivs i samverkan mellan socialtjänsten, fält- och fritidsverksamheter, förskolan och skolorna. Arbetet med att motivera våldsutövare till att ta emot insatser för att förändra sitt beteende och att upphöra med våldet behöver fortsatt stärkas. Det brottsförebyggande- och trygghetsskapande arbetet är starkt sammankopplat med socialt förebyggande arbete. Föräldrastödsprogram, utbildningar, fältassistenternas uppsökande arbete och sociala insatsgrupper har utgjort viktiga insatser i det förebyggande arbetet.

Stöd och skydd till våldsutsatta

Staden har prioriterat och genomfört ett antal åtgärder för att utveckla arbetet mot våld i nära relationer. Medarbetare och samarbetspartners utbildas och ges löpande stöd för att kunna upptäcka och samtala om våld. Antalet personer som utsatts för våld i nära relationer som är kända av socialtjänsten har ökat i jämförelse med föregående år. Genomförda utbildningar bedöms bidra till att fler vålds-

utsatta identifieras och därmed kan erbjudas stöd och skydd. Personer som lever med våld i nära relationer återfinns inom socialtjänstens samtliga verksamhetsområden.

En stor del av stadens arbete mot våld i nära relationer sker av stadens relationsvårdsteam (RVT) som erbjuder stöd- och behandlingsinsatser till våldsutsatta och våldsutövare, samt arbetar preventivt och uppsökande. Det framgår tydligt att de nämnder med etablerade relationsvårdsteam och som arbetar med kunskapsspridning internt och externt även identifierar våldsutsatta och våldsutövare i högre utsträckning. Arbetet med att erbjuda ett likställt stöd oavsett vart i staden den enskilde bor behöver fortsätta att utvecklas.

Resurscentrum Origo utgör ett viktigt stöd i stadens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck och under året har samarbetet med stadsdelsnämnderna stärkts. Det uppsökande och förebyggande arbetet bedrivs genom föreläsningar informationsspridning och genom råd och stöd. Efterfrågan på stöd från yrkesverksamma har ökat och ett ökat antal barn och unga söker sig till Origo. Hedersrelaterade ärenden är ofta komplexa i sin karaktär, det finns sällan enkla lösningar samtidigt som det saknas evidensbaserade metoder på området, tex på hur man kan arbeta med föräldrar, familjer och förövare i en hederskontext.

Ett tydligt barnperspektiv

Vid misstanke om att barn bevittnat eller utsatts för våld ska alltid en utredning inledas för att säkerställa barnets skydd från våld. Under året har stadens socialtjänst arbetat

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en stad där ingen behöver vara rädd för våld.

Måluppfyllelse för året

Nämnderna har i huvudsak genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner och har i all väsentlighet arbetat enligt Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck samt genomfört aktiviteter i enlighet med delmålen för programperioden. Det kommer däremot att ta tid innan åtgärderna får full effekt och arbetet mot ett Stockholm där ingen behöver vara rädd för våld ska betraktas som ett långsiktigt arbete. Verksamhetsområdesmålet bedöms uppfyllas helt under 2017.

med att stärka barnperspektivet i alla ärenden som rör våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck genom utbildningar och samverkan. Samverkan mellan verksamhetsområden samt mellan skolan och socialtjänsten har varit i fokus. Barn i skolåldern som bor på skyddat boende har erbjudits anpassade lösningar för skolundervisning.

Stadens socialtjänst har fortsatt att implementera metoden *Signs of Safety* för att på ett tydligt och strukturerat sätt kunna göra risk- och skyddsbedömningar för barn som utsätts, bevittnar eller riskerar att utsättas för våld. *Barnahus Stockholms* verksamhet bygger på myndighetssamverkan mellan polis, socialtjänst, barnläkare och barn- och ungdomspsykiatri och som tillsammans arbetar med barn som blivit utsatta för brott, våld eller övergrepp.

En tillgänglig stad för alla

Stockholm ska vara en tillgänglig stad för alla invånare. Alla, oavsett funktionalitet, ska ha lika möjlighet till full delaktighet. Samhällets stöd till personer med funktionsnedsättning ska vara utformat utifrån en grund i antidiskriminering och jämlikhet, så att insatserna ska kunna leda till ökad självständighet, delaktighet, inflytande och bättre levnadsvillkor.

Verksamhetsutveckling genom kollegial observation

Under våren påbörjades ett pilotprojekt inom verksamhetsområdet funktionshinder – *Verksamhetsutveckling genom kollegial observation*. I projektet ingår Bromma, Kungsholmen och Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnder. Projektet är ett samarbete mellan kommunstyrelsen, socialnämnden och stadsdelsnämnden.

En metod för kollegial observation har utvecklats. Metoden syftar till att få ett utvecklingsdrivande instrument för uppföljning av den faktiska kvaliteten, det vill säga med fokus på mötet mellan personal och brukare. Den syftar också till att lyfta goda

exempel, som sedan kan spridas i staden. En utbildning i metoden har också tagits fram och påbörjats där observatörer utbildas och sedan genomför kollegiala observationer. Efter observationen ger de en återföring till enheten på styrkor och utvecklingsområden, som de har sett. Metoden ska spridas till övriga stadsdelsnämnder.

Hälsa- och sjukvård till stadens brukare

LSS-hälsan är en stadsövergripande verksamhet som erbjuder kommunal hälso- och sjukvård i 195 boendeenheter och cirka 150 dagliga verksamheter enligt LSS. Enhetens ansvar omfattar basal hälso- och sjukvård inklusive habilitering och rehabilitering, samt

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en tillgänglig stad för alla.

Måluppfyllelse för året

Årsmålen för sex av sju av kommunfullmäktiges indikatorer uppnås helt, en uppnås delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

utbildning och handledning av personal. I oktober var antalet aktiva patientärenden cirka 930. LSS-hälsan arbetar för att patienterna ska få tillgång till hälso- och sjukvård på lika villkor och med samma goda kvalitet över hela staden, samt med samma förutsättningar till god hälsoutveckling som befolkningen i övrigt. Under året har LSS-hälsan startat spetskompetensgrupper inom områdena demens, diabetes, epilepsi, psykiatri, sexuell hälsa, smärta och sårvård. Hälsofrämjande levnadsvanor är i uppstartsfas. Vidare har LSS-hälsan, utöver det dagliga arbetet, bland annat implementerat en ny delegeringsordning, gjort teambaserade ADL (aktiviteter i det dagliga livet) – och riskbedömningar för cirka 180 patienter över 65 år samt arbetat med frågan om samtycke från personer med nedsatt beslutsförmåga.

Digitala verktyg för ökad kvalitet

Under året har staden, genom idrottsnämnden startat ett projekt inom Digital förnyelse i syfte att utveckla ett verktyg för att göra information om fritids- och kulturaktiviteter tillgänglig för personer i LSS-boenden för vuxna. Projektet går under arbetsnamnet *Fritidsappen*. Vidare har samverkansprojektet DigIT fortsatt sitt arbete kring digital kompetensutveckling för medarbetare inom äldreomsorg, funktionsnedsättning och socialpsykiatri. DigIT är ett projekt inom i Europeiska socialfondens (ESF) programområde 1:1 för kompetensförsörjning. Projektet syftar till att stärka medarbetarnas kompetens i att använda digitala verktyg och ska främja användandet av ny teknik samt bidra till kvalitetsutveckling i verksamheten.

Inom LSS-hälsan finns

195

boenden och cirka

150

dagliga verksamheter.

FOTO: LIESELOTTE VANDER VELDS

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse	Kommentar
Nöjda brukare – daglig verksamhet (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	87 %	90	89	91	Helt	
Nöjda brukare – LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	87 %	89	89	88	Helt	
Nöjda brukare – korttidsboende (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	90 %	89	92	87	Delvis	Årsmålet har sedan 2016 ökat från 89 % till 90 %. Utfallet ligger dock fast mellan åren vilket föranleder delvis måluppfyllelse.
Brukarens upplevelse av trygghet – LSS-boende, vuxna och barn (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	91 %	92	92	92	Helt	
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de kan påverka insatsens utformning (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	77 %	79	81	78	Helt	
Andel personer med funktionsnedsättning som upplever att de blir väl bemötta av stadens personal (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	89 %	92	92	93	Helt	
Andel personer som upplever att de varit delaktiga i upprättandet av genomförandeplaner (stöd och service till personer med funktionsnedsättning)	79 %	80	82	79	Helt	

Demokrati och inflytande

Stockholmarna ska känna att de har möjlighet att påverka Stockholms utveckling. Ett viktigt arbete under mandatperioden är att stärka den representativa demokratin. Staden ska ta ansvar för att öka valdeltagandet i de delar av staden där det är lågt.

Lokala utvecklingsprogram konkretisar stadens vision

Staden har under 2017 fortsatt arbetet inom ramen för de lokala utvecklingsprogram som togs fram under 2016. Stadsdelsnämnderna redovisar det pågående arbetet med de lokala utvecklingsprogrammen inom den ordinarie uppföljningen utifrån de mål och aktiviteter från programmen som fastställts i deras verksamhetsplaner. Det är ett omfattande arbete som i stort pågår enligt plan. Ett exempel är Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd som samarbetar med trafiknämnden, Svenska Bostäder, SISAB, utbildningsnämnden, Fryshuset, föreningar och boende i området kring att göra Östberga torg mer levande och öka förutsättningarna för att människor ska mötas och skapa trivsel och trygghet. Under benämningen Sommartorg har en rad aktiviteter genomförts under sommaren 2017. Trafiknämnden har samverkat med samtliga prioriterade stadsdelsnämnder genom deltagande i dialoger med medborgare, samråd kring detaljplaner, workshops och trygghets-

vandringar för att inhämta synpunkter och önskemål om verksamheten.

Delaktighet och inflytande

Staden har fortsatt att utveckla den lokala demokratin, bland annat genom olika försök med medborgarbudget. Under året har staden tillgängliggjort skollokaler till föreningslivet under kvällar och helger. Genom att installera kortlås har antalet bokningsbara skollokaler ökat, totalt har elva nya skollokaler tillgängliggjorts i nio skolor i sju stadsdelsnämndsområden.

Stadens samverkan med civilsamhället har fortsatt utvecklas under året. I Enskede-Årsta-Vantör och Farsta stadsdelsnämnder har exempelvis workshops anordnats för att stärka och hitta samarbetsformer med civilsamhället, bland annat kopplat till civilsamhällets roll i stadsutvecklingsprojekt. Den utveckling av Tyck till-appen som påbörjades 2016 har fortsatt under året och under från och med januari 2018 ska återkoppling kunna lämnas på felanmälningar.

Mål för verksamhetsområdet

Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande.

Måluppfyllelse för året

Årsmål för samtliga tre indikatorer har inte kunna fastställas under 2017 på grund av att medborgarundersökningen försenades. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Dessutom har samtliga av kommunfullmäktige beslutade aktiviteter genomförts under året. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017. Stadsledningskontorets bedömning om måluppfyllelse grundar sig på ovanstående samt att 27 av 30 nämnder anger hel måluppfyllelse för verksamhetsområdet, resterande tre nämnder anger delvis måluppfyllelse.

Indikator	Årsmål	Totalt	Utfall Kvinnor	Män	Måluppfyllelse
Andel stockholmare som har förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där de bor	Förslag om att årsmål för 2017 inte fastställs	38 %	37 %	40 %	Då årsmål inte fastställs kan ingen bedömning ske huruvida indikatorn är uppfylld.
Andel stockholmare som vet hur de kan påverka beslut som rör deras närmiljö	Förslag om att årsmål för 2017 inte fastställs	21 %	20 %	22 %	Då årsmål inte fastställs kan ingen bedömning ske huruvida indikatorn är uppfylld.
Andel stockholmare som är aktiva inom civilsamhällets organisationer	Förslag om att årsmål för 2017 inte fastställs	29 %	29 %	29 %	Då årsmål inte fastställs kan ingen bedömning ske huruvida indikatorn är uppfylld.

Offentlig upphandling

Stockholm ska använda offentlig upphandling som ett styrmedel för att driva utvecklingen i socialt, ekologiskt och ekonomiskt hållbar riktning. Vår verksamheten ska kännetecknas av hög kvalitet, öppenhet och goda arbetsvillkor. Sociala hänsyn ska användas vid upphandling för att exempelvis motverka oseriösa leverantörer och bidra till att långtidsarbetslösa kommer i arbete.

Arbetsrättsliga krav förbättrar villkor på arbetsmarknaden

Sedan den 1 juni 2017 är det lagkrav för upphandlande myndigheter att ställa ut särskilda arbetsrättsliga villkor i vissa fall. Under året har staden ställt ut särskilda arbetsrättsliga villkor vid upphandling av hemtjänst och persontransporter.

Staden har tillsammans med Göteborg och Malmö färdigställt arbetet med att ta fram särskilda arbetsrättsliga villkor inom byggområdet för ett 50-tal olika yrkeskategorier – från platsättare till byggstädare. Genom att ställa ut särskilda arbetsrättsliga villkor i upphandlingar minskar risken för osund kon-

kurrens och oskäligen villkor på den svenska arbetsmarknaden.

Sysselsättningskrav bidrar till praktikplatser och jobb

Staden har ställt ut sysselsättningsfrämjande krav i ett 50-tal upphandlingar, främst som dialogkrav men också som anställningskrav. Under året har tidigare kravställningar resulterat i 39 praktikplatser och 10 anställningar. Staden deltar i projekt *Sysselsättning genom offentlig upphandling* som drivs av upphandlingsmyndigheten och syftar till att sprida kunskap om möjligheten att ställa sysselsättningskrav i offentlig upphandling.

Mål för verksamhetsområdet

Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning.

Måloppfyllelse för året

Årsmålet för kommunfullmäktiges indikator uppnås helt. För den obligatoriska nämndindikatorn uppfylls målet delvis. Nämnderna har genomfört de aktiviteter de föresatt sig i sina verksamhetsplaner. Med anledning av ovanstående bedöms verksamhetsområdesmålet uppfyllas helt under 2017.

Genom att ställa adekvata tillgänglighetskrav vid upphandling bidrar staden till att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättning i leverantörsleden.

Enhetliga miljökrav skapar tydlighet

Staden har under året deltagit i revidering av gemensamma miljökrav för entreprenader. Genom samverkan med andra upphandlande myndigheter skapas tydliga spelregler för leverantörsmarknaden och utrymmet att ställa drivande krav ökar. De reviderade gemensamma miljökraven för entreprenader, som tillkommit genom en överenskommelse mellan Göteborgs Stad, Malmö stad och Stockholms stad samt Trafikverket, är ett led i ambitionerna för hållbar upphandling.

Samlastning av stadens inköp kan utvecklas

I förstudie av samlastning av varor till stadens egna verksamheter har staden identifierat ett antal intressanta utvecklingsområden för ökad samlastning. Syftet med förstudien kring samlastning var att undersöka om detta leder till effektivare godshantering, färre transporter, lägre miljöpåverkan och ökad framkomlighet.

Kvalitet och effektivitet i stadens inköps- och upphandlingsverksamhet

Upphandling har påbörjats av ett koncerngemensamt systemstöd för elektronisk upphandling och avtalshantering. Syftet är att tillsammans med befintligt inköpssystem skapa ett digitalt stöd, från upphandling till beställning och betalning. Ett förberedande arbete har gjorts för att ta fram systemstöd för analyser av stadens inköpsvolymen för olika kategorier samt processer och arbetssätt.

Under året har staden fattat beslut om att införa kategoribaserat arbetssätt inom inköp för att stärka stadens upphandlings- och inköpsorganisation. Målet är att uppnå rätt kvalitet i stadens verksamheter, en lägre totalkostnad för köpta varor och tjänster samt att staden ska vara en attraktiv avtalspartner.

Genom att ställa hållbara krav i upphandlingar bidrar offentlig upphandling att utveckla staden i hållbar riktning. Staden har under året genomfört cirka 550 upphandlingar.

550

upphandlingar har genomförts under året.

Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Indikator	Årsmål	Utfall Totalt	Måluppfyllelse	Kommentar
Andel upphandlade avtal där plan för systematisk uppföljning har tagits fram	80 %	87 %	Helt	

Ekonomisk och finansiell analys

Årsredovisningen omfattar kommunkoncernen Stockholms stad. I kommunkoncernen ingår staden och de kommunala bolagen. Med de kommunala bolagen menas stadens majoritetsägda bolag som finns samlade i koncernen Stockholms Stadshus AB. Stockholms Stadshus AB ägs av Stockholms stad och fungerar som en sammanhållande funktion för huvuddelen av stadens aktiebolag.

För en mer utförlig beskrivning av aktiebolagen hänvisas till årsredovisningen för Stockholms Stadshus AB som kan beställas via www.stadshusab.se.

Om kommunkoncernen

Årets resultat

I kommunkoncernens resultat ingår resultatet för staden, resultatet för koncernen Stockholms Stadshus AB, resultatet för stadens övriga bolag som inte ingår i koncernen Stockholms Stadshus AB samt kommunalförbund. Efter att koncerninterna mellanhavanden, inklusive utdelning, har eliminerats uppgår resultatet efter skatter och finansiellt resultat för kommunkoncernen till 3 446 mnkr (5 407 mnkr).

Resultat för kommunkoncernen, mnkr

2017	2016	2015	2014	2013
3 446	5 407	2 606	4 087	2 502

Koncernen Stockholms Stadshus AB:s samlade resultat efter finansiellt resultat uppgår till 2 349 mnkr (1 914 mnkr). Koncernen Stockholms Stadshus AB:s dispositioner och skatt uppgår till 418 mnkr (567 mnkr) och årets resultat uppgår till 1 930 mnkr (1 347 mnkr).

Avskrivningar

De planliga avskrivningarna på anläggningstillgångar ökade med 329 mnkr under 2017 och uppgår till 4 827 mnkr (4 498 mnkr). Ökningen av avskrivningarna beror på att investeringsvolymerna i framförallt bostäder har legat på en hög nivå under de senare åren. Att avskrivningarna inte ökar mer trots de höga investeringsvolymerna beror främst på att investeringarna sker i pågående nyanläggningar som inte börjar skrivas av förrän de är helt färdigställda.

Finansiella intäkter och kostnader

Det finansiella resultatet för kommunkoncernen är negativt och uppgår till -462 mnkr (-533 mnkr). Det finansiella resultatet har påverkats av den låga räntenivån.

Kassaflödesanalys

I stort sett har hela kommunkoncernen gemensam hantering av finansiella flöden som administreras av staden. De kommunägda bolagen har antingen en fordran på eller en skuld till staden. Enligt finanspolicy för kommunkoncernen Stockholms stad ska kommunkoncernens kassaflöden kvittas mot varandra och all extern lånefinansiering och placering ska ske centralt.

Balansräkning

Soliditet

Soliditeten visar det egna kapitalet i förhållande till balansomslutningen. Det egna

kapitalet för kommunkoncernen har ökat med 3 446 mnkr och uppgår till 120 716 mnkr (117 269 mnkr). Förändringen av det egna kapitalet är hänförlig till årsresultatet på 3 446 mnkr. Balansomslutningen uppgår till 198 397 mnkr (187 924 mnkr). Detta medför en ökning av balansomslutningen på 10 473 mnkr.

Kommunkoncernens soliditet uppgår till 52 procent inklusive pensionsåtaganden (53 procent). En långsiktigt stabil soliditet är bra för att ge kommunkoncernen en god betalningsförmåga på lång sikt och därmed en god finansiell handlingsberedskap för framtiden. Nedanstående tabell visar soliditeten under perioden 2013–2017.

Soliditet för kommunkoncernen (inklusive pensionsåtaganden), procent

2017	2016	2015	2014	2013
52,3	53,3	53,3	55,2	54,2

Investeringar

Kommunkoncernens bruttoinvesteringar ligger på en fortsatt hög nivå och uppgår 2017 till 15 912 mnkr (15 595 mnkr). Bruttoinvesteringarna för koncernen Stockholms Stadshus AB ligger också på en fortsatt hög nivå och uppgår 2017 till 10 874 mnkr (10 073 mnkr). Investeringsvolymen har ökat under senare år och antalet stora projekt över 300 mnkr var vid årsskiftet närmare 60 stycken.

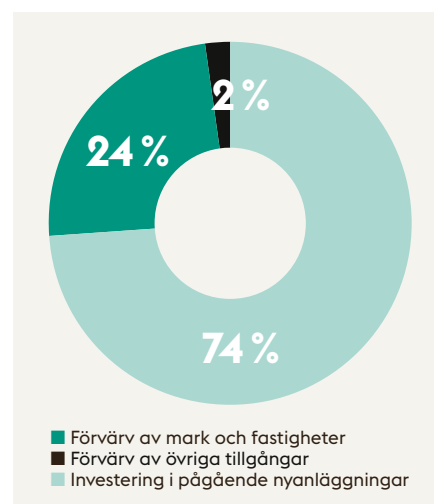
Svenska Bostäder, Familjebostäder och Stockholmshem redovisar en sammanlagd investeringsvolym om 5,7 mdkr, vilket är cirka 500 mnkr högre än år 2016. Bostadsbolagen har under 2017 påbörjat byggande av nästan 1 800 lägenheter.

Under året har SISAB investerat cirka 1,9 mdkr. Investeringarna avser framför allt uppförande av Sjöviksskolan, Nälstaskolan samt om- och tillbyggnad av Kämpetorpsskolan.

Stockholm Vatten och Avfalls investeringar uppgår sammanlagt till cirka 1,5 mdkr. Investeringarna är hänförliga till åtgärder i såväl befintligt nät som i exploateringsområden samt projektet Stockholms framtida avloppsrening (SFA).

Diagrammet nedan ger en översikt över hur bruttoinvesteringarna för kommunkoncernen har fördelats under 2017. Investeringarna består främst av nyproduktion av bostäder

samt förvärv av mark och fastigheter. Med pågående nyanläggningar menas investeringar i anläggningstillgångar av väsentligt värde som är under uppförande, men ännu inte färdigställda.

Finansiell verksamhet

Kommunkoncernens lånebehov tillgodoses genom en central upplåning. All extern lånefinansiering och placering hanteras centralt av Stockholms stads internbank. Internbanken har till uppgift att stödja kärnverksamheten och tillvarata skalfördelarna i den finansiella hanteringen. Detta uppnås bland annat genom ett gemensamt koncernkontosystem, som möjliggör att alla flöden nettas internt innan Stockholms stad behöver vända sig mot den finansiella marknaden. På så sätt underlättas administrationen av de interna flödena samtidigt som det ger lägre totala finansieringskostnader.

Kommunkoncernen har en mycket hög kreditvärdighet, så kallad rating. Ratingen ska återspegla kommunkoncernens förmåga att infria sina betalningsåtaganden och finansiella skyldigheter på kort respektive lång sikt. Kreditbedömningen utförs av kreditvärderingsinstitutet Standard & Poor's som ger kommunkoncernen Stockholms stad högsta möjliga betyg för både den korta och långa upplåningen, A-1+ respektive AAA. Ratingen uppdateras halvårsvis och bekräftades den 17 november 2017. För investerare innebär denna rating att det är förknippat med mycket låg risk att låna ut pengar till Stockholms stad. Detta möjliggör att kommunkoncernen erhåller fortsatt förmånliga lånevillkor.

Upplåning

Kommunkoncernen Stockholms stad hade den 31 december 2017 en extern skuldportfölj om 38 619,2 mnkr (36 308,3). Den externa skuldportföljen har sedan årsskiftet ökat med 2 310,9 mnkr. Nettoskuldportföljen, det vill säga bruttoskuld minus placeringar, var för kommunkoncernen 38 600,8 mnkr (36 289,1), vilket är en ökning om 2 311,7 mnkr. Ökningen i skuldportföljen beror på en fortsatt hög investeringsnivå i kommunkoncernen. Investeringarna består främst av byggnation av bostäder och skolor, samt infrastrukturprojekt.

Kommunkoncernen hanterar skuldförvaltningen effektivt inom de ramar som finns i enlighet med fastställd finanspolicy. För att bland annat uppnå detta lånar Stockholms stad med både fast och rörlig ränta på inhemsk och internationell lånemarknad. Stockholms stad arbetar även aktivt med att hantera förfallostrukturen och samarbetar med många olika motparter, vilket medför minskad refinansieringsrisk.

Valuta- och räntederivat uppgår per den 31 december till ett sammanlagt nominellt belopp brutto om 12 559,4 mnkr efter säkrad kurs. Enligt finanspolicyn får derivat ingås för att hantera uppkommen ränte- och valutarisk. Samtliga derivatinstrument utestående på balansdagen är säkringsinstrument med syfte att säkra ränte- och valutarisk för kommunkoncernens skuldportfölj. Den delen av extern skuldportfölj som är i utländsk valuta, 15,2 procent, är genom derivat omvandlade till SEK. Det ger en förutsägbarhet avseende valutarisk och räntekostnader, som bland annat underlättar för kommunkoncernens verksamhetsplanering. I analys av upplåningen används, om inte annat anges, belopp inklusive säkring med derivat i linje med

säkringsredovisning. Utestående derivat omfattar swappar och terminer.

Den genomsnittliga räntan för kommunkoncernens externa skuldportfölj uppgår för 2017 till 1,0 procent och årets räntekostnad för den externa skuldportföljen är 379,4 mnkr. Den genomsnittliga räntebindningstiden för den externa skuldportföljen per den 31 december är 2,0 år (2,4).

Grunden för en god låneplanering är bra prognoser över koncernens kassaflöden. Bolagen och de största investerande nämnderna i kommunkoncernen upprättar både kortsiktiga och mer långsiktiga prognoser över sina kassaflöden. Dessa prognoser är en förutsättning för att kunna se till att upplåning och placering sker på lämpliga räntenivåer och löptider.

Kommunkoncernen lånar i huvudsak genom olika marknadsprogram direkt på den finansiella marknaden. Det sker genom att Stockholms stad ger ut certifikat (korta lån) och obligationer (långa lån). Utöver lån via marknadsprogrammen sker upplåning hos Europeiska Investeringsbanken (EIB) och Nordiska Investeringsbanken (NIB). Utnyttjade nominella belopp per den 31 december anges i nedan tabell.

Kommunkoncernen har extra betalningsberedskap i form av en checkräkningskredit om 4 000 mnkr samt ett kreditlöfte i form av ett syndikerat lån om 5 000 mnkr.

Finanspolicyen sätter ramarna

Finanspolicyen anger mål och riktlinjer för finansverksamheten inom kommunkoncernen samt identifierar de finansiella risker som kommunkoncernen är exponerad för och hur de ska hanteras.

Andel låneförfall per 31 december 2017

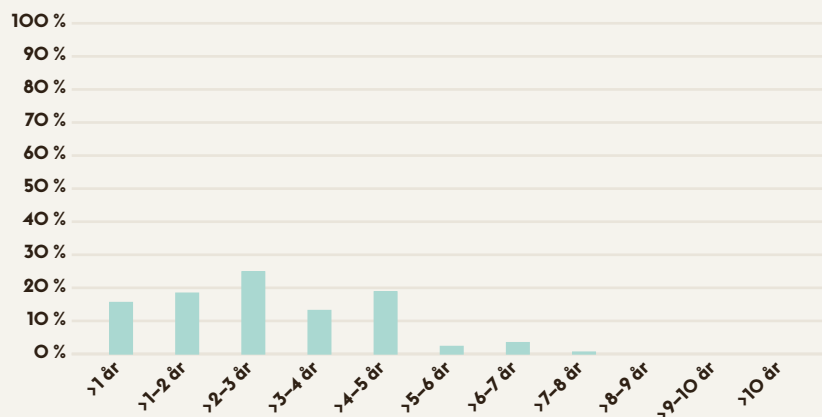

Foto: UESLOTTE VAN DER MEIJ

Marknadsprogram	Rambelopp, lokal valuta	Utnyttjat, lokal valuta	Utnyttjat SEK miljoner
Kommuncertifikat, KC, miljoner SEK	12 000	0	0
Euro commercial paper, ECP, miljoner USD	1 500	0	0
Medium term note, MTN, miljoner SEK	10 000	0	0
Euro medium term note, EMTN, miljoner EUR	8 000	3 122	28 859
Övriga låneprogram			
Europeiska investeringsbanken, EIB, miljoner SEK	5 700	4 749	4 749
Nordiska investeringsbanken, NIB, miljoner SEK	4 500	4 500	4 500

Risker förenade med stadens finansiella verksamhet hänför sig huvudsakligen till kredit- och marknadsrisk. Det finns även andra risker såsom likviditetsrisk, finansieringsrisk och operativa risker. Kreditrisk är risken för att en motpart inte kan uppfylla sina betalningsförpliktelser gentemot kommunkoncernen. Kreditrisken mäts som kreditvärde per motpart eller instrument. Marknadsrisk definieras som risken för att förändringar av räntor, växelkurser och priser leder till en ofördelaktig förändring av värdet av tillgångar och skulder. Ränterisk uttrycks som genomsnittlig räntebindningstid (duration) för den externa skuldportföljen samt en definierad räntefallostruktur. Durationen ska varken vara kortare än 1,5 år eller längre än 4,5 år. Finansieringsrisken är risken att vid kapitalförfall inte kunna återfinansiera förfallet eller endast lyckas låna till kraftigt ökade

kostnader. Finansieringsrisken hanteras genom att kapitalförfällen, i möjligaste mån utifrån marknadsförutsättningar, sprids över tid. För att minimera risken för oförutsett högre räntekostnader, orsakade av ränte- och valutförändringar under löptiden för ingående lån i skuldportföljen, får Stockholms stad använda derivat.

Stockholms stad har valt att ha en sammanhållen central finansfunktion, internbanken, som hanterar de aggregerade riskerna, säkerställande av finansiering, likviditetshantering, bankrelationerna etcetera. En central hantering innebär även en minskad finansiell risk och möjliggör för en bättre intern kontroll.

Riskerna följs upp löpande av en riskkontrollfunktion och rapporteras till kommunstyrelsen.

Om staden

Årets resultat

Årets resultat för staden uppgår till 2 361 mnkr (4 643 mnkr). Realisationsvinster och försäljning av exploateringsfastigheter utgör den största delen av resultatet, 4 163 mnkr. Försäljningar har skett främst i Botkyrka kommun, Hagastaden, Hjorthagen och på Kungsholmen. Sverigeförhandlingen har för Stockholms del inneburit ett åtagande avseende bidrag till infrastrukturella satsningar på 2 979 mnkr. Skatter och generella statsbidrag har påverkat resultatet positivt med 467 mnkr beroende på gynnsammare skatteunderlagsutveckling samt erhållen byggbonus.

Stadens verksamheter lämnar ett överskott med drygt 725 mnkr, varav 114 mnkr avser

stadsdelsnämnderna. Nettokostnaderna exklusive jämförelsestörande poster har under året ökat med 2,6 procent (4,5) medan skatteintäkter och generella statsbidrag ökat med 3,7 procent (5,8), en gynnsam utveckling.

Resultatet justerat enligt kommunallagens krav på en ekonomi i balans, visar att staden uppfyller kravet då resultatet är positivt, och uppgår till 828 mnkr (4 225 mnkr). Enligt stadens finansieringsstrategi ska vinster vid försäljning av exploateringsområden finansiera exploateringsverksamheten. Resultatet, när även dessa vinster avräknats uppgår till -1 803 mnkr. Orsaken är kostnaden för bidrag till infrastrukturella satsningar enligt Sverigeförhandlingen på 2 979 mnkr, en

Resultat per den 31 december, mnkr	2017	2016	2015	2014	2013
Resultat förändring eget kapital	2 361	4 643	1 924	3 450	3 444
Varav reavinster	4 163	4 426	1 426	1 912	987

engångskostnad bokförd 2017, dvs resultatet från verksamheten uppgår till 1 177 mnkr.

Av den budgeterade utdelningen om totalt 1,2 mdkr från Stockholms Stadshus AB har 400 mnkr återredovisats enligt beslut i Kommunfullmäktige.

Reservation av eget kapital för perioden 2018– 2020

Årets resultat uppgår till 2 361 mnkr. Möjlighet finns att disponera del av resultatet utan att stadens långsiktiga finansiella mål äventyras. Kvarstående reservation avseende IT-satsningar utökas därför till 1 830 mnkr att disponeras under 2018 till 2020. IT-satsningarna har karaktären av bestående värde för framtiden. Reservationen fördelas på följande projekt:

IT-satsning	mnkr
Gemensam IT-plattform (GSIT 2.0)	560
Skolplattform	250
Stockholms Informations och Kommunikations Teknik (SIKT)	25
Uppgradering e-tjänstplattform	15
Dokumenthanteringssystem E-dok	110
Publikt Wifi-nätverk	7
GDPR – dataskyddsförordningen	10
Stockholm.se modernisering stadens hemsida	15
Smart stad	190
Modernisera sociala system	570
Beslutsstöd	13
Versionsbyte ekonomisystemet Agresso	30
Digital förnyelse	35
Summa	1 830

Kvarvarande reservation från 2016 avseende sociala investeringar om 289 mnkr och 184 mnkr avseende kompetensutveckling förs över för användning 2018–2020.

Verksamhetens intäkter

Verksamhetens intäkter uppgår till 12 103 mnkr (11 977 mnkr), vilket är en ökning med 126 mnkr eller 1 procent jämfört med föregående år. Bidrag till flyktingmottagande från Migrationsverket har minskat något. Omfattningen av flyktingmottagandet har minskat betydligt i jämförelse med 2016. Statsbidragen till utbildningsverksamheten har ökat avseende bidrag för Lärarlönelyftet

och satsningar till fritidshem och lågstadiet. Däremot har bidrag avseende maxtaxan minskat beroende på att den indexreglerade taxan har höjts. Parkeringsintäkterna har ökat med 163 mnkr beroende på genomförd plan för parkering där avgifterna i innerstaden höjts och nya områden i ytterstaden har belagts med avgifter.

Verksamhetens kostnader

Verksamhetens kostnader, exklusive avskrivningar, uppgår till 52 947 mnkr (51 887 mnkr), vilket är en ökning med 1 060 mnkr eller 2,0 procent (7,3 procent). Befolkningsökningen har avtagit men är fortsatt hög, 14 693 personer det senaste året. Inflationen har ökat något till 1,9 procent jämfört med december 2016, men håller tillbaka kostnadsökningarna. Nedan beskrivs några större kostnadsposter.

Bidrag och transfereringar

Kostnaden för bidrag och transfereringar uppgår till 2 278 mnkr (2 249 mnkr), en ökning på 1,3 procent jämfört med föregående år. Ekonomiskt bistånd är något högre än föregående år och uppgår till 931 mnkr (895 mnkr). Antal biståndshushåll har i ett tolv månadersperspektiv ökat med 0,7 procent. Av de vuxna biståndstagarna i november var 44 procent arbetslösa (44 procent). Bidrag till föreningar mm har ökat medan 2016 års bidrag till Eurovision Song contest inte har någon motsvarighet 2017.

Externa utförare

Kostnaderna för externa utförare uppgår till 18 899 mnkr (18 733 mnkr) en kostnadsökning med 0,9 procent (6,4 procent), det vill säga en lägre ökning än inflationen. För verksamhetsområdet äldreomsorg och övrig utbildning utförs över 60 procent av verksamheten av externa entreprenörer och för verksamhetsområdena omsorg om funktionshindrade, utbildning gymnasieskolan och infrastruktur är hälften eller mer än hälften av verksamheten utlagd på entreprenad. I förhållande till föregående år har andelen verksamhet utförd av extern utförare minskat avseende äldreomsorg, stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt för individ och familjeomsorg. Inom individ och familjeomsorg har flyktingverksamheten kunnat bedrivas via mindre kostnadskrävande lösningar. Barn som väljer att gå i fristående förskolor och grundskolor har ökat något. Över en

tredjedel av stadens totala kostnader utgörs av entreprenadkostnader.

Konsultkostnader

Kostnaderna för konsulter uppgår till 999 mnkr (1 109 mnkr) en minskning med 110 mnkr eller 9,9 procent (+7,6 procent). Minskningen beror främst på att kostnaderna för den dominerande konsultgruppen IT-konsulter, har minskat. Det stora projektet införande av ett koncerngemensamt ekonomisystem, SUNE, har slutförts medan genomförande av ny gemensam IT-service har försenats på grund av överklagande av genomförd upphandling. Staden har under året bedrivit flera stora digitaliseringsprojekt bland annat genomförande av skolplattformen, ett IT-baserat verksamhetsstöd inom utbildning samt eDok, system för ärendehantering.

Personalkostnader

Personalkostnaderna har 2017 ökat med 5,6 procent (9,2 procent). Antalet helårsarbetare har under året ökat med 1 092 stycken eller 2,6 procent. Ökningen av helårsarbetare är hänförlig till återtagen verksamhet från externa utförare samt ökad verksamhet till följd av en växande stad. I jämförelse med 2016 är ökningen mer än tusen årsarbetare lägre, ökningstakten har avtagit. Den genomsnittliga löneökningen under året uppgår till 3,7 procent. Premien för avtalsgruppsjukförsäkringen, som ingår i personalkostnaderna, har utgått 2017 liksom 2016 på grund av positiv avkastning på förvaltad kapital.

Procentuellt sett har verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionshinder ökat mest. Beloppsmässigt står utbildningsområdet för den största ökningen, där en stor personalkostnadsökning skett kombinerat med ett ökat antal årsarbetare. Förskoleverksamhet och fritidshem är det verksamhetsområde, som ökar minst procentuellt. Inom administrationen ökar personalkostnaderna bland annat på grund av en satsning på överförmyndarverksamhet.

Sjuklönekostnaden har under året ökat med 7,5 procent (12,7 procent). Ökningen har avtagit under hösten. Det är främst kostnaderna för långtidssjukskrivningar som ökat.

Jämförelsestörande poster

De jämförelsestörande intäkterna uppgår till 4 415 mnkr (4 902 mnkr) och de jämförelsestörande kostnaderna till 3 477 mnkr (1 050 mnkr). Intäkterna avser försäljningar varav exploateringsintäkterna uppgår till 2 881 mnkr och reavinster till 1 533 mnkr. Stora försäljningar har gjorts bland annat av mark i Botkyrka och Fatburen på Södermalm. Exploateringsområden har främst

sålt i Hagastaden, Hjorthagen och på Kungsholmen. Jämförelsestörande kostnader består av gjord avsättning till bidrag till infrastrukturell satsning enligt Sverigeförhandlingen. Stockholms stad ska bidra till tunnelbana mellan Fridhemsplan – Älvsjö, dragning av Roslagsbanan till city samt till spårväg Syd. Som jämförelsestörande kostnad redovisas även försålda exploateringsfastigheters bokförda värde 251 mnkr (230 mnkr). Förbrukning av inteckning av eget kapital gjord i bokslut 2016, redovisas som jämförelsestörande och uppgår sammanlagt till 207 mnkr. Medlen har använts till IT-kostnader bland annat till utveckling av eDok, ärendehanteringssystem, samt till sociala investeringar och kompetensutvecklingssatsningen. Resultatet från begravningsverksamheten på 51 mnkr har avsatts.

Avskrivningar

Årets avskrivningar inklusive utrangeringar uppgår till 1 322 mnkr (1 173 mnkr), en ökning med 149 mnkr. De planerliga avskrivningarna har ökat med 12 procent beroende på en ökad investeringsvolym de senare åren. Genomförande av komponentavskrivningar från och med 2015 har inneburit att planerat underhåll flyttats från resultaträkningen till investeringsverksamheten. Detta ger över tid en ökning av avskrivningarna, medan underhållskostnaderna minskat i resultaträkningen.

Skatter, statsbidrag och utjämning

Årets skatteintäkter uppgår till 46 252 mnkr (43 585 mnkr) vilket är en ökning med 6,1 procent. Slutavräkningen för 2017 prognostiseras bli negativ på grund av lägre skatteunderlagstillväxt och påverkar utfallet negativt med 191 mnkr.

Nettot för generella statsbidrag och utjämning uppgår till -3 534 mnkr (-2 375 mnkr) en kostnadsökning med 1 159 mnkr.

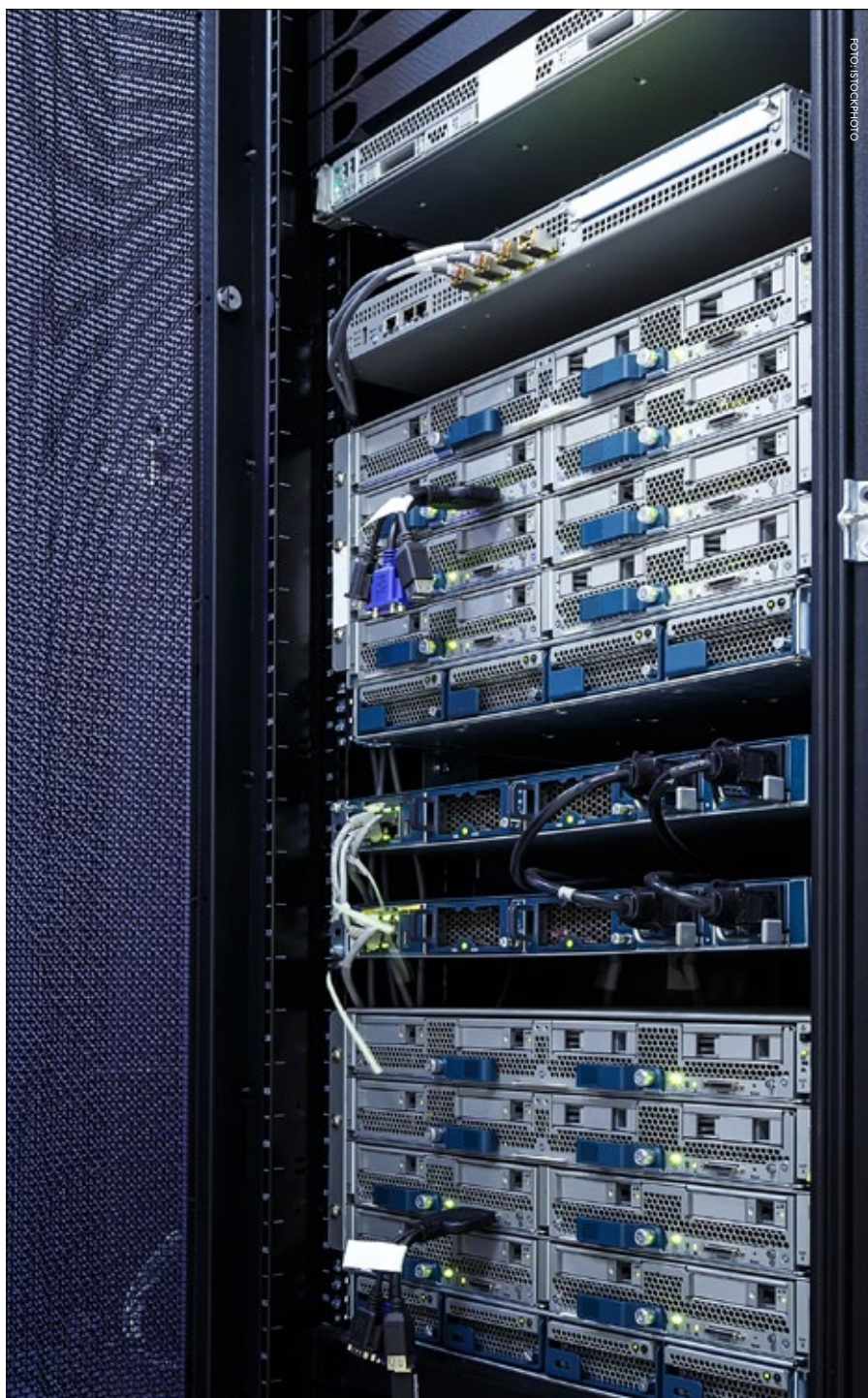
Från och med 2016 har utjämningsgraden avseende inkomstutjämnningen höjts från 60 till 85 procent av den länsvisa skattesatsen i intervallet mellan 115 och 125 procent av medelskattekraften, vilket kraftigt ökat Stockholms avgift. Stockholms skatteunderlag växer snabbare än länet i övrigt vilket ger större skatteintäkter men även högre inkomstutjämningsavgift. Förändringen är kombinerad med ett införandebidrag för att mildra effekterna vilket har minskats betydligt 2017, 77 mnkr mot 344 mnkr 2016. Skatteintäkter och generella statsbidrag har sammanlagt ökat med 3,7 procent i jämförelse med samma period föregående år. Stockholms har erhållit statlig byggbonus med 188 mnkr.

Stadens soliditet
uppgick till

36 %

Kommunkoncernens soliditet
uppgick till

52 %

Finansiella intäkter och kostnader

Det finansiella resultatet inkluderar räntenettot för staden samt övriga finansiella intäkter och kostnader. Stadens finansiella resultat uppgår till 969 mnkr exklusive jämförelsestörande post (662 mnkr), varav aktieutdelning från Stockholms Stadshus AB utgör 800 mnkr (500 mnkr).

Räntenettot för staden är positivt och uppgår till 334 mnkr (298 mnkr). Staden hanterar bolagskoncernens upplåning mot ränta inklusive omkostnadsersättning. Stadens låneskuld har under året ökat med 2,3 mdkr, den lägsta ökningen under den gångna femårsperioden. Det låga ränteläget har inneburit minskade räntekostnader trots en ökad låneskuld. Eftersom bolagens ränteersättning till staden följer nivån på räntekostnaderna har även stadens ränteintäkter minskat. Under posten finansiella intäkter och kostnader redovisas även kostnad för värdesäkring av pensionsskuden som uppgår till 140 mnkr (122 mnkr).

Som jämförelsestörande finansiell kostnad redovisas indexuppräknningen avseende prisförändringen för Sverigeförhandlingen, 97 mnkr.

Balansräkning

Stadens balansomslutning har ökat med 8 540 mnkr till 147 274 mnkr (138 735 mnkr). Staden administrerar upplåning och placering för stadens bolag. Nettofordran på bolagen har ökat med 5,6 mdkr vilket påverkat balansomslutningen. Den externa låneskuden har inte behövt öka motsvarande utan behovet har delvis täckts av stadens inflöden. Stadens investeringsverksamhet, materiella anläggningstillgångar och exploateringsfastigheter bidrar till ökningen av balansomslutningen med 3,8 mdkr, en ökning som är egenfinansierad och motsvaras av en ökning av eget kapital. År 2017 liksom föregående år utnyttjade staden vid bokslutstillfället en checkräkningskredit med 476 mnkr (839 mnkr).

Tillgångar

Anläggningstillgångarna har ökat med 4 054 mnkr och uppgår till 76 833 mnkr (72 779 mnkr). Det är främst materiella anläggningstillgångar, som har ökat, men köp av bostadsrätter på 41 mnkr ökar även de finansiella anläggningstillgångarna. Investeringarna uppgår totalt till 5,9 mdkr, av- och nedskrivningar till 1,3 mdkr och det bokförda värdet vid försäljningar till 0,8 mdkr. Investerings-

volymen är i nivå med föregående år. Dominerande investeringsprojekt under perioden har på infrastrukturensida varit Slussen och underhåll Sergels torg. Inom bostadsbyggande drar Hagastaden och Norra Djurgårdsstaden mest resurser.

En omklassificering har under perioden gjorts till anläggningstillgångar från exploateringsfastigheter med 241 mnkr på grund av förändrad bedömning av vad som kommer att säljas. Investeringsinkomster i form av avgifter och bidrag bruttoredo visas vid aktiveringen, så att inkomsterna skuldförs och intäktsredovisas i takt med en anläggningsförbrukning. Dessa investeringsinkomster uppgår till 45 mnkr (144 mnkr).

Omsättningstillgångar

Omsättningstillgångarna har ökat med 4 486 mnkr och uppgår till 70 441 mnkr (65 955 mnkr). Stadens fordran på bolagskoncernen har ökat med 5 340 mnkr. De likvida tillgångarna parerar upplåningsbehov och nivån påverkas av aktuell ränta. Fordringar på staten, bland annat statsbidragsfordringar har minskat med 0,6 mdkr. Det är främst fordran på Migrationsverket som minskat.

Eget kapital och skulder

Det egna kapitalet har ökat med 2 361 mnkr till 69 760 mnkr (67 399 mnkr). I bokslut 2016 intecknades eget kapital för kommande satsningar under 2017. Av intecknat 1 140 mnkr har 207 mnkr förbrukats under året. Medlen har dels använts till IT-satsningar varav den beloppsmässigt största är ärendehanteringssystemet eDok. Under året har även satsningar på sociala investeringar och kompetensutveckling påbörjats.

Långfristiga skulder har ökat med 1 092 mnkr till 33 113 mnkr (32 019 mnkr). Främst reverslån har tagits upp för att möta bolagens ökade lånebehov. Stadens starka ekonomi har inneburit att bolagens lånebehov endast delvis behövt täckas med externa lån. Lån, som förfaller till betalning inom ett år klassificeras som kortfristiga lån. *(Se avsnittet om finanspolicy för en närmare analys.)*

Kortfristiga skulder har ökat med 1 706 mnkr till 26 757 mnkr (25 051 mnkr). De kortfristiga utländska certifikatlånen har lösts medan den kortfristiga delen av långfristiga lån har ökat, en ökning av låneskulden på sammanlagt 1 431 mnkr. Stadens koncern-

bolag har checkräkningskrediter gentemot staden. Då dessa har ett positivt saldo uppstår en kortfristig skuld för staden. Denna skuld har under perioden minskat med 214 mnkr.

Soliditet

Soliditeten visar det egna kapitalet i förhållande till balansomslutningen. Måttet redovisas inklusive stadens ansvarsförbindelse för pensionsåtaganden. Soliditeten uppgår till 36 procent (36 procent). Förändringen påverkas av årets resultat. Eget kapital uppgår till 69 760 mnkr, vilket motsvarar cirka 74 652 kr per invånare (inklusive ansvarsförbindelse 56 562 kr).

Pensioner

Skulden för förmånsbestämd ålderspension inklusive särskild löneskatt på pensionskostnader redovisas i balansräkningen med totalt 6 066 mnkr. Pensionsavsättningarna har under perioden ökat med 423 mnkr. Beräkningen bygger på Sveriges Kommuner och Landstings nya riktlinjer, RIPS17. Grunden för beräkningarna är pensionsavtalet KAP-KL och för anställda födda 1986 och senare AKAP-KL.

Pensionsskulden intjänad till och med 1997 utgör en ansvarsförbindelse och uppgår till 16 905 mnkr inklusive särskild löneskatt (17 338 mnkr). Redovisningen, av denna del av pensionsskulden som ansvarsförbindelse, sker enligt den så kallade blandmodellen. Balansräkningen visar därmed en mer positiv bild av den ekonomiska ställningen. Vid beräkning av soliditeten ingår dock denna del av skulden. En fortsatt minskning av ansvarsförbindelsen enligt tidigare trend är att vänta.

Den upplupna kostnaden för avgiftsbestämd ålderspension och särskild löneskatt på pensionskostnader redovisas som kortfristig skuld och uppgår sammanlagt till 909 mnkr.

Leasingavtal

Värdet för stadens framtida åtagande för operationell leasing uppgår i bokslut 2017 till 6 189 mnkr, varav 64 procent (3 932 mnkr) avser avtal med stadens bolag. I stort sett alla leasingavtal avser hyresavtal för lokaler. Avtalen med externa hyresvärdar är spridda över ett stort antal hyresvärdar, varför risken bedöms som låg. Endast ej uppsägningsbara leasingavtal med en avtalstid som överstiger tre år redovisas. Avtalen med Skolfastigheter i Stockholm AB är uppsägningsbara och ingår ej i redovisningen. Avtalen med Micasa Fastigheter i Stockholm AB är uppsägningsbara, men till en väsentlig kostnad för staden varför det bedömts att de ska ingå i redovisningen. Leasingavtalen för stadens IT-leverantör ingår inte, då de inte uppfyller villkoren, men utgör en stor kostnad för staden.

Försäljningar

Stadens försäljningsinkomster uppgår under

perioden till 4 944 mnkr vilket innebär en vinst netto för staden på 4 163 mnkr. Försäljningarna är till stor del kopplade till exploatering, 2,6 mdkr. De största objekten är belägna i Hagastaden, Hjorthagen och Kungsholmen. Stora försäljningar av övriga fastigheter, 1,5 mdkr har skett bland annat i Botkyrka kommun. Fatburen på Södermalm har sålts.

Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag

Lagen om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag innehåller en möjlighet för staden att via en särskild efterutdelning finansiera projekt inom ramen för stadens bostadsförsörjningsansvar, inom vilka åtgärder som främjar integration och social sammanhållning genomförs. Staden har under åren 2012–2014 erhållit efterutdelning om sammanlagt 3 020 mnkr för ändamålet. Utdelningen har öronmärkts för projekt i prioriterade områden i ytterstaden. Under året har 220,8 mnkr förbrukats. Utdelningen har finansierat projekt för bostäder i bland annat Rinkeby, Bromsten och Hässelby, Solberga bollplan, enklare idrottshallar och köp av bostadsrätter för LSS-boende. Totalt har drygt 40 procent av öronmärkta medel förbrukats.

Ansvars och borgensförbindelser

Stadens åtagande avseende borgen och ansvarsförbindelser uppgår till 419 mnkr, en minskning med 9 mnkr. Minskningen beror främst på pensionsutfästelserna för Stockholms Stadshus AB. Borgensåtagandet avser dels ideella föreningar dels stiftelser eller bolag. Staden har även gått i borgen för en liten del pensionsutfästelser för stadens majoritetsägda bolag samt till vissa stiftelser. Större delen av dessa pensionsutfästelser har bortförsäkrats till S:t Erik Livförsäkring AB. Den samlade risken för stadens borgensåtagande bedöms som låg.

Kassaflödesanalys

Summan av kassaflödet är positivt och uppgår till 364 mnkr. De likvida tillgångarna parerar upplåningsbehov och nivån påverkas av aktuell ränta. Kassaflödet varierar efter bedömt behov av likvida tillgångar. Vid balanstillfället hade staden utnyttjat sin checkräkningskredit.

Kassaflödet från verksamheten består av periodens resultat exklusive realisationsvinster/förluster och återläggning av ej likvidpåverkande poster i form av avskrivningar, avsättningar med mera. Från verksamheten uppgår kassaflödet till 3 051 mnkr (3 310 mnkr). Avsättningar på över tre mdkr, som inte påverkar kassaflödet, ger även 2017 ett stort kassaflöde från verksamheten.

Kassaflödet från förändringen av kortfristiga fordringar/skulder samt lager beror främst på

Dominerande investeringsprojekt under 2017 har varit ombyggnationen av Slussen, renovering av Sergelstorg samt Norra Djurgårdsstaden och Hagastaden inom bostadsbyggande.

Medfinansiering

För att kunna genomföra angelägna satsningar på väg- och spårtrafiken i Stockholm är staden medfinansierare i ett antal stora statliga infrastrukturprojekt. Staden har under året betalat ut 156 mnkr i medfinansiering till de statliga infrastrukturprojekten Citybanan, Norra Länken, utbyggnad av tunnelbanan och åtgärder i Nationalstadsparken. Av utbetalningarna avser den största delen, 101 mnkr, Citybanan, som nu är färdigställd. I juni 2017 fattade kommunfullmäktige beslut om avtal och finansieringsplan för utbyggnad av kollektivtrafik i enlighet med Sverigeförhandlingen. Stockholms del av den kommunala medfinansieringen beräknas uppgå till 2 882 mnkr i prisnivå januari 2016. Den första utbetalningen ska enligt finansieringsplanen ske år 2023.

Transparensdirektivet

Lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser med mera ställer vissa krav på redovisning i offentliga företag, genom krav på öppen och separat redovisning. Syftet med lagen är att implementera EU-kommissionens direktiv 08/723/EEG i svensk lag (transparensdirektivet) för att motverka otillbörlig konkurrens.

Lagen omfattar offentliga företag där staten, kommuner eller landsting har ett direkt eller indirekt dominerande inflytande genom ägande, finansiell medverkan eller genom de regler som gäller för företaget. Även ekonomisk eller kommersiell verksamhet som drivs i förvaltningsform kan omfattas av begreppet.

Enligt lagen ska offentliga företag som har en

förändringar i fordringar/skulder gentemot stadens bolag. Den totala förändringen är negativ, -2 665 mnkr varav en högre nettofordran på bolagen utgör -5 554 mnkr. Bolagen har även 2017 genomfört stora investeringar vilket ökat behovet av upplåning. Ökning av kortfristiga lån och kortfristiga skulder motverkar förändringen.

Kassaflödet från stadens investeringsverksamhet är negativt, -953 mnkr, beroende på en hög investeringsvolym på 5,9 mdkr. Försäljningar har hållit nere det negativa kassaflödet. Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur påverkar flödet med -156 mnkr.

Staden har ökat sina långfristiga skulder för att täcka lånebehovet för bolagen, netto 1 088 mnkr. Stadens räntebärande nettotillgångar har ökat med 3,1 mdkr beroende bland annat på de omfattande försäljningarna under året.

Investeringar i staden

Stadens investeringsutgifter 2017 uppgår till 5 908 mnkr (5 759 mnkr), vilket är en ökning med 2,6 procent i jämförelse med föregående år, men betydligt lägre än budgeterat. Investeringsinkomsterna för året uppgår till 45 mnkr (144 mnkr). Ett antal stora investeringsprojekt pågår, varav de största under perioden har varit Slussen, Hagastaden och Norra Djurgårdsstaden.

Stadens satsning på bostadsbyggande fortgår. Drygt 40 procent av investeringsvolymen avser investeringar som genomförs i syfte att uppnå kommunfullmäktiges mål om ett högt bostadsbyggande. Cirka 30 procent av stadens investeringsvolym avser investeringar i infrastruktur. Stadens största infrastrukturprojekt är rivning och nyanläggning av Slussen. Övriga investeringar sker i kategorierna idrott, kommersiella lokaler och kultur.

I investeringsstrategin delas investeringar upp i två typer, strategiska investeringar och ersättningsinvesteringar. Av årets investeringar är drygt hälften, 3,3 mdkr, strategiska investeringar i huvudsak för bostäder, medan 2,6

mdkr utgörs av ersättningsinvesteringar. Renoveringen av Sergels torgs tätskikt och flera reinvesteringsprogram med syfte att säkerställa funktionen i stadens infrastruktur pågår.

Inom ramen för stadens satsning på cykel, den så kallade "cykelmiljarden", genomförs infrastrukturåtgärder på cykelvägnätet. Projektet omfattar de mest prioriterade åtgärderna på pendlingsstråken.

I tabellen nedan redovisas ett antal större projekt med genomförandebeslut som pågått under året (nettoutgifter, mnkr).

Investeringsutgifternas avvikelse jämfört med budget beror i många fall på tidsförskjutning av investeringsprojekten, vars genomförandetid sträcker sig över flera kalenderår. Projektens utfall kommer att kunna mätas först i samband med avslut och slutredovisning. Vid en prognostiserad avvikelse på mer än 15 procent krävs ett reviderat beslut i enlighet med investeringsstrategin.

Projektnamn	Avser	Total budget	Utfall tom 2016	Budget 2017	Utfall 2017	Avvikelse 2017
Hagastaden	Bostäder	10 425,1	4 216,9	768,2	453,3	+315,0
Norra Djurgårdsstaden	Bostäder, kommersiella lokaler	8 123,8	5 394,8	698,6	336,3	+362,3
Nordvästra Kungsholmen	Bostäder	1 355,1	1 346,0	35,6	15,4	+20,2
Årstafältet	Bostäder	895,0	48,2	133,8	20,8	+113,0
Årstastråket	Bostäder	347,7	142,5	49,9	83,8	-33,9
Slussen	Infrastruktur	9 930,6	2 635,6	982,0	1 008,4	-26,4
Årstadal	Bostäder	583,8	319,8	44,0	6,3	+37,7
Bromstensstaden	Bostäder	476,0	25,5	81,7	43,7	+38,0
Hammarby IP	Idrott	54,5	23,0	41,5	37,0	+4,5
Rinkeby/Stora Ursvik, ny bro	Infrastruktur	81,8	47,9	22,6	12,5	+10,0
Sergels torg, tätskikt inkl. Spårväg City	Infrastruktur	1 488,0	764,3	353,0	196,5	+156,5
Västberga allé	Infrastruktur	197,0	182,3	34,0	44,0	-10,0
Cykelplan, utbyggnad av pendlingsstråk	Infrastruktur	1 585,7	414,7	274,7	190,1	+84,6
Liljevalchs ombyggnad	Kultur	395,0	84,5	61,0	97,9	-36,9
Östermalmshallen upprustning	Kommersiella lokaler	635,0	336,5	245,0	183,3	+61,7

årlig nettoomsättning överstigande 40 miljoner euro under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren tillämpa bestämmelserna om öppen redovisning.

De bolag som omfattas av direktivet och uppgiftsskyldigheten är Stockholms Hamn AB, AB STOKAB och Stockholms Stads Parkerings AB. Inom staden bedrivs ekonomisk verksamhet av enheten för redovisning och finansstrategi, stadsledningskontorets finansavdelning. All upp- och utlåning till stadens bolag sker genom denna enhet. Samtliga bolag erbjuds upplåning och placering med villkor motsvarande kommun-koncernens externa finansieringskostnad med utrymme för eventuell omkostnadsersättning. Inga kapitaltillskott, amorteringsfria lån eller förlustbidrag lämnas.

Begränsningar avdrag för koncerninterna räntor

Riksdagen beslutade i slutet av år 2012 om ytterligare begränsningar för avdrag för koncerninterna räntor i huvudsyfte att förhindra kapitalflykt till utlandet med skatteplanering. Stockholms stad och koncernen Stockholms Stadshus AB har sedan beslutet sökt besked hur stadens bolag ska förhålla sig till Skatteverkets tolkningar. Stockholms Stadshus AB anser att räntekostnaderna ska bedömas som fullt avdragsgilla för berörda bolag inom koncernen. Berörda bolag har även yrkat att räntekostnaderna är avdragsgilla i de inkomstdeklarationer som avser inkomståren 2014–2016.

Skatteverket har i december 2016 fattat ett slutligt omprövningsbeslut för inkomståret 2014. Beslutet innebär att en begränsad del av räntorna avses vara avdragsgilla. Skatteverket har i december 2017 fattat ett slutligt omprövningsbeslut för inkomståret 2015. Även detta beslut innebär att en begränsad del av räntekostnaderna anses vara avdragsgilla. För att få en rättslig bedömning av Skatteverkets beslut för inkomståret 2014 har berörda bolag i början av 2017 överklagat beslutet. Även Skatteverkets beslut för inkomståret 2015 har överklagats i början av år 2018.

För inkomståren 2016 och 2017 finns ännu inga beslut från Skatteverket. Berörda bolag har dock reserverat kostnader i årets bokslut genom en uppskattning av hur Skatteverkets principer skulle påverka dessa inkomstår. Sammantaget innebär Skatteverkets bedömning en utökad skattekostnad för koncernen i årets bokslut om 56 mnkr, vilket således belastar årets resultat.

FOTO: LIEBLOTTE VAN DER MEUS

Årsboks slut

Resultaträkning		Staden			Kommunkoncernen	
mnkr	Not	2017-12-31	2016-12-31	2017 Budget	2017-12-31	2016-12-31
Verksamhetens intäkter	1	12 103,4	11 977,5	7 683,6	23 565,6	23 423,3
Jämförelsestörande intäkter	2	4 414,5	4 901,7	0,0	4 991,1	4 944,2
Verksamhetens kostnader	3	-52 947,0	-51 886,7	-50 061,0	-58 977,5	-57 902,9
Jämförelsestörande kostnader	4	-3 477,3	-1 049,7	0,0	-3 613,5	-1 064,6
Avskrivningar	5	-1 322,3	-1 172,9	-1 119,4	-4 839,8	-4 678,5
Verksamhetens nettokostnader		-41 228,8	-37 230,1	-43 496,8	-38 874,1	-35 278,6
Skatteintäkter	6	46 252,1	43 585,3	45 611,7	46 252,1	43 585,3
Generella statsbidrag och utjämning	7	-3 534,5	-2 374,6	-3 360,8	-3 534,5	-2 374,6
Resultat från andelar i intresseföretag	8	-	-	-	580,5	579,7
Finansiella intäkter	9	1 598,0	1 315,1	1 996,0	94,5	27,6
Finansiella kostnader	10	-628,7	-652,8	-750,0	-556,5	-560,6
Jämförelsestörande finansiella kostnader	11	-97,0	0,0	0,0	-97,0	0,0
Resultat efter skatteintäkter och finansiellt resultat		2 361,1	4 642,9	0,1	3 864,9	5 978,9
Skatt	12	-	-	-	-419,0	-571,5
Årets resultat (ÅR)		2 361,1	4 642,9	0,1	3 445,9	5 407,4
Avgår jämförelsestörande intäkt	13	-1 533,0	-417,7	0,0	-	-
Årets resultat efter balanskravsjusteringar		828,1	4 225,2	0,1	-	-
Årets balanskravsresultat		828,1	4 225,2	0,1		
Hänförligt till majoritetens ägare		-	-	-	3 427,4	5 406,2
Hänförligt till minoritetens ägare		-	-	-	18,5	1,2

Balansräkning		Staden		Kommunkoncernen*	
mnkr	Not	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Tillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar					
Immateriella anläggningstillgångar	14	-	-	86,3	85,0
Summa immateriella anläggningstillgångar		-	-	86,3	85,0
Materiella anläggningstillgångar					
Mark, byggnader och tekniska anläggningar	15	52 010,6	49 518,3	137 330,4	130 752,8
Maskiner och inventarier	16	718,1	686,0	8 513,1	8 021,0
Pågående ny-, till- och ombyggnader	17	20 055,6	18 566,9	36 416,8	33 031,0
Summa materiella anläggningstillgångar		72 784,4	68 771,1	182 260,3	171 804,8
Finansiella anläggningstillgångar					
Aktier och andelar	18	4 031,4	3 989,5	2 822,3	2 734,3
Kapitalandel intresseföretag	19	-	-	5 939,9	5 558,9
Långfristiga fordringar	20	17,6	18,4	58,6	52,7
Summa finansiella anläggningstillgångar		4 049,0	4 007,9	8 820,8	8 345,9
Summa anläggningstillgångar		76 833,4	72 779,0	191 167,5	180 235,6
Omsättningstillgångar					
Exploateringsfastigheter	21	1 629,0	1 878,5	1 629,0	1 878,5
Varulager och pågående arbete	22	4,1	9,5	43,8	42,2
Kortfristiga fordringar	23	68 783,8	64 038,9	5 276,5	5 443,7
Kortfristiga placeringar	24	18,3	22,6	141,9	205,2
Kassa och bank	25	5,8	5,9	137,9	119,1
Summa omsättningstillgångar		70 441,0	65 955,5	7 229,2	7 688,7
Summa tillgångar		147 274,4	138 734,5	198 396,6	187 924,3
Eget kapital och skulder					
Eget kapital					
Årets resultat enl resultaträkning	26, 27	2 361,1	4 642,9	3 445,9	5 407,5
Justering eget kapital		0,0	0,0	0,0	-41,3
Övrigt eget kapital		67 399,0	62 756,2	117 251,6	111 903,8
Summa eget kapital		69 760,2	67 399,0	120 697,5	117 270,1
Avsättningar					
Pensioner och liknande förpliktelser	28	6 066,3	5 643,0	8 114,5	7 694,7
Uppskjuten skatteskuld				1 537,0	1 438,7
Övriga avsättningar	29	11 579,8	8 622,4	11 821,2	8 745,9
Summa avsättningar		17 646,1	14 265,4	21 472,7	17 879,3
Minoritetsintresse i eget kapital				65,2	46,8
Långfristiga skulder					

Balansräkning, fortsättning		Staden		Kommunkoncernen*	
mnkr	Not	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Obligationslån	30	24 400,3	24 965,5	24 400,3	24 965,5
Reverslån	31	8 349,0	6 749,0	8 349,0	6 749,0
Övriga långfristiga skulder	32	362,0	304,6	788,6	665,2
Summa långfristiga skulder		33 111,3	32 019,1	33 537,9	32 379,7
Kortfristiga skulder					
Kortfristiga skulder	33	20 850,8	20 212,4	16 703,8	15 507,0
Kortfristiga lån	34	5 906,0	4 838,7	5 919,4	4 841,5
Summa kortfristiga skulder		26 756,8	25 051,0	22 623,2	20 348,4
Summa eget kapital och skulder		147 274,4	138 734,5	198 396,6	187 924,3
Ansvars- och borgensförbindelser	35	418,7	428,4	498,8	460,8
Pensionsskuld ansvarsförb inkl löneskatt	36	16 904,7	17 338,0	16 904,7	17 338,0
Derivatinstrument; marknadsvärde	37	-387,7	-254,3	-387,7	-254,3
Leasingavtal operationell leasing erläggs	38	6 188,7	6 418,2	4 465,1	4 159,1
Leasingavtal operationell leasing erhålls	38	-	-	18 059,3	14 097,4
Efterutdelning 2012 §5:1 allbolagsl kvarstår	39	149,4	266,7		
Efterutdelning 2013 §5:1 allbolagsl kvarstår		1 327,4	1 540,2		
Efterutdelning 2014 §5:1 allbolagsl kvarstår		265,8	295,6		

* Intressebolagen Mässfastigheter i Stockholm AB, Nynäshamns mark AB och SYVAB – Sydvästra Stockholmsregionens
Va-verksamhet AB är fr o m 2017 konsoliderade med proportionell metod. Jämförelseperioden är omräknad. Även noterna är justerade.

Kassaflödesanalys		Staden		Kommunkoncernen*	
mnkr	Not	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Den löpande verksamheten					
Årets resultat		2 361,1	4 642,9	3 445,9	5 406,5
Återläggning reavinster/realförluster	40	-4 163,4	-4 425,9	-4 603,9	-4 381,5
Justering för ej likviditetspåverkande poster	41	4 856,1	3 093,4	7 671,5	5 994,5
Minskning av avsättningar p g a utbetalningar	42	-3,4	0,0	-3,4	0,0
Medel från verksamheten före förändring av rörelsekapital		3 050,5	3 310,4	6 510,2	7 019,4
Ökning/minskning kortfristiga fordringar	43	-4 740,5	-2 739,5	219,6	-904,7
Ökning/minskning förråd och varulager		5,4	-5,1	-1,6	-6,4
Ökning/minskning kortfristiga skulder	44	2 069,8	-6 219,9	2 734,9	-1 883,8
Kassaflöde från den löpande verksamheten		385,1	-5 654,0	9 463,0	4 224,5
Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur**					
Utbetalning av bidrag till statlig infrastruktur		-155,8	-224,2	-155,8	-224,2
Investeringsverksamheten					
Investering i immateriella anläggningstillgångar	45	0,0	0,0	-23,8	-23,7
Försäljning av immateriella anläggningstillgångar		-	-	0,0	0,0
Investering i materiella anläggningstillgångar	46	-5 855,7	-5 661,0	-16 079,7	-15 474,9
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	47	4 944,4	4 752,5	5 731,9	4 727,0
Investering i finansiella anläggningstillgångar	48	-41,9	-94,7	-88,0	-96,7
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar	49	0,0	0,0	4,7	0,0
Övrig förändring anläggningstillgångar		-	-	-	-
Kassaflöde från investeringsverksamheten		-953,3	-1 003,2	-10 454,9	-10 868,3
Finansieringsverksamheten					
Nyupptagna lån		6 485,3	7 717,8	6 485,3	7 717,8
Amortering av långfristiga skulder		-3 082,7	-2 950,1	-3 082,7	-2 963,5
Ökning/minskning av långfristiga skulder	50	-2 315,6	-419,7	-1 883,9	-420,3
Ökning/minskning av långfristiga fordringar		0,8	0,8	0,8	-193,1
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		1 087,8	4 348,8	1 519,5	4 140,9
Årets kassaflöde		363,9	-2 532,6	371,8	-2 727,1
Likvida medel vid årets början		-834,1	1 698,6	-766,4	1 960,8
Likvida medel vid periodens slut	51	-470,2	-834,1	-394,6	-766,4
Räntebärande nettotillgång/skuld		15 940,9	12 814,9	-30 715,6	-29 324,8
Räntebärande nettotillgång/skuld vid årets början		12 814,9	12 080,2	-29 324,8	-22 379,0
Räntebärande nettotillgång/skuld vid periodens slut		15 940,9	12 814,9	-30 715,6	-29 324,8

* Intressebolagen Mässfastigheter i Stockholm AB, Nynäshamns mark AB och SYVAB – Sydvästra Stockholmsregionens Va-verksamhet AB är fr o m 2017 konsoliderade med proportionell metod. Ingen omräkning av jämförelseperioden är gjord avseende Kassaflödesanalysen då effekten beräknas vara försumbar.

** Se not 42, bidrag till statlig infrastruktur bryts ut från minskning av avsättning och redovisas separat.

Redovisningsprinciper

Kommunal redovisningslag

Bokslutet har upprättats i enlighet med den kommunala redovisningslagen (SFS 1997:614) och Rådet för kommunal redovisnings rekommendationer.

Avskrivningar

Staden använder som huvudregel linjär avskrivning – ett lika stort belopp skrivs av varje månad under nyttjandeperioden. Vid tilläggsinvesteringar används saldojusterad avskrivning – tilläggsinvesteringen slutavskrivas vid samma tillfälle, som den ursprungliga investeringen. Omkostnadsförd anläggning – ingen avskrivning görs – används till exempel för mark och konst. Komponentavskrivning tillämpas från och med år 2015. Komponentindelning görs vid kalkylering och aktivering. Inget krav på komponentindelning finns under byggnadstiden. Komponentindelning görs utifrån naturliga komponenter där utbytestid/underhållstid är avgörande för vad som ska räknas som naturligt. Vid utbyte av komponenter förutsätts i normalfallet den tidigare komponenten vara slutavskriven och ingen utrangering görs. Uppenbara undantag från regeln är till exempel utbyte av hiss. Görs utbytet av komponenten efter ett tidsintervall, som väsentligt avviker från nyttjandetiden ska utrangering göras. En gång per år utrangeras nollställda, ersatta komponenter. Som utgångspunkt för bedömning av nyttjandetider har staden hämtat vägledning från Rådet för kommunal redovisnings (RKR) idéskrift Avskrivningar.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar har redovisats till anskaffningsvärdet. I anskaffningsvärdet inräknas utgifter för nedmontering och bortforsling av tidigare tillgång och återställande av plats om detta är en förutsättning för den nya tillgången. Som anläggningstillgång räknas tillgångar, som har en livslängd på minst tre år och uppgår till minst ett basbelopp. För investeringar i annans fastighet gäller, om fastigheten tillhör de kommunala bolagen Skolfastigheter i Stockholm AB och Micasa Fastigheter i Stockholm AB, att investeringsutgiften ska uppgå till minst 0,5 mnkr för att räknas som investering. Beslut om detta undantag är fattat i kommunfullmäktige den 3 november 2008 och ska omfatta mindre projekt och byggåtgärder. Undantaget bedöms beloppsmässigt vara försumbart och därmed inte påverka räkenskaperna i någon väsentlig omfattning.

Aktiveringstidpunkt för anläggning

En anläggning aktiveras i normalfallet och börjar skrivas av när den tas i bruk. Om inte

samtliga utgifter flutit in eller unnat uppskattas med rimlig säkerhet får aktiveringstidpunkten skjutas upp högst sex månader.

Omsättningstillgångar har redovisats till det lägsta av anskaffningsvärdet och verkligt värde på balansdagen.

Immateriella tillgångar: Stockholms stad redovisar i dag inga immateriella tillgångar. Enligt stadens redovisningsregler för investeringar ska restriktivitet iaktas när en tillgång klassificeras som immateriell för att undvika en övervärdering av tillgångssidan. Till och med bokslut 2017 bedöms inga tillgångar uppfylla kraven på en immateriell tillgång.

Nedskrivning av tillgångar

Nedskrivning av tillgångar görs i enlighet med RKR 19. Staden tillämpar gränsen att en anläggnings värde ska uppgå till minst 1 mnkr för att en prövning av nedskrivningsbehov ska göras. Nedskrivning görs när bokfört värde överstiger återvinningsvärdet med minst 0,5 mnkr och förändringen bedöms som varaktig, där varaktigt definieras som minst fem år.

Leasing

I enlighet med Rådet för kommunal redovisningsrekommendation nr 13.2, 2013 ”Redovisning av hyres-/leasingavtal” redovisar staden kommande kostnader för leasingavtal. Finansiell leasing redovisas i balansräkningen. En väsentlighetsbedömning har gjorts och avtal har endast tagits med där den totala utgiften överstiger 0,5 mnkr eller den årliga kostnaden överstiger 0,2 mnkr. Operationell leasing redovisas inom linjen med samma beloppsgränser, som för finansiell leasing. Enligt rekommendationen ska redovisning ske om leasingtiden överstiger tre år. Stadens avtal om IT-tjänster nämns i not om operationell leasing, trots att tidsvillkoret inte är uppfyllt på grund av att detta ekonomiska åtagande är omfattande.

Försäljning och inköp av anläggningstillgångar

Vid försäljning och köp av anläggnings-tillgångar gäller, som huvudregel, att transaktionen bokförs vid dagen för tillträde.

Lånekostnader

Lånekostnaderna belastar den period de hänför sig till och inräknas inte i tillgångars anskaffningsvärden.

Klassificering

Kortfristiga fordringar och skulder förfaller till betalning inom tolv månader från balansdagen. **Långfristiga fordringar och skulder** förfaller till betalning efter mer än tolv månader efter balansdagen. Undantag

är investeringsinkomster som i sin helhet redovisas som långfristiga skulder då dessa ej är likvidpåverkande.

Exploateringsfastigheter, som avses avyttras redovisas som omsättningstillgångar. Semesterlöneskuld, okompenserad övertid är skuldförda enligt ställning den 31 december 2017.

Finansverksamhet

Finansverksamheten inom kommunkonsernen grundar sig på stadens finanspolicy, som fastställs årligen av kommunfullmäktige. Utländska lån värderas enligt principer för säkringsredovisning. Staden utnyttjar valutaterminer och/eller ränte- och valutaswappar i syfte att säkra positioner avseende kurs- och ränteförändringar. Köp eller försäljning av finansiella tillgångar eller skulder redovisas per likviddagen. Finansiella omsättningstillgångar och kortfristiga skulder värderas till anskaffningsvärdet. Eventuella emissionsutgifter och liknande transaktionsutgifter periodiseras från och med 2017 enligt linjär metod. Avseende över- och underkurser på obligationer periodiseras från och med 2017 även belopp under en miljon kronor. Effekten betraktas som marginell varför jämförelseårets siffror inte räknats om.

Jämförelsestörande poster

Som jämförelsestörande poster redovisas vinster och förluster samt poster av engångskaraktär, som inte tillhör den normala verksamheten. Hit räknas exploateringsinkomster och utgifter som från och med räkenskapsåret 2014 bruttoredovisas enligt gällande regelverk, bokfört värde som kostnad och försäljningsinkomsten som intäkt. Enligt beslut i kommunfullmäktige 2016 har en inteckning gjorts av eget kapital till olika åtgärder. Staden har valt att redovisa ovanstående poster som jämförelsestörande om de uppgår till minst 0,1 mnkr.

Avsättningar

Staden gör, utöver avsättning för pensions-skulden, avsättningar för effekter av stora omorganisationer, när detta är aktuellt, åtaganden inom det infrastrukturrella området med mera. Vid avsättningar tillämpas direkt resultatföring. Posterna redovisas som jämförelsestörande.

Pensionsåtaganden

Stadens pensionsskuld redovisas dels som en avsättning i balansräkningen, dels som en ansvarsförbindelse. Pensioner intjänade till och med 1997 redovisas som en ansvarsförbindelse. Stadens personals individuellt intjänade pensionsrättigheter under året redovisas i balansräkningen som en upplupen kostnad. Pensionsskulden är korrigerad med

bortförsäkrade åtaganden, vilka har liten omfattning. Förändringar enligt rekommendation om Särskild avtalspension och viss-tidspension är gjord och påverkar ansvars-förbindelsen men ej skulden. Åtaganden avseende latent efterlevandepension ingår i skuld och ansvarsförbindelse.

Beräkningen av pensionsskulden är från och med 2017 gjord enligt Riktlinjer för beräkning av pensionsskuld (RIPS 17). Förändringarna i förhållande till den tidigare beräkningsmodellen (RIPS07) beräknas vara försumbara i inledningsskedet och ingen omräkning av jämförelseåret är gjord. Grunden för beräkningarna är pensions-avtalet KAP-KL och för berörda ålders-grupper AKAP-KL.

Fordringar/skulder mot koncernbolagen

Staden handhar upplåning respektive utlå-ning åt de kommunala bolagen. Bolagen har konto i stadens koncernstruktur med några få undantag. Beroende på saldo redovisas fordran eller skuld gentemot respektive bolag. Två bolag har sin skuld mot Stockholms Stadshus AB i stället för direkt mot staden.

Sammanställd redovisning

Allmänt. Enligt Lagen om kommunal redo-visning ska Stockholms stads års- och delårs-bokslut även omfatta sådan verksamhet som bedrivs av andra juridiska personer inom kommunkoncernen och en sammanställd redovisning ska upprättas. Syftet med den sammanställda redovisningen, som är den kommunala motsvarigheten till koncernredo-

visning, är att ge en samlad bild av stadens nämnder, aktiebolag och kommunalförbunds verksamhet och ekonomiska ställning.

Den sammanställda redovisningen har upprättats enligt RKR 8.2 Sammanställd redovisning. Stadens nämnder har propor-tionellt konsoliderats med stadens direkt och indirekt hel- och samägda företag där staden minst har ett betydande inflytande.

Skillnad i redovisningsprinciper mellan bolagen och staden kan förekomma på grund av att olika lagstiftning och rekommendationer tillämpas för staden respektive bolagen. I den sammanställda redovisningen har effekter av väsentlig betydelse beroende på skillnader mellan redovisningsprinciper för bolag och staden justerats utifrån kommunala redovis-ningsprinciper.

En sammanställd redovisning görs i samband med tertialrapport 2 samt årsbokslut.

Sammanställd redovisning konsolideringsprinciper

Huvuddelen av stadens bolag finns sam-lade i koncernen Stockholms Stadshus AB som är helägd av staden. Bokslutet för koncernen Stockholms Stadshus AB används som underlag för konsolidering av den sammanställda redovisningen. I den sammanställda redovisningen har alla interna mellanhavanden samt interna vinster och förluster av väsentlig betydelse eliminerats. Det i koncernen Stockholms Stadshus AB ingående dotterbolaget S:t Erik Livförsäk-

ring AB redovisar finansiella instrument till verkligt värde. Ingen justering av detta sker i den sammanställda redovisningen eftersom värdena inte är av väsentlig betydelse.

Den sammanställda redovisningen har i huvudsak upprättats enligt förvärvsmetoden, vilket innebär att endast ägda andelar av före-tagens räkenskapsposter konsolideras samt att de bokförda värdena av andelar i koncern-företagen elimineras mot förvärvad andel av dotterbolagens egna kapital. Därmed ingår i den sammanställda redovisningen enbart den del av dotterbolagens egna kapital som till-kommit efter förvärvet. I den sammanställda redovisningen finns ett samägt företag som inte konsolideras proportionellt utan konsoli-deras med kapitalandelsmetoden, AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad. Avsteget mot att använda proportionell kon-solideringsmetod gällande Fortum görs med hänvisning till att det ger en mer rättvisande bild av innehavet eftersom staden inte har det bestämmande inflytandet och eftersom att verksamheten i det samägda företaget är av kommersiell karaktär.

Samma metod har till och med 2016 använts även för Mässfastigheter i Stockholm AB, Nynäshamns mark AB och SYVAB – Syd-västra Stockholmsregionens VA-verksamhet AB. Från och med 2017 konsolideras dessa bolag proportionellt. I balans- och resultat-räkning är jämförelseperioden omräknad. Vad gäller kassaflödet beräknas påverkan vara marginell, varför ingen justering är gjord av jämförelseperioden.

Tillämpning av vissa redovisningsprinciper i Stockholms stad

Exploateringsfastigheter

Exploateringsfastigheter, som avses att avyttras redovisas som omsättningstillgångar vid samt-liga bokslutstillfällen. Aktiverade tillgångar avses endast att avyttras i undantagsfall. Berört är pågående ny- till- och ombyggnader, som inte är aktiverade. Den del av dessa upparbe-tade anläggningar, som avses att säljas, bokförs som omsättningstillgång vid bokslutstillfället. Vid försäljningar bruttoredovisas bokfört värde som kostnad och försäljningsköpeskillingen.

Investeringsinkomster

Rådet för kommunal redovisnings rekomen-dation 18, Intäkter från avgifter, bidrag och försäljningar tillämpas från och med 2010.

Båtagare debiteras årligen en avgift för underhåll av båtplatser. I och med att under-håll, sedan införandet av komponentavskriv-ningar, bokförs som en investering redovisas inbetalda avgifter för att täcka underhållet, som en investeringsinkomst.

Definitioner till årsbokslut

- **Anläggningstillgångar** är tillgångar som är avsedda för stadigvarande bruk i verksamheten. Kan vara immateriella (till exempel goodwill), materiella (till exempel byggnader) eller finansiella (till exempel aktier).
- **Avskrivning enligt plan** är den fördelade totalutgiften för en anläggningstillgångs delar. Kostnaden fördelas över de antal år som tillgången används i verksamheten. För tilläggsinvesteringar används en saldojusterad avskrivning – tilläggsinvesteringen slutavskrivs vid samma tillfälle, som den ursprungliga investeringen. På tillgångar som mark och konst görs ingen avskrivning.
- **Avsättningar** är legala förpliktelser som är hänförliga till räkenskapsåret eller tidigare räkenskapsår och som på balansdagen är säkra eller sannolika till sin förekomst men ovissa till belopp eller till den tidpunkt då de ska infrias.
- **Balanskravet** är kopplat till resultaträkningen. Enligt kommunallagen ska budgeten upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna (KL 8 kap. 4 §). Om det redovisade resultatet blir negativt, det vill säga om kostnaderna för ett visst räkenskapsår överstiger intäkterna, ska det negativa resultatet regleras senast under det tredje året efter det att det negativa resultatet redovisades. Huvudprincipen är att realisationsvinster inte ska inräknas i intäkterna då avstämning med balanskravet görs. Undantag kan dock göras om det står i överenskommelse med god ekonomisk hushållning, till exempel om försäljningen är ett led i en omstrukturering.
- **Balansräkningen (BR)** är en sammanställning av tillgångar, eget kapital, avsättningar och skulder på balansdagen, det vill säga redovisningsperiodens sista dag.
- **Certifikat** kan emitteras av till exempel kommuner eller företag. Lån kan upptas genom utgivande, emission, av löpande skuldebrev med löptider upp till ett år.
- **Eget kapital** utgör skillnaden mellan tillgångar och skulder. Visar hur stor del av tillgångarna som inte finansierats med lån.
- **Eliminering** innebär att interna poster tas bort, så att uppgifter om intäkter, kostnader, fordringar och skulder endast innehåller för staden externa poster.
- **Euro Commercial Paper (ECP)** är certifikat med löptider på upp till ett år och som kan emitteras i flera olika valutor.
- **Euro Medium Term Note (EMTN)** är skuldebrev i form av obligationer, med löptid över ett år. Dessa obligationer kan emitteras i flera olika valutor.
- **Förpliktelse** – ett åtagande som härrör från kontrakt, lagstiftning eller annan laglig grund.
- **Kassaflödesanalysen** visar in- och utbetalningar för stadens olika verksamheter. Summan av in- och utbetalningar utgör årets totala kassaflöde.
- **Finansnetto** är skillnaden mellan posterna finansiella intäkter och finansiella kostnader i resultaträkningen.
- **Medium Term Note (MTN)** är lån som upptas genom utgivande, emission, av löpande skuldebrev i form av obligationer med löptider om lägst ett år.
- **Omsättningstillgångar** är tillgångar som inte innehas för stadigvarande bruk, utan förbrukas i samband med framställning av produkter eller tjänster eller på annat sätt används i rörelsen.
- **Resultaträkningen (RR)** är en sammanställning av intäkter och kostnader som utmynnar i ett resultat för en viss period.

FOTO: LENNART JOHANSSON

Noter till resultaträkningen

INTERNA POSTER ÄR ELIMINERADE.

NOT 1 Verksamhetens intäkter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Taxor, avgifter m m		4 674,3	4 732,8	9 079,4	8 892,0
Hyror, tomträttsavgälder		4 099,2	4 061,0	11 102,2	11 293,2
Statsbidrag		3 292,1	3 152,3	3 346,3	3 238,1
EU-bidrag		37,8	31,3	37,8	0,0
Summa verksamhetens intäkter		12 103,4	11 977,5	23 565,6	23 423,3

NOT 2 Jämförelsestörande intäkter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Realisationsvinster vid försäljningar		1 533,0	417,7	2 109,7	301,3
Försäljning av exploateringsfastigheter*		2 881,4	4 238,1	2 881,4	4 238,1
Korrigerig reavinst tidigare år		-	-	0,0	158,9
Upplösning avsättning SCILIFELAB m m		0,0	245,9	0,0	245,9
Summa jämförelsestörande intäkter		4 414,5	4 901,7	4 991,1	4 944,2

* Försäljning av exploateringsfastigheter bruttoredovisas.

NOT 3 Verksamhetens kostnader		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Material och köpta tjänster m m		-8 872,7	-9 230,0	-12 682,7	-12 935,9
Bostadstillägg, sociala bidrag och andra understöd		-2 277,6	-2 249,1	-2 277,6	-2 249,1
varav försörjningsstöd/socialbidrag		-930,7	-895,4	-930,7	-895,4
Entreprenader och köp av verksamhet		-18 899,1	-18 732,6	-18 758,9	-18 732,6
Löner*		-15 616,7	-14 769,7	-17 084,9	-16 194,9
Arbetsgivaravgifter och avtalsförsäkringar		-4 858,3	-4 578,3	-5 329,0	-5 037,3
Pensionskostnader**		-2 304,4	-2 174,2	-2 480,9	-2 402,4
varav utbetalning av pensioner		-895,5	-858,3	-895,5	-858,3
varav pensionsavgifter		-739,1	-697,5	-739,1	-697,5
varav tjänstepensionsförsäkringsavgifter		-0,2	-8,0	-0,2	-8,0
varav särskild löneskatt		-386,1	-379,0	-386,1	-379,0
varav förändring av pensionsskuld inkl. löneskatt		-283,5	-231,5	-283,5	-231,5
Övriga personalkostnader***		-118,1	-152,8	-363,5	-351,0
Summa verksamhetens kostnader		-52 947,0	-51 886,7	-58 977,5	-57 903,0

* Timlöner, ersättn obekvämt arbetstid, övertid inklusive arbetsgivaravg är periodiserade.

** Ränte- och basbeloppsuppräknig av pensionsskulden inklusive löneskatt redovisas under finansiella kostnader.

*** Varav +283 mnkr aktiverat eget arbete.

NOT 4 Jämförelsestörande kostnader		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Bokfört värde försäljning exploateringstillgångar*		-251,0	-229,9	-251,0	-229,9
Realisationsförluster vid försäljningar		0,0	0,0	-136,2	-14,9
Gjord avsättning till infrastruktur o begravningsverks m m**		-3 019,5	-561,0	-3 019,5	-561,0
Ianspråktagande av notningar enligt 2016 års bokslut.					
IT-kostnader***		-182,8	-258,8	-182,8	-258,8
varav upphandling nytt ekonomisystem (SUNE)***		-12,2	-26,8	-12,2	-26,8
varav skolplattform***		-22,0	-159,5	-22,0	-159,5
varav digital förnyelse och e-tjänster***		-59,8	0,0	-59,8	0,0
varav projekt eDok***		-50,7	-24,1	-50,7	-24,1
varav GS-IT***		-38,2	-48,4	-38,2	-48,4
Sociala investeringar		-10,6	0,0	-10,6	0,0
Kompetensutvecklingssatsningen		-13,4	0,0	-13,4	0,0
Summa jämförelsestörande kostnader		-3 477,3	-1 049,7	-3 613,5	-1 064,6

* Försäljning av exploateringstillgångar bruttoredo visas.

** Sverigeförhandlingen 2 882,0 mnkr; Begravningsverksamh 50,8 mnkr; Övrigt 86,7 mnkr.

KPI-uppräkning Sverigeförhandlingen, 97 mnkr, redovisas som finansiell jämförelsestörande kostnad.

*** I bokslut 2016 beslutades att kvarstående notning eget kapital skulle uppgå till sammanlagt 1 140,0 mnkr.

NOT 5 Avskrivningar*		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Avskrivning hyresrätter immateriella tillgångar (Procent 20–33)		0,0	0,0	-22,4	-18,2
Avskrivning byggnader tekniska anläggningar (Procent 1,4–33,3)		-1 103,1	-997,3	-4 135,0	-3 899,1
Avskrivningar maskiner inventarier (Procent 2–33)		-201,3	-168,5	-669,6	-580,3
Summa planenliga avskrivningar		-1 304,4	-1 165,8	-4 827,0	-4 497,6
Nedskrivningar		-0,1	0,0	-1,8	-137,9
Reservering för kommande nedskrivningsbehov		0,0	0,0	0,0	-55,0
Återföring nedskrivningar		0,0	0,0	8,8	25,0
Utrangeringar		-17,9	-7,1	-19,8	-13,0
Summa avskrivningar		-1 322,3	-1 172,9	-4 839,8	-4 678,5

* Komponentavskrivningar är genomfört avseende samtliga anläggningar.

NOT 6 Skatteintäkter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Årets preliminära skatteintäkter		46 190,5	43 547,9	46 190,5	43 547,9
Korrigerad prognostiserad slutavräkning 2015/2014		4,9	3,3	4,9	3,3
Korrigerad prognostiserad slutavräkning 2016/2015		48,9	38,3	48,9	38,3
Prognostiserad slutavräkning 2017/2016		-190,6	-190,2	-190,6	-190,2
Begravningsavgifter		198,3	186,1	198,3	186,1
Summa skatteintäkter		46 252,1	43 585,3	46 252,1	43 585,3

NOT 7 Generella statsbidrag och utjämning		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Införandebidrag		76,6	344,3	76,6	344,3
Generella statsbidrag		442,7	520,6	442,7	520,6
varav byggbonus		187,9	185,0	187,9	185,0
Kommunal fastighetsavgift		1 157,5	1 122,6	1 157,5	1 122,6
Summa generella statsbidrag och utjämning		1 676,9	1 987,5	1 676,9	1 987,5
Avgifter i utjämningssystemet					
Inkomstutjämningsavgift		-3 606,1	-2 961,5	-3 606,1	-2 961,5
Regleringsavgift		-9,1	-31,6	-9,1	-31,6
Kostnadsutjämningsavgift		-389,7	-299,1	-389,7	-299,1
Avgift till LSS-utjämning		-1 206,4	-1 069,9	-1 206,4	-1 069,9
Summa avgifter i utjämningssystem		-5 211,3	-4 362,1	-5 211,3	-4 362,1
Summa generella statsbidrag och utjämning		-3 534,5	-2 374,6	-3 534,5	-2 374,6

NOT 8 Resultat från andelar i intresseföretag		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31
I kommunkoncernen ingår resultat från andelar i intresseföretaget enligt nedan:			
AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad		580,5	579,7
Summa resultat från andelar i intresseföretag		580,5	579,7
Då AB Fortum Värme Holding representerar ett stort värde i kapitalandel presenteras bolagets resultaträkning i förkortad form nedan*			
Resultaträkning AB Fortum Värme Holding		2017-12-31	2016-12-31
Intäkter		6 749,1	6 703,4
Kostnader		-5 106,2	-5 126,9
Finansiella intäkter		0,8	2,4
Finansiella kostnader		-152,4	-110,5
Skatt		-329,0	-309,6
Minoritetsintresse i periodens resultat		-1,2	0,7
Årets resultat		1 161,1	1 159,5

* Resultaträkningen ovan är upprättad enligt K3-regelverket medan den officiella rapport som bolaget presenterar upprättas enligt IFRS.

NOT 9 Finansiella intäkter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Räntor		792,5	802,7	88,8	13,9
Övriga finansiella intäkter*		5,5	12,3	5,7	13,6
Aktieutdelning		800,0	500,1	0,0	0,0
varav Stockholm Stadshus AB		800,0	500,0	-	-
varav Söderhalls renhållningsverk AB		0,0	0,1	-	-
Summa finansiella intäkter		1 598,0	1 315,1	94,5	27,6

* Under posten övriga finansiella intäkter redovisas bland annat borgensintäkter från de kommunala bostadsbolagen.

NOT 10 Finansiella kostnader		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Räntor likvida medel och placeringar*		-458,3	-505,1	-388,3	-404,6
Ränta del pensionsskuldssförändring		-139,8	-122,3	-139,8	-122,3
Övriga finansiella kostnader		-30,6	-25,4	-28,4	-33,7
Summa finansiella kostnader		-628,7	-652,8	-556,5	-560,6
Genomsnittlig ränta					
Genomsnittlig ränta extern skuldportfölj med derivat (%)		0,97	1,15	0,97	1,15
Genomsnittlig ränta extern skuldportfölj utan derivat (%)		0,80	0,95	0,80	0,95
Genomsnittlig räntebindningstid					
Genomsnittlig räntebindningstid extern skuldportfölj med derivat, år		2,0	2,4	2,0	2,4
Genomsnittlig räntebindningstid extern skuldportfölj utan derivat, år		1,6	1,6	1,6	1,6

* Räntekostnader redovisas inklusive nettot av ränte- och valutaswappar, i enlighet med RKR21. Se även not 37 Derivatinstrument.
Årets räntekostnad för den externa skuldportföljen (exklusive bolagskoncernen och SSBF) är 379,4 mnkr inklusive derivat och 316,6 mnkr exklusive derivat.

NOT 11 Jämförelsestörande finansiella kostnader		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Indexreglering Sverigeförhandlingen*		-97,0	0,0	-97,0	0,0
Summa jämförelsestörande finansiella kostnader		-97,0	0,0	-97,0	0,0

* Se jämförelsestörande kostnader, not 4.

NOT 12 Skatt		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		-	-	2017-12-31	2016-12-31
Aktuell skatt		-	-	-275,9	-490,3
Uppskjuten skatt		-	-	-77,6	222,1
Skatt hänförlig till ränteavdragsbegränsning		-	-	-65,5	-303,3
Summa skatt		-	-	-419,0	-571,5

NOT 13 Jämförelsestörande intäkter, som avgår i balanskravsutredningen		Staden	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31
Realisationsvinster		-1 533,0	-417,7
Summa jämförelsestörande intäkter som avgår		-1 533,0	-417,7

Noter till balansräkningen

INTERNA POSTER ÄR ELIMINERADE.

I stadens balansräkning bruttoredovisas fordringar och skulder gentemot stadens egna bolag.

NOT 14 Immateriala anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående immateriala anläggningstillgångar 1/1	-	-	239,4	238,5	
Årets nyinvesteringar	-	-	14,9	23,7	
Försäljningar	-	-	0,0	0,0	
Omklassificering	-	-	8,9	1,5	
Utrangeringar	-	-	-0,2	-24,3	
Summa anskaffningsvärde immateriala anläggningstillgångar	-	-	263,0	239,4	
Ingående avskrivningar 1/1	-	-	-153,4	-158,1	
Årets avskrivningar	-	-	-22,4	-18,7	
Omklassificering	-	-	0,0	-1,0	
Utrangeringar	-	-	0,2	24,3	
Summa avskrivningar immateriala anläggningstillgångar	-	-	-175,6	-153,4	
Ingående nedskrivningar 1/1	-	-	-1,1	-1,1	
Årets nedskrivningar	-	-	0,0	0,0	
Summa utgående nedskrivningar	-	-	-1,1	-1,1	
Summa immateriala anläggningstillgångar	-	-	86,3	85,0	
Avskrivningstider			3–10 år	3–10 år	

NOT 15 Mark, byggnader och tekniska anläggningar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående anskaffningsvärde mark, byggnader och tekniska anläggningar 1/1	58 402,0	53 861,2	178 322,6	165 385,3	
Årets anskaffningar	4 167,6	4 681,9	3 795,5	4 901,2	
Årets försäljningar	-583,7	-101,7	-1 068,7	-167,5	
Årets utrangeringar anskaffningsvärde	-45,9	-30,9	-250,3	-60,5	
Omklassificering	-11,5	-8,5	-286,1	8 105,3	
Årets kostnadsförda investeringar	0,0	0,0	0,0	-0,2	
Korrigerig anskaffningsvärde hänförlig försäljn tidigare år	0,0	0,0	47,2	158,9	
Summa utgående anskaffningsvärde	61 928,5	58 402,0	180 560,2	178 322,6	
Ingående avskrivningar	-8 883,7	-7 915,6	-41 718,5	-37 915,5	
Årets planenliga avskrivningar	-1 103,1	-997,3	-4 122,5	-3 914,4	
Årets anskaffade ackumulerade avskrivningar	0,0	0,0	0,0	0,0	
Årets avskrivningar försäljningar	54,2	5,1	244,6	34,9	
Årets avskrivningar utrangeringar	28,5	24,0	171,8	77,4	
Omklassificering	-13,8	0,0	2 215,6	-0,9	
Summa utgående avskrivningar	-9 917,9	-8 883,7	-43 208,9	-41 718,5	
Ingående uppskrivningar	0,0	0,0	1 945,3	1 951,7	
Årets avskrivning uppskrivet belopp	0,0	0,0	-7,0	-3,6	
Omklassificering	0,0	0,0	-565,5	-2,9	
Summa utgående uppskrivningar	0,0	0,0	1 372,8	1 945,3	
Ingående nedskrivningar	0,0	0,0	-7 796,6	-7 735,4	
Årets nedskrivningar	0,0	0,0	-0,5	-102,9	
Årets försäljningar nedskrivningar	0,0	0,0	21,7	0,0	
Årets återförda nedskrivningar	0,0	0,0	8,8	25,0	
Omklassificering	0,0	0,0	6 372,9	16,7	
Summa utgående nedskrivningar	0,0	0,0	-1 393,7	-7 796,6	
Summa mark, byggnader och tekniska anläggningar	52 010,6	49 518,3	137 330,4	130 752,8	
Avskrivningstider	3–70 år	3–70 år	3–70 år	3–70 år	

Investering: Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer. RKR 19 avseende nedskrivningar tillämpas. Komponentindelning och komponentavskrivningar tillämpas avseende stadens anläggningar.

NOT 16 Maskiner och inventarier		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående maskiner och inventarier 1/1*		1 670,0	1 439,8	14 723,7	13 814,2
Årets nyinvesteringar		238,5	273,3	318,9	1 221,2
Årets försäljningar anskaffningsvärde		-6,2	-3,3	-21,3	-45,0
Årets utrangeringar anskaffningsvärde		-119,1	-39,8	-344,6	-145,2
Årets omklassificering		-17,9	0,0	1 510,1	-154,6
Aktiverade leasingavtal		0,0	0,0	60,4	33,0
Summa utgående anskaffningsvärde maskiner och inventarier		1 765,4	1 670,0	16 247,1	14 723,7
Ingående avskrivningar		-984,0	-858,4	-6 617,1	-6 369,6
Periodens planenliga avskrivningar		-201,3	-168,5	-675,1	-561,0
Avskrivningar periodens försäljningar		5,8	3,2	20,4	-433,3
Avskrivningar periodens utrangeringar		118,6	39,6	316,1	134,0
Omklassificering		13,8	0,0	-776,0	612,8
Summa utgående avskrivningar		-1 047,2	-984,0	-7 731,7	-6 617,1
Ingående nedskrivningar		0,0	0,0	-85,6	-91,2
Periodens nedskrivningar		-0,1	0,0	-1,3	0,0
Utrangeringar		0,0	0,0	0,0	5,6
Omklassificering		0,0	0,0	84,6	0,0
Summa utgående nedskrivningar		-0,1	0,0	-2,3	-85,6
Summa maskiner och inventarier*		718,1	686,0	8 513,1	8 021,0
Avskrivningstider (linjär avskrivning)		3–20 år	3–20 år	3–20 år	3–20 år

Investering; Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer.

* Finansiella leasingavtal ingår i summan för maskiner och inventarier, se not 38 för specifikation.

NOT 17 Pågående ny-, till- och ombyggnader		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående pågående ny-, till- och ombyggnader 1/1		18 566,9	18 501,1	34 088,6	33 453,8
Årets nyinvesteringar		1 247,7	705,7	11 905,5	9 592,6
Försäljningar		0,0	-229,9	0,0	-229,9
Kostnadsförda investeringar		0,0	0,0	-167,9	-203,8
Omklassificering exploateringsfastigheter till försäljning		241,0	-410,0	241,0	-410,0
Omklassificering från/till mark- byggnader och tekniska anläggningar		0,0	0,0	-8 592,8	-8 114,0
Summa utgående anskaffningsvärde pågående ny-, till- och ombyggnad		20 055,6	18 566,9	37 474,4	34 088,6
Ingående nedskrivningar 1/1		0,0	0,0	-1 057,6	-1 022,6
Årets nedskrivningar		0,0	0,0	0,0	-35,0
Summa utgående nedskrivningar		0,0	0,0	-1 057,6	-1 057,6
Summa pågående ny-, till- och ombyggnader		20 055,6	18 566,9	36 416,8	33 031,0

Investering; Ett prisbasbelopp, nyttjandeperiod 3 år eller mer.

NOT 18 Aktier och andelar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående aktier och andelar 1/1		3 989,5	3 894,8	2 734,3	2 637,7
Köp av bostadsrätter		41,9	94,7	41,9	94,7
Köp av aktier, andelar och värdepapper		0,0	0,0	46,5	1,9
Försäljning av bostadsrätter		0,0	0,0	-0,4	0,0
Summa aktier och andelar		4 031,4	3 989,5	2 822,3	2 734,3

Stadens aktier i kommunala bolag m m per 2017-12-31

Bolag	Aktiekapital (tkr)	Ägarandel (%)	Bokfört värde (tkr) 2017-12-31
Stockholms Stadshus AB*	2 850 001,0	100,0	3 484 382,0
Kaplansbacken AB	500,0	100,0	514,0
Svenska Teknologföreningens Fastighets AB	562,0	100,0	562,0
Stockholms Terminal AB	1 000,0	50,0	2 300,0
Summa aktier i dotterbolag/koncernföretag			3 487 758,0
Aktier i övriga företag			
SÖRAB	12 000,0	5,0	400,0
Inera AB			42,5
AB Servi-Data (depositionsbevis)			0,1
Summa aktier i övriga företag			442,6
Andelar kommunalförbund Storstockholms brandförsvär			27 831,4
Summa andelar kommunalförbund			27 831,4
Andelar bostadsrätter			515 363,2
Summa andelar bostadsrätter			515 363,2
Totalt summa aktier och andelar staden			4 031 395,2

* Korrigering av aktiekapitalet enligt registrerat Bolagsverket.

NOT 19 Kapitalandel intresseföretag
Kommunkoncernen

mnkr		2017-12-31	2016-12-31
Ingående anskaffningsvärde		5 558,9	5 221,3
Årets resultatandel		580,5	579,7
Utdelning		-200,0	-200,0
Korrigerig hänförlig till tidigare år		0,0	-39,0
Övrigt		0,5	-3,2
Utgående nettovärde		5 939,9	5 558,9
Intresseföretag	Org nummer	Säte	Kapitalandel
Sydvästra Stockholmsregionens VA-verks AB, SYVAB	556050-5728	Stockholm	33,0%
Nynäshamns Mark AB	556314-3113	Stockholm	50,0%
Mässfastigheter i Stockholm AB	556094-5627	Stockholm	50,4%
AB Fortum Värme Holding samägt med Stockholms stad	556040-6034	Stockholm	50,0%
Då AB Fortum Värme Holding representerar det största värdet av kapitalandelen presenteras bolagets balansräkning i förkortad form nedan.*			
Balansräkning AB Fortum Värme Holding		2017-12-31	2016-12-31
Immateriella anläggningstillgångar		39,2	33,5
Materiella anläggningstillgångar		25 926,7	25 663,2
Finansiella anläggningstillgångar		8,8	8,9
Omsättningstillgångar		2 580,9	2 566,5
Summa tillgångar		28 555,6	28 272,0
Eget kapital inkl minoritetsintresse		12 340,6	11 578,3
Avsättningar		3 412,4	3 304,2
Långfristiga skulder		10 551,3	10 565,7
Kortfristiga skulder		2 251,3	2 823,8
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		28 555,6	28 272,0

* Balansräkningen ovan är upprättad enligt K3-regelverket medan den officiella rapport, som bolaget presenterar, upprättas enligt IFRS.

NOT 20 Långfristiga fordringar*		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående långfristiga fordringar 1/1		18,4	19,2	52,7	281,4
Amorteringar		-0,8	-0,8	-0,8	-0,8
Förändring uppskjutna skattefordringar		-	-	0,0	-245,5
Förändring övriga långfristiga fordringar		0,0	0,0	6,6	17,6
Summa långfristiga fordringar		17,6	18,4	58,6	52,7
Sammansättning långfristiga fordringar					
Låntagare, övriga		17,6	18,4	52,7	52,7
Uppskjutna skattefordringar		-	-	6,6	0,0
Övrigt		-	-	-0,8	0,0
Summa långfristiga fordringar		17,6	18,4	58,6	52,7

* Fordringar som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år har omförd till kortfristig utlåning.

NOT 21 Exploateringsfastigheter		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående exploateringsfastigheter		1 878,5	1 460,0	1 878,5	1 460,0
Nyanskaffning		201,9	0,0	201,9	0,0
Försäljning exploateringsfastigheter		-251,0	0,0	-251,0	0,0
Omklassificering mark, byggnader och tekniska anläggningar		40,6	8,5	40,6	8,5
Omklassificering pågående arbeten		-241,0	410,0	-241,0	410,0
Summa exploateringsfastigheter		1 629,0	1 878,5	1 629,0	1 878,5

NOT 22 Varulager och pågående arbeten		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Varulager		3,7	3,5	39,7	32,6
Pågående arbeten		0,4	6,0	4,2	9,6
Summa varulager och pågående arbeten		4,1	9,5	43,8	42,2

Förråd värderas till det lägsta värdet av anskaffningsvärde och verkligt värde.

NOT 23 Kortfristiga fordringar – övriga		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Skattefordringar		0,0	0,0	0,2	0,0
Momsfordringar		662,6	840,2	796,6	1 006,6
Statsbidragsfordringar		534,2	940,8	534,2	940,8
Kortfristiga fordringar stadens koncernföretag*		64 218,1	58 878,1	-	-
Övriga kortfristiga fordringar		28,9	24,2	302,4	-450,7
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter		2 307,5	2 605,5	2 029,1	3 056,9
Kundfordringar		1 032,5	750,2	1 614,0	890,2
Summa kortfristiga fordringar – övriga		68 783,8	64 038,9	5 276,6	5 443,7

* Staden administrerar upplåning för stadens bolag. Bolagen lånar efter behov av staden.

NOT 24 Kortfristiga placeringar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Kompetenskonto		17,5	21,9	17,5	21,1
Kortfristig del av långfristig utlåning*		0,8	0,8	0,8	0,8
Övriga kortfristiga placeringar		0,0	0,0	123,6	183,3
Summa kortfristiga placeringar		18,3	22,6	141,9	205,2

* Långfristiga fordringar som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år har omförd till kortfristig utlåning.

NOT 25 Likvida medel

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Förskottskassor m m	5,8	5,9	5,8	5,9
Likvida medel (Bank m m)*	0,0	0,0	132,1	113,2
Summa likvida medel	5,8	5,9	137,9	119,1

* På balansdagen 2017-12-31 hade stadens checkräkningskredit utnyttjats.

NOT 26 Eget kapital

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående eget kapital 1/1	67 399,0	62 756,2	117 270,1	111 904,4
varav disposition 2016 års förändring/tidigare år*	-206,8	-258,8	-	-
Förändring av eget kapital enligt resultaträkningen	2 361,1	4 642,9	3 445,9	5 407,5
Förändring eget kapital som inte gått via RR	0,0	0,0	0,0	-41,3
Övrigt	0,0	0,0	-18,5	-0,6
Summa eget kapital	69 760,2	67 399,0	120 697,5	117 270,1

NOT 27 Summa disposition eget kapital*

mnkr	Staden			
	IB 2017*	Avgår hittills	Avgår 2017-12-31	UB 2017-12-31
IT-kostnader**	640,0	0,0	-182,8	457,2
varav upphandling nytt ekonomisystem (SUNE)	0,0	0,0	-12,2	-12,2
varav skolplattform	0,0	0,0	-22,0	-22,0
varav digital förnyelse inkl e-tjänster	0,0	0,0	-59,8	-59,8
varav GS-IT	0,0	0,0	-38,2	-38,2
varav Projekt eDok	0,0	0,0	-50,7	-50,7
Sociala investeringar	300,0	0,0	-10,6	289,4
Kompetensutvecklingssatsning	200,0	0,0	-13,4	186,6
Avgår förbrukat 2016 anslagsfinansierat*		-2,7		-2,7
Kvarstår medel kompetensutveckling				183,9
Total disposition kvarstående av 2017 års disposition	1 140,0	-2,7	-206,8	930,5

* Notning i 2016 års bokslut, där vissa tidigare notningar behölls eller korrigerades enligt ovan.

** Kvarvarande disposition avseende IT-kostnader om 408,5 mnkr beslutades i bokslut 2016 att utökas till 640 mnkr att disponeras 2017.

NOT 28 Pensioner och liknande förbindelser

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående avsatta pensioner 1/1	5 643,0	5 289,2	7 694,7	7 236,0
Nyintjänande och skuldförändringar arbetstagare och pensionär*	443,4	393,2	476,1	503,7
Ränte- och basbeloppsuppräknig	104,5	98,4	158,6	176,8
Årets pensionsutbetalningar	-207,2	-206,9	-194,8	-295,5
Förändring av löneskatt	82,6	69,1	82,6	69,1
Garanti och avtalspensioner	-	-	-102,7	4,5
varav skuldförändring avgiftsbestämd chefs pension	-17,9	14,1	-17,9	14,3
varav skuldförändring förtroendevalda visstids- och ålderspensioner, avgångsersättning	38,7	36,1	38,7	36,1
varav skuldförändring avseende Skafab	0,1	-3,3	0,1	-3,3
Summa avsatt till pensioner	6 066,3	5 643,0	8 114,5	7 694,7
därav avgiftsbestämd chefs pension	154,3	176,5	154,3	177,8
därav pensionsersättningar förtroendevalda inkl löneskatt**	302,6	254,5	302,6	254,5
Aktualiseringsgrad i procent	81,4 %	71,3 %	81,4 %	71,3 %
Antal visstidsförordnade tjänstemän; Stadens visstidsförordnade tjänstemän har samtliga en tillsvidaranställning i botten, varför stadens pensionsåtagande inte förändras på grund av visstidsförordnandet.	0,0	0,0	0,0	0,0
Skulden har minskats med bortförsäkrat via tjänstepensionsförsäkring omfattande förvaltningschefer m fl med särskilda avtal. (mnkr)	0,2	8,8	-	-

* Förtroendevalda ingår fr o m 2010 i balansräkningen.

** Skulden omfattar fr o m 2015 även åtaganden för latent efterlevandepension.

NOT 29 Övriga avsättningar		Staden		Kommunkoncernen	
mnr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Begravningsavgifter					
Ingående balans 1/1		96,6	68,1	96,6	68,1
Ianspråktaget		0,0	0,0	0,0	0,0
Årets avsättning		50,8	28,5	50,8	28,5
Utgående balans		147,4	96,6	147,4	96,6
Stockholms Ström m m*					
Ingående balans 1/1		1 256,2	0,0	1 256,2	0,0
Överfört från skulder		0,0	1 256,2	0,0	1 256,2
Ianspråktaget		-3,4	0,0	-3,4	0,0
Årets avsättning		86,8	0,0	86,8	0,0
Utgående balans		1 339,6	1 256,2	1 339,6	1 256,2
Infrastrukturella bidrag**					
Ingående balans 1/1		7 269,6	6 961,2	7 269,6	6 961,2
Ianspråktaget		-155,8	-224,2	-155,8	-224,2
Årets avsättning Sverigeförhandlingen		2 979,0	532,5	2 979,0	532,5
Utgående balans		10 092,8	7 269,6	10 092,8	7 269,6
Science for Life Laboratory***					
Ingående balans 1/1		0,0	245,9	0,0	245,9
Upplöst avsättning/ Ianspråktagen avsättning		0,0	-245,9	0,0	-245,9
Årets avsättning		0,0	0,0	0,0	0,0
Utgående balans		0,0	0,0	0,0	0,0
Övriga avsättningar bolag					
Ingående balans 1/1		0,0	0,0	123,5	190,7
Ianspråktaget		0,0	0,0	-3,3	-141,6
Årets avsättning		0,0	0,0	121,2	74,5
Utgående balans		0,0	0,0	241,5	123,5
Summa ingående balans		8 622,4	7 275,2	8 745,9	7 465,9
Summa Ianspråktaget		-159,2	-224,2	-162,5	-365,8
Summa upplöst avsättning		0,0	-245,9	0,0	-245,9
Summan överfört från skulder		0,0	1 256,2	0,0	1 256,2
Summa årets avsättningar		3 116,5	561,0	3 237,8	635,5
Summa utgående balans		11 579,8	8 622,4	11 821,2	8 745,9

* Avsättningen avseende Stockholms Ström m m beräknas betalas 59 mnr 2018, 25 mnr 2019, 328 mnr 2023, 244 mnr 2024 och övrigt 684 mnr 2019 och framåt. Avsättningen är 2016 överförd från långfristiga skulder.

** En avsättning har gjorts av stadens åtagande avseende infrastruktursatsningar enligt Sverigeförhandlingen. I övrigt avsättning till Norra länken, Citybanan, Tvärbanor, tunnelbaneutbyggnad, övriga spårförbindelser, Slussen bussterminal och Nationalstadsparken m m. Osäkerhet om belopp föreligger. Staden tillämpar direkt resultatföring av beslut om bidrag till statlig infrastruktur. Beloppen är indexuppräknade. För infrastrukturella åtgärder utgår 396 mnr 2018, 323 mnr 2019, 424 mnr 2020, 364 mnr 2021 och 8,6 mnr efter år 2021.

*** Avsättningen Science for Life Laboratory upplöstes 2016 då kommande åtaganden är att betrakta som regelbundna driftkostnader, som ska budgeteras.

NOT 30 Obligationsslån

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående obligationslåneskuld	24 965,5	23 599,2	24 965,5	23 599,2
Nyupplåning	3 985,3	4 223,7	3 985,3	4 223,7
Periodisering över- och underkurser	-28,0	-4,9	-28,0	-4,9
Återför av bokf över/underkurs*	7,5	0,0	7,5	0,0
Återläggning av föregående års omklassificering	2 852,5	2 950,0	2 852,5	2 950,0
Amorteringar	-2 852,5	-2 950,0	-2 852,5	-2 950,0
Kortfristig del av långfristiga lån**	-4 530,0	-2 852,5	-4 530,0	-2 852,5
Summa obligationslån	24 400,3	24 965,5	24 400,3	24 965,5
Utländska obligationslån	24 400,3	23 765,5	24 400,3	23 765,5
Svenska obligationslån	0,0	1 200,0	0,0	1 200,0
Summa obligationslån	24 400,3	24 965,5	24 400,3	24 965,5

* Ändrad metod för periodisering av över-och underkurser mindre än 1 mnkr. Resultatpåverkan beräknas till högst 2,1 mnkr.

Effekten betraktas som marginell och ingen justering av jämförelseåret är gjord.

** Skulder som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år. Dessa skulder har omförs till kortfristiga lån.

NOT 31 Reverslån

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående reverslåneskuld	6 749,0	3 250,0	6 749,0	3 250,0
Nyupplåning	2 500,0	3 499,0	2 500,0	3 499,0
Återläggning av föregående års omklassificering	230,0	230,0	230,0	230,0
Kortfristig del av långfristiga lån*	-900,0	-230,0	-900,0	-230,0
Summa reverslån	8 349,0	6 749,0	8 349,0	6 749,0
Utländska reverslån	8 349,0	6 749,0	8 349,0	6 749,0
Svenska reverslån	0,0	0,0	0,0	0,0
Upplåning från majoritetsägda bolag	0,0	0,0	0,0	0,0
Summa reverslån	8 349,0	6 749,0	8 349,0	6 749,0

* Skulder som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år och ej med säkerhet bedöms omsättas till långfristig. Dessa skulder har omförs till kortfristiga lån.

NOT 32 Övriga långfristiga skulder

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Ingående låneskuld leasing	0,1	0,2	39,6	17,9
Ny låneskuld leasing	0,0	0,0	57,9	33,0
Återläggning	0,2	0,2	0,0	0,2
Amorteringar	-0,2	-0,1	-19,8	-11,3
Omklassificering	-0,1	-0,2	0,0	-0,2
Summa långfristig skuld leasing	0,0	0,1	77,7	39,6
Förmedlade medel och skuldfonder	42,6	25,5	42,6	25,5
Periodiserade investeringsinkomster*	318,8	279,0	318,8	279,0
varav investeringsinkomster pågående investeringar	210,6	185,6	210,6	185,6
varav investeringsbidrag	113,6	104,0	113,6	104,0
varav upplösta investeringsbidrag	-19,5	-14,1	-19,5	-14,1
varav skuld anläggningsavgifter/anslutningsavgifter	11,2	0,0	11,2	0,0
varav upplöst skuld anläggningsavgifter/anslutningsavgifter	-0,5	0,0	-0,5	0,0
varav gatukostnadsersättningar	4,1	4,1	4,1	4,1
varav upplösta gatukostnadsersättningar	-0,8	-0,7	-0,8	-0,7
Avskrivningstider (linjär avskrivning)	3–70 år	3–70 år	3–70 år	3–70 år
Övriga långfristiga skulder**	0,6	0,0	349,6	321,1
Summa övriga långfristiga skulder	362,0	304,6	788,6	665,2

* Investeringsbidragen periodiseras som motsvarande tillgång. Ingen omläggning till kortfristiga skulder sker då upplösningen av investeringsinkomsterna inte är likvidpåverkande. År 2017 har en omklassificering skett från anläggningstillgångar om -11,205901 mnkr.

** Avtal med affärsverket Svenska Kraftnät angående Stockholms Ström är 2016 bokfört som en avsättning.

NOT 33 Kortfristiga skulder		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter		4 217,9	3 638,5	7 554,0	7 009,7
Skatteskulder		331,9	190,2	81,5	393,6
Moms		56,3	54,9	101,7	106,5
Leverantörsskulder		4 222,8	4 162,8	6 025,5	5 642,1
Förmedlade medel, deponerade medel, skuldfonder		17,6	14,9	17,6	14,9
Personalskatter		324,5	304,7	347,4	332,6
Semesterlöneskuld inklusive arbetsgivaravgifter		819,7	799,4	910,0	939,2
Okompenserad övertid inklusive arbetsgivaravgifter		59,2	58,0	59,2	58,0
Kortfristiga skulder till koncernföretag*		9 936,0	10 150,1	-	-
Övrigt		864,9	839,0	1 606,9	1 010,4
Summa kortfristiga skulder		20 850,8	20 212,4	16 703,8	15 507,0

* Staden administrerar upplåning för stadens bolag. Bolagen lånar efter behov av staden. Under 2016 har två av stadens bolag överfört sin låneskuld till SSAB i stället för att låna direkt från staden. Detta innebär att staden har en motsvarande lägre skuld till SSAB.

NOT 34 Kortfristiga lån		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Utnyttjad checkräkningskredit*		476,0	839,9	489,1	839,9
Deposit m m		0,0	0,0	0,0	0,0
Svenska certifikatslån		0,0	0,0	0,0	0,0
Utländska certifikatslån		0,0	916,2	0,0	916,2
Kortfristig del av långfristiga lån**		5 430,0	3 082,5	5 430,3	3 085,3
varav upplåning från majoritetsägda bolag		0,0	0,0	0,0	0,0
Summa kortfristiga lån		5 906,0	4 838,7	5 919,4	4 841,5

* Staden har på balansdagen 2017-12-31 en utnyttjad checkkredit.

** Långfristiga lån som på balansdagen har en förfallodag som inträffar inom ett år har omförd till kortfristiga lån.

NOT 35 Ansvars- och borgensförbindelser		Staden	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31
Stadens majoritetsägda bolag pensionsutfästelse			
Stockholms Stadshus AB		0,7	7,3
Stockholms Parkering		4,0	4,0
Stockholms Hamnar		6,5	5,1
S:t Erik Markutveckling		2,1	1,9
Stockholm Business Region		5,5	4,9
Bostadsförmedlingen i Stockholm AV		3,0	2,8
AB Svenska Bostäder		2,4	2,2
Micasa Fastigheter i Stockholm AB		2,9	2,6
SISAB		3,0	2,8
Stockholm Vatten Holding AB		7,6	7,4
Stockholm Globe Arena Fastigheter		1,5	1,3
AB STOKAB		3,3	3,1
AB Familjebostäder		1,2	0,9
S:t Erik Livförsäkring AB		1,5	1,3
Summa ansvars- och borgensförbindelser för majoritetsägda bolag		45,1	47,6
Övriga juridiska-/privatpersoner			
Borgen för lån			
Stiftelsen Stockholms Studentbostäder		58,4	64,1
Stockholms Stadsmission		72,6	74,6
SYVAB		169,6	169,6
Övriga juridiska personer		15,8	17,3
Summa Borgen för lån		316,4	325,7
Pensionsutfästelser		57,0	54,5
Kommunalt förlustansvar för småhus		0,2	0,6
Summa Övriga juridiska personer		373,6	380,8
Totalt ansvars- och borgensförbindelser		418,7	428,4

NOT 36 Pensionsskuld ansvarsförbindelse**Staden**

mnkr	2017-12-31	2016-12-31
Ingående pensionsskuld 1/1	13 953,0	14 318,1
Ränte- och basbeloppsuppräknig	344,4	351,6
Årets pensionsutbetalningar	-691,6	-651,4
Övrig post	-1,5	-65,3
Åtaganden för latent efterlevandepension tillagt i skulden	-	-
Summa pensionsskuld ansvarsförbindelse	13 604,3	13 953,0
Tillkommer löneskatt	3 300,4	3 385,0
Summa pensionsskuld ansvarsförbindelse inklusive löneskatt	16 904,7	17 338,0
Pensionsförpliktelse avseende visstidspension som ännu ej börjat betalats ut redovisas som ansvarsförbindelse enligt förändrad rekommendation 2015.		
Aktualiseringsgrad (%)	81,4	71,3

NOT 37 Derivatinstrument**Staden**

Typ av derivat, mnkr	Nominellt belopp	Säkrad volym	Marknadsvärde
2017-12-31			
Valuta-/valutaränte-swappar*	6 079,4	6 079,4	-244,8
Ränteswappar	6 480,0	6 480,0	-142,9
Summa	12 559,4	12 559,4	-387,7
2016-12-31			
Valuta-/valutaränte-swappar*	7 034,0	7 034,0	-27,5
Ränteswappar	6 480,0	6 480,0	-226,8
Summa	13 514,0	13 514,0	-254,3

* Valuta-/valutaränteswappar har omräknats till valutakurs efter valutasäkring.

Derivatinstrument används för att minimera risken för oförutsett högre räntekostnader orsakade av ränte- och/eller valutaförändringar, vilket genererar en lägre risk genom en minskad volatilitet i räntan för staden. Den externa skuldportföljen har i huvudsak fast ränta efter säkring med derivat. Skuldportföljen i utländsk valuta är säkrad till SEK till 100 procent. Årets räntekostnad för den externa skuldportfölj (exklusive bolagskoncernen och SSBF) är 379,4 mnkr inklusive derivat och 316,6 mnkr exklusive derivat. Genomsnittlig ränta för extern skuldportfölj inklusive derivat är 0,97% (1,15%) och exklusive derivat 0,80% (0,95%). Genomsnittlig räntebindningstid (duration) för den externa skuldportföljen med derivat är 2,0 år (2,4 år) och exklusive derivat 1,6 år (1,6 år). Enligt Finanspolicyn ska den genomsnittliga räntebindningstiden (duration) vara 3,0 år med ett avvikelseintervall om +/- 1,5 år.

NOT 38 Leasing

mnkr	Staden		Kommunkoncernen	
	2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Finansiella leasingavtal*				
Maskiner och inventarier				
Redovisat värde	0,1	0,2	77,7	39,6
Nuvärdesberäknade minimileasavgifter	0,1	0,2	80,7	40,1
därav förfallodag inom 1år	0,1	0,2	26,7	14,1
därav förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	0,0	0,1	54,0	26,0
därav förfallodag senare än 5 år	0,0	0,0	0,0	0,0
Operationella leasingavtal*, erlägges				
Minimileaseavgifter	6 188,7	6 418,2	4 465,1	4 159,1
därav förfallodag inom 1år	863,9	874,2	827,9	699,0
därav förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	2 482,6	2 554,3	1 932,4	1 840,9
därav förfallodag senare än 5 år	2 842,2	2 989,7	1 704,8	1 619,2
varav koncernintern leasing	3 932,2	4 178,7		
med förfallodag inom 1år	348,2	356,5		
med förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	1 213,8	1 248,8		
med förfallodag senare än 5 år	2 370,2	2 573,3		
Operationella leasingavtal, erhålles				
Minimileaseavgifter	0,0	0,0	18 059,3	14 097,4
därav förfallodag inom 1år	0,0	0,0	9 143,7	5 814,4
därav förfallodag senare än 1 år men mindre än 5 år	0,0	0,0	4 557,0	3 334,0
därav förfallodag senare än 5 år	0,0	0,0	4 358,6	4 949,0

* För stadens del är medtaget endast avtal som överstiger 3 år.

Hyresavtal som uppfyller villkoren för operationell leasing ingår. Leasingavtal med ett sammanlagt värde understigande 500 000 kronor eller en årlig kostnad motsvarande max 150 000 kronor är ej medtagna i redovisningen för staden. I bolagskoncernen tillämpas dock inte dessa gränsvärden. Det beräknas endast påverka marginellt varför ingen omräkning har gjorts.

Finansiell leasing ingår i balansräkningen på tillgångssidan under "maskiner och inventarier" samt under kort- och långfristiga skulder. Inga avtal om finansiell leasing omfattar variabla avgifter.

Stadens IT-verksamhet leasas fr o m 20160401 av HCL Technologies. Företaget har tagit över stadens avtal från Volvo Information Technology AB. Avtalets längd överstiger inte 3 år och därmed ingår inte det ekonomiska åtagandet i redovisningen ovan.

NOT 39 Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen

mnkr	Staden	
	2017-12-31	2016-12-31
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2012	670,0	670,0
Förbrukat	-520,6	-403,3
Summa återstår	149,4	266,7
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2013	1 900,00	1 900,00
Förbrukat	-572,6	-359,8
Summa återstår	1 327,4	1 540,2
Efterutdelning enligt §5:1 allbolagen 2014	450,0	450,0
Förbrukat	-184,2	-154,4
Summa återstår	265,8	295,6

Noter till kassaflödesanalys

INTERNA POSTER ÄR ELIMINERADE.

NOT 40 Återläggning reavinster/reaföruster		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Återläggning reavinster/reaföruster		-4 163,4	-4 425,9	-4 603,9	-4 381,5

En återläggning görs av reavinster/reaföruster, så att faktiskt försäljningsvärde tas upp under investeringsverksamhet.

NOT 41 Ej likviditetspåverkande poster		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Justering för av- och nedskrivningar		1 322,3	1 172,9	4 839,8	4 583,1
Justering för gjorda avsättningar		3 539,8	914,8	3 626,4	1 951,8
Justering för överförd avsättning från lån		0,0	1 256,2	0,0	0,0
Justering för återlagda inkomster		-6,0	-4,6	0,0	0,0
Justering för upplöst avsättning		0,0	-245,9	0,0	0,0
Inkomstskatt		-	-	-214,1	5,7
Ej kassaflödespåverkande del av förvärv av hyresfastigheter		-	-	0,0	0,0
Korrigerig reavinst avseende tidigare år		-	-	0,0	-158,9
Resultatandelar i intresseföretag		-	-	-580,5	-392,4
Övrigt		-	-	-0,1	5,0
Summa ej likvidpåverkande poster		4 856,1	3 093,4	7 671,5	5 994,5

NOT 42 Minskning av avsättningar p g a utbetalningar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
lanspråktagen avsättning		-159,2	-224,2	-159,2	-224,2
Infrastrukturella bidrag avgår, redovisas separat		155,8	224,2	155,8	224,2
Summa minskning av avsättningar p g a utbetalningar		-3,4	0,0	-3,4	0,0

NOT 43 Ökning/minskning kortfristiga fordringar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Kortfristiga fordringar		-4 744,9	-2 745,8	156,3	-727,7
Kortfristiga placeringar		4,3	6,3	63,3	-177,0
Summa ökning /minskning kortfristiga fordringar		-4 740,5	-2 739,5	219,6	-904,7

NOT 44 Ökning/minskning kortfristiga skulder m m		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Förändring kortfristig skuld		638,5	-3 483,5	213,1	12,7
Förändring kortfristiga lån exkl förändring utnyttjad checkräkningskredit		1 431,3	-2 736,4	2 521,8	-1 896,5
Summa ökning/minskning kortfristiga skulder m m		2 069,8	-6 219,9	2 734,9	-1 883,8

NOT 45 Investering i immateriella anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Balanserade utvecklingskostnader		-	-	-23,8	-23,7
Summa investering immateriella tillgångar		-	-	-23,8	-23,7

NOT 46 Investering i materiella anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Byggnader och tekniska anläggningar		-4 369,5	-4 681,9	-3 962,8	-4 899,8
Maskiner och inventarier*		-238,5	-273,3	-379,3	-1 201,3
Pågående ny-, till- och ombyggnader		-1 247,7	-705,7	-11 737,6	-9 373,8
Summa investering i materiella anläggningstillgångar		-5 855,7	-5 661,0	-16 079,7	-15 474,9

* Finansiella leasingavtal ingår i summan för maskiner och inventarier. Se not 38 för specifikation.

NOT 47 Försäljning av materiella anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Bokfört värde mark, byggn o tekn anläggning inkl expl		780,5	326,5	1 098,5	101,8
Bokfört värde maskiner och inventarier		0,4	0,1	29,5	13,8
Bokfört värde pågående ny-, till o ombyggnad		0,0	0,0	0,0	229,9
Reavinster/förluster inkl expl		4 163,4	4 425,9	4 603,9	4 381,5
Summa försäljning av materiella anläggningstillgångar		4 944,4	4 752,5	5 731,9	4 727,0

NOT 48 Investering i finansiella anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Köp av aktier och andelar		0,0	0,0	-46,1	-2,0
Köp av bostadsrätter		-41,9	-94,7	-41,9	-94,7
Summa investering i finansiella anläggningstillgångar		-41,9	-94,7	-88,0	-96,7

NOT 49 Försäljning finansiella anläggningstillgångar		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Bokfört värde finansiella anläggningstillgångar		0,0	0,0	4,7	0,0
Reavinster/förluster		0,0	0,0	0,0	0,0
Summa försäljning finansiella anläggningstillgångar		0,0	0,0	4,7	0,0

NOT 50 Ökning/minskning långfristiga skulder		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Omklassificering till kortfristig skuld		-5 430,1	-3 082,5	-5 430,1	-3 083,1
Återläggning av omklassificering av långfristig upplåning till kortfristig		3 082,7	3 180,0	3 082,7	3 180,0
Periodisering över- och underkurser		-28,0	-0,1	-28,0	-0,1
Övriga förändringar långfristiga skulder*		53,9	-521,7	485,5	-521,7
Posten redovisas under ej likvidpåverkande poster		6,0	4,6	6,0	4,6
Summa ökning/minskning långfristiga skulder		-2 315,6	-419,7	-1 883,9	-420,3

* Här ingår nollställning omklassificering anläggningstillgångar 11,2 mnkr

NOT 51 Likvida medel vid periodens slut		Staden		Kommunkoncernen	
mnkr		2017-12-31	2016-12-31	2017-12-31	2016-12-31
Förskottskassor m m		5,8	5,9	5,8	5,9
Likvida medel (bank m m)		0,0	0,0	75,6	67,7
Utnyttjad checkräkningskredit		-476,0	-839,9	-476,0	-839,9
Summa likvida medel vid periodens slut		-470,2	-834,1	-394,6	-766,4

Revisionsberättelse för kommunstyrelsen år 2017

Vi, av kommunfullmäktige utsedda revisorer, har granskat kommunstyrelsens verksamhet under år 2017. Granskningen av kommunstyrelsen omfattar också stadens årsredovisning och bokföring inklusive den sammanställda redovisningen för kommunkoncernen Stockholms stad.

Kommunstyrelsen ansvarar för att styra, leda och samordna stadens verksamheter och ha uppsikt över nämnder, bolag och kommunalförbund. Styrelsen ansvarar för att se till att verksamheterna bedrivs enligt kommunfullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt lagar och föreskrifter. Styrelsen ansvarar för att uppföljning och återrapportering sker till kommunfullmäktige. Kommunstyrelsen ansvarar också för att upprätta en årsredovisning som ger en rättvisande bild av stadens verksamheter, ekonomiska resultat och ställning.

Vårt ansvar är att granska verksamhet, intern kontroll och räkenskaper samt att pröva om verksamheten bedrivits enligt kommunfullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt de lagar och föreskrifter som gäller för verksam-

heten. Vi ska även bedöma om resultatet i stadens årsredovisning är förenligt med de finansiella mål och verksamhetsmål som kommunfullmäktige beslutat om.

Granskningen har utförts enligt kommunallagen, god revisionssed i kommunal verksamhet och stadens revisionsreglemente. Granskningen har genomförts med den inriktning och omfattning som behövs för att ge rimlig grund för bedömning och ansvarsprövning. Vi bifogar en sammanfattande årsredogörelse som översiktligt beskriver resultatet av vår granskning.

De utsedda lekmannarevisorerna i stadens bolag, Stockholms Stadshus AB inklusive dotterbolag, har granskat verksamheten i dessa bolag.

Vi bedömer att kommunstyrelsen delvis bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt. Tre av kommunfullmäktiges inriktningsmål (*Ett klimatsmart Stockholm*, *Ett ekonomiskt hållbart Stockholm* och *Ett demokratiskt hållbart Stockholm*) bedöms uppfylla och ett inriktnings-

mål (*Ett Stockholm som håller samman*) bedöms vara delvis uppfyllt.

Vi bedömer att kommunstyrelsen från ekonomisk synpunkt har bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt och tillfredsställande sätt. Samtliga finansiella mål bedöms uppfylla. Räkenskaperna bedöms i allt väsentligt vara rättvisande.

Vi bedömer att kommunstyrelsens interna kontroll över stadens verksamheter har varit tillräcklig.

Vi tillstyrker att stadens årsredovisning för år 2017 godkänns.

Vi tillstyrker att kommunfullmäktige beviljar ansvarsfrihet för kommunstyrelsen och dess enskilda ledamöter.

Till revisionsberättelsen hör en årsredogörelse som sammanfattar resultatet från granskningar av stadens nämnder och bolag samt revisionsrapporter och revisionsberättelser enligt bilagd förteckning.

Stockholm den 22 mars 2018

Bosse Ringholm
Ulf Bourker Jacobsson
Håkan Apelkrona
Barbro Ernemo
Carolina Gomez Lagerlöf

Birgitta Guntch
Susann Jensen Engström
Fredrik Jöngren¹
Katarzyna Konkol Gullberg
Bengt Lagerstedt

Sven Lindeberg
Ulla-Britt Ling-Vannerus
Eva Lundberg
Inge-Britt Lundin
Amanj Mala-Ali

Lars Riddervik
Gun Risberg
Michael Santesson
David Winks
Gunnar Ågren

Till revisionsberättelsen hör bilagorna nedan

- ▶ Revisorernas årsredogörelse 2017
- ▶ De sakkunnigas årsrapporter 2017 per nämnd (nr 1–32 2018)
- ▶ De sakkunnigas gransknings-PM 2017 per bolag (nr 1–17 2018)
- ▶ De sakkunnigas projektrapporter (nr 6–9, 2017 och nr 1–4, 2018)
- ▶ Granskningsrapporter från lekmannarevisorerna samt revisionsberättelserna från de auktoriserade revisorerna i bolagen:
Stockholms Stadshus AB / AB Svenska Bostäder – AB Stadsholmen, IT-BO i Stockholm AB, Svenska bostäder L-Bolag 1 AB, Fastighets AB Centrumhuset i Vällingby / *AB Familjebostäder* – AB Familjebostäder Fastighetsnät, Hemmahamnen Kontor AB, Gyllene Ratten Ny AB / *AB Stockholmsshem* – AB Stockholmsshem Fastighetsnät, Bostads AB Hammarbygård, Västertorp Energi AB, Anser AB / *Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB)* / *Bostadsförmedlingen i Stockholm AB / Stockholm Vatten och Avfall AB* – Stockholm Avfall AB, Stockholm Vatten AB / *Stockholms Hamn AB* – Nynäshamns Hamn AB / *Stockholms Stads Parkerings AB / Stokab* – S:t Erik Kommunikation AB, S:t Erik Fiber AB / *Stockholms Stadsteater AB / Stockholm Globe Arena Fastigheter AB* – Stockholm Entertainment District AB, Södra Byggrätten Globen AB, Arena 9 Norra Fastigheten AB / *Stockholms Business Region AB* – Visit Stockholm AB, Invest Stockholm Business Region AB / *Micasa Fastigheter i Stockholm AB / S:t Erik Markutveckling AB* – Fastighets AB G-mästaren, Fastighets AB Runda Huset, Fastighets AB Charkuteristen, Fastighets AB Styckmästaren, Fastighets AB Tuben, Kylfacket förvaltning AB, Fastighets AB Kylrummet, Fastighets AB Palmfelt center, Norra Station AB, Fastighets AB Langobardia, Fastighets AB Gavia, Fastighets AB Godsfinkan, Fastighets AB Grosshandlarvägen / *S:t Erik Livförsäkring AB / S:t Erik Försäkrings AB*

¹ Fredrik Jöngren tillträdde 2017-12-11 och undertecknar inte revisionsberättelsen på grund av kort tid på uppdraget. Han har ersatt Caspian Rehbinder som tjänstgjorde under perioden 2017-05-15–2017-12-11 och Andreas Bjerke som tjänstgjorde under perioden 2017-04-01–2017-04-24.

Nämnder, bolag och stiftelser

Facknämnder

mnkr	Antal anställda	Budget netto-kostnader	Nettoutfall exkl resultatfonder	Förändring resultatfond	Avvikelse utfall 2017	Utfall netto-investeringar
Kommunstyrelsen	411	-1 429	-1 329	0	100	-1
Revisorskollegiet	18	-27	-26	0	2	0
Servicenämnden	357	-3	-3	1	2	-1
Valnämnden	4	-5	-4	0	1	0
Stadsdelsnämnderna	19 314	-20 557	-20 452	8	114	-287
Arbetsmarknadsnämnden	845	-807	-792	0	16	-7
Exploateringsnämnden	240	1 239	1 290	0	51	-3 034
Fastighetsnämnden	166	279	283	0	4	-1 261
Idrottsnämnden	431	-636	-607	0	28	-35
Kulturnämnden: kulturförvaltningen	966	-896	-896	0	1	-16
Kulturnämnden: stadsarkivet	86	-62	-61	0	1	0
Kyrkogårdsnämnden	115	-177	-148	0	30	-89
Miljö- och hälsoskyddsnämnden	260	-112	-109	0	3	-1
Socialnämnden	1 065	-1 220	-1 151	0	69	-2
Stadsbyggnadsnämnden	393	-167	-166	0	1	-2
Trafiknämnden	390	-696	-538	0	157	-1 021
Utbildningsnämnden	15 445	-17 734	-17 626	33	140	-102
Äldrenämnden	135	-168	-168	0	0	-4
Överförmyndarnämnden	50	-70	-64	0	5	0
Summa nämnder	40 691	-43 248	-42 566	43	725	-5 863

Antalet anställda avser samtliga månadsavlönade per 2017-12-31.

Budget och utfall är inklusive kapitalkostnader och mellan nämnderna interna mellanhavanden.

Ökning av resultatfond (-).

Avvikelse är efter resultatdispositioner.

Stadsdelsnämnder

mnkr	Antal anställda	Budget netto-kostnader	Nettoutfall exkl resultatfonder	Förändring resultatfond	Avvikelse utfall 2017	Utfall netto-investeringar
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	1 280	-1 535	-1 517	-5	12	-13
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	938	-1 125	-1 120	-4	2	-10
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	1 661	-1 855	-1 853	-1	1	-18
Bromma stadsdelsnämnd	1 703	-1 510	-1 504	-6	0	-22
Kungsholmen stadsdelsnämnd	1 186	-1 148	-1 148	0	1	-27
Norrmalm stadsdelsnämnd	845	-1 097	-1 095	3	5	-23
Östermalm stadsdelsnämnd	1 026	-1 365	-1 316	3	52	-17
Södermalm stadsdelsnämnd	1 758	-2 253	-2 253	1	1	-30
Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsnämnd	2 673	-2 298	-2 308	10	0	-33
Skarpnäck stadsdelsnämnd	888	-1 128	-1 128	2	2	-15
Farsta stadsdelsnämnd	1 289	-1 577	-1 580	4	1	-15
Älvsjö stadsdelsnämnd	689	-615	-591	-4	20	-11
Hägersten-Liljeholmen stadsdelsnämnd	2 311	-1 875	-1 884	9	0	-40
Skärholmen stadsdelsnämnd	1 067	-1 175	-1 156	-3	17	-13
Summa stadsdelsnämnder	19 314	-20 557	-20 452	8	114	-287

Stadsdelsnämndernas verksamhetsområden

mnkr	Budget nettokostnader	Nettoutfall exkl resultatfonder	Förändring resultatfond	Avvikelse utfall 2017
Nämnd- och förvaltningsadministration	-647	-612	0	35
Individ- och familjeomsorg	-2 080	-2 154	1	-73
varav socialpsykiatri	-488	-535	1	-46
Stadsmiljöverksamhet	-207	-233	0	-26
avskrivningar	-115	-108	0	7
internräntor	-8	-7	0	1
Förskoleverksamhet	-4 711	-4 682	9	38
Äldreomsorg	-7 221	-7 195	0	27
Stöd och service till personer med funktionsnedsättning	-3 850	-3 862	-2	-14
Kultur- och föreningsverksamhet	-385	-321	0	64
Arbetsmarknadsåtgärder	-188	-191	0	-3
Ekonomiskt bistånd	-1 102	-1 079	0	23
varav handläggare	-272	-314	0	-42
Övrig verksamhet	-43	-7	0	35
Summa verksamheter	-20 557	-20 452	8	114

Stiftelser och kommunalförbund

mnkr	Medelantal anställda	RÖRELSENS INTÄKTER		Rörelsens kostnader	Övriga intäkter/ kostnader/ netto inkl avskrivn	Årets resultat efter disp	Balans- omslutning
		Stadens bidrag	Övriga rörelse- intäkter				
Stiftelsen Barnens Dag	75,6	0	54,1	-52,2	-1,5	0,5	62,9
Stiftelsen Hotellhem i Stockholm	217	35,8	306,3	-341,7	-1,1	3,3	153,9
Stiftelsen Stockholm Water Foundation	0	0,0	0,7	-9,3	5,8	-3,1	39,1
Stiftelsen Strindbergsmuseet	8	5,9	9,2	-9,1	-0,4	0,1	7,9
Summa stiftelser	300,6	41,7	370,3	-412,3	2,8	0,8	263,8
<i>Stiftelser där staden utser minst hälften av styrelseledamöterna</i>							
Kommunalförbund							
Storstockholms brandförsvär	737	385,5	270,8	-615,8	-30,0	10,5	888,7

Aktiebolag

mnkr	Antal anställda	Omsättning	Resultat efter finansnetto	Balans-omslutning	Eget kapital ¹	Ränta totalt kapital ² , %	Soliditet, %	Investering
Stockholms Stadshus AB (koncern)								
Stockholms Stadshus AB, moderbolag	8	26,0	305,0	27 132,0	26 655,1	13 855,2	98,2	0,0
AB Svenska Bostäder, koncern	312	2 811,0	217,0	25 673,0	13 017,4	2,7	50,7	2 495,0
AB Familjebostäder, koncern	308	1 881,0	335,0	15 209,0	9 353,5	6,6	61,5	1 302,0
AB Stockholms hem, koncern	352	2 380,0	370,0	21 913,0	9 421,0	3,8	40,0	1 949,0
Micasa Fastigheter i Stockholm AB	85	1 098,0	145,0	7 182,0	617,0	2,8	8,2	256,0
Bostadsförmedling i Stockholm AB	95	109,0	6,0	88,0	22,7	0,0	22,9	0,0
Skolfastigheter i Stockholm AB, SISAB	222	2 252,0	38,0	14 606,0	345,8	1,2	2,4	1 887,0
Stockholm Vatten AB, koncern	568	2 147,0	498,0	12 765,0	716,0	5,7	5,6	1 523,0
Stockholms Hamn AB, koncern	167	856,0	109,0	4 719,0	859,1	3,8	18,2	971,0
AB Stokab	96	791,0	234,0	2 023,0	744,5	29,6	36,8	225,0
Stockholms stads Parkerings AB, koncern	46	599,0	144,0	1 135,0	114,1	15,7	7,5	46,0
Stockholms Stadsteater AB	511	169,0	-352,0	438,0	3,5	Neg	0,5	16,0
Stockholm Globe Arena Fastigheter AB, koncern	15	72,0	-98,0	3 608,0	425,6	Neg	11,8	10,0
S:t Erik Försäkrings AB	5	136,0	44,0	253,0	232,8	0,0	44,7	0,0
S:t Erik Livförsäkring AB	3	71,0	74,0	2 450,0	721,3	0,0	25,4	47,0
Stockholm Business Region AB, koncern	63	145,0	-4,0	205,0	25,0	Neg	12,2	0,0
S:t Erik Markutveckling AB, koncern	6	281,0	49,0	3 052,0	27,1	2,5	0,9	163,0
Övriga bolag, Intressebolag SSAB				13,6	13,6			
Mässfastigheter i Stockholm AB, koncern	241	496,1	1,3	959,6	365,5	0,8	37,2	33,3
Fortum värme Holding AB	724	6 749,1	1 491,3	28 555,5	12 338,8	4,7	43,2	1 247,3
Summa aktiebolag*	3 827	23 069,2	3 606,6	171 979,7	76 019,4			12 170,6

* Intresseföretagens resultatandel ingår i koncernens rörelseresultat.

¹ Eget kapital uttrycks här som summan av bundet och fritt eget kapital enligt balansräkningen samt 78 % av de obeskattade reserverna.

² Räntan på totalt kapital beräknas enligt följande: Resultat efter finansnetto plus finansiella kostnader delat med genomsnittlig balansomslutning.

³ Soliditetstalet beräknas enligt följande: Eget kapital samt 78 % av de obeskattade reserverna delat med totala tillgångar.

Femårsöversikt

Allmänt	2013	2014	2015	2016	2017
Folkmängd	897 700	911 989	923 516	935 619	949 761
riksandel, procent	9,3	9,4	9,4	9,4	9,4
Sysselsättningsfrekvens 15–74 år (AKU):					
procent av hela folkmängden	56,0	56,1	56,0	56,3	56,3
procent av folkmängden 15–74 år	73,6	73,6	73,4	73,9	74,00
Arbetslöshetstal, procent av arbetskraften 15–74 år	6,6	7,1	6,9	6,1	6,1
Beskattningsbar inkomst, mnkr*	201 165	210 351	220 055	233 635	245 950
per invånare, kr**	224 089	234 322	241 292	252 985	262 874
riksgenomsnittet för d:o kr	184 123	190 264	194 220	201 878	208 818
Total kommunal skattesats:					
Stockholm, kr	29,5	29,5	29,86	30	29,98
Varav staden:	17,33	17,33	17,68	18	17,90
församlingarna	-	-	-	-	-
landstinget	12,10	12,10	12,10	12	12,08
Begravningsavgift	0,065	0,065	0,075	0,075	0,075
Total kommunal medelskattesats, riket, kr	31,73	31,86	31,99	32	32,12
Konsumentprisindex, årsmedeltal för riket (1980=100)	314,06	313,42	313,35	316,43	322,11
Inflation (årsgenomsnitt), procent	0	-0,2	0,0	1,0	1,8
Stadens verksamhet	2013	2014	2015	2016	2017
Årets förändring av eget kapital, mnkr	3 444	3 450	1 924	4 643	2 361
Årets resultat enligt balanskravet, mnkr	2 286	2 729	1 560	4 225	828
Verksamhetens kostnader, mnkr	44 502	45 916	48 350	51 887	52 947
Verksamhetens intäkter inkl skatt och generella statsbidrag, mnkr	45 674	46 702	49 229	53 188	54 821
Tillgångar, mnkr	112 809	120 823	133 427	138 735	147 274
per invånare, kr	125 841	132 483	144 477	148 282	155 064
Skulder, mnkr	56 176	60 160	70 671	71 336	77 514
varav avsättningar	13 695	13 089	12 565	14 265	17 646
skulder per invånare, kr	62 666	65 966	76 524	76 245	81 614
Eget kapital, mnkr	56 633	60 663	62 756	67 399	69 760
per invånare, kr	63 176	66 517	67 953	72 037	73 450
Soliditet, %	50	36	34	36	36
Antal anställda, ca	36 280	36 743	38 325	39 868	40 691
motsv. heltidsanställningar, ca	34 644	35 069	36 765	38 267	39 302
Löner och lönebikostnader, mnkr	16 313	16 809	17 864	19 501	20 593
Majoritetsägda aktiebolags verksamhet***	2013	2014	2015	2016	2017
Antal här inräknade bolag/koncerner	18	18	18	18	18
Balansomslutning, mnkr	108 108	123 542	122 325	137 934	143 424
Omsättning, mnkr	13 874	14 678	15 214	15 980	16 320
Resultat efter skatt, mnkr	1 040	733	1 086	1 347	1 913
Eget kapital, mnkr	52 939	59 814	60 704	57 974	63 681
Investeringar (brutto), mnkr	8 279	10 621	10 936	10 374	10 923
Antal anställda, omräknade till heltidsanställningar	2 564	2 741	2 817	2 895	3 103
Löner, mnkr	1 238	1 309	1 374	1 437	1 511

* Taxeringsår.

** Antal invånare taxeringsåret.

*** Summeringarna avser inte den sammanställda redovisningen (kommunkoncernen) utan endast summan av de ingående bolagen.

